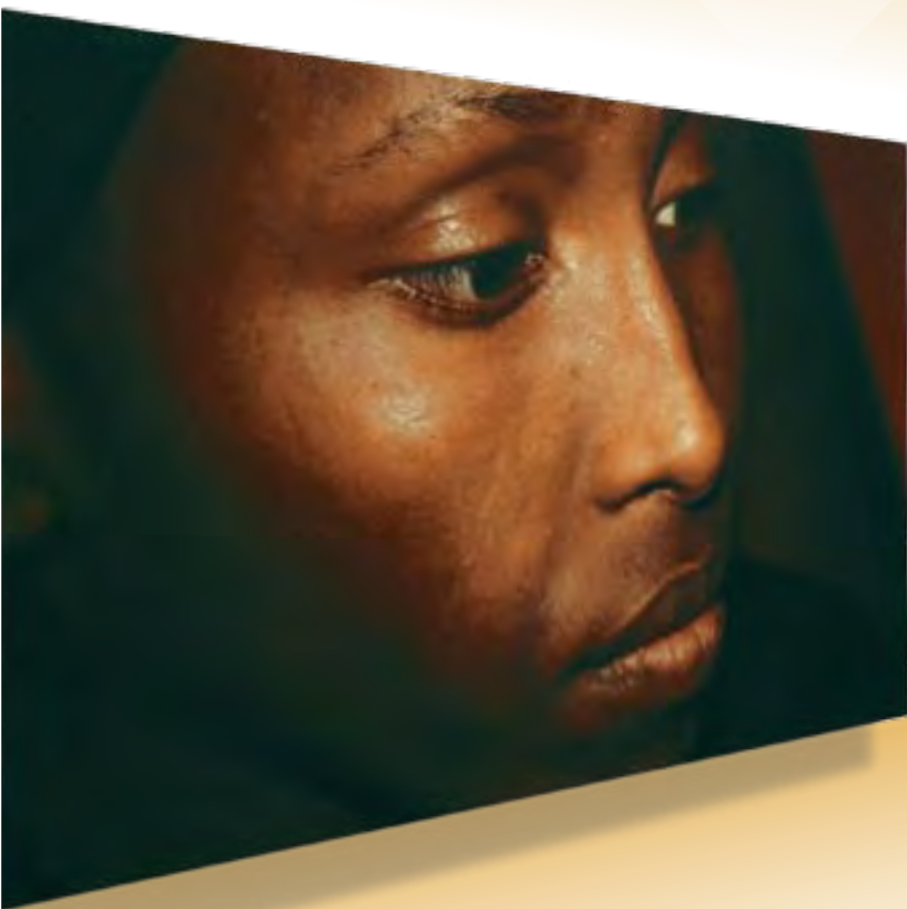

Hvordan går det med integreringen?

► Årsrapport 2008

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

IMDis visjon: Like muligheter og like levekår i et flerkulturelt samfunn.

IMDis verdier: Kompetent, handlekraftig og inkluderende

IMDis virksomhetsidè: IMDi skal bidra til at minoritetsbefolkningen gis like muligheter, rettigheter og plikter som majoritetsbefolkningen, og at deres levekår bedres.

5

INNHOOLD

7 Forord

INTEGRERING I NORGE

- 9 Overblikk 2008:
Hvordan går det med integreringen?
- 25 Tilpasninger i majoritets-samfunnet
- 32 Norsk
- 36 Utdanning
- 40 Arbeid

BOSETTING

- 49 Bosettingsutfordringer
- 60 Bosetting av flyktninger – mellom statlig styring og lokal politikk
- 65 Boliger er kommunenes største utfordring

IMDi 2008

- 69 IMDis oppgaver
- 70 Hva er oppnådd i 2008
- 74 IMDis organisasjon

IMDi oppfølging:

- Økt bemanning fra sommer 2008

- Faste kontaktpersoner – fl
te
andre tilgjengeligh

- ... regelmess

- ... net
pa
lett tilgang til
re
masjon

Forord

Hvordan går det med integreringen? Spørsmålet er godt og fortjener et svar.

Integrering kan forstås som deltagelse i arbeid, utdanning og samfunn, som en toveis prosess med gjensidig respekt og toleranse mellom majoritet og minoriteter. Integreringen går i hovedsak i riktig retning. Men integrering tar tid. En viktig utfordring er å redusere tiden det tar før innvandrere er en del av arbeidslivet og samfunnet for øvrig.

I første del av Integrerings- og mangfoldsdirektoratets (IMDi) årsrapport for 2008 viser vi utviklingen for integrering på utvalgte samfunnsområder. Vi setter søkelys blant annet på arbeid, utdanning, levekår, velferdstjenester og kvalifisering. Videre forteller vi om innvandreres egne erfaringer, og vi gjengir hovedpunkter fra holdningsundersøkelser blant hele befolkningen. Avslutningsvis spør vi: Hvor effektive er integreringstiltakene? Forvalter vi de ressursene som innvandrerne er, på en bærekraftig måte?

Skal en positiv utvikling forsterkes, kreves kritisk søkelys og vilje til å utfordre og forandre. Under overskriften «utfordringer» har vi valgt å løfte frem områder hvor det er behov for forbedringer, endringer eller ny innsats. Utfordringene er en invitasjon til samarbeid om å skape bedre løsninger. Vi har også invitert ulike aktører til å gi sine bidrag og komme med kritikk og utfordringer på sine fagfelt i denne delen av årsrapporten.

Å flytte fra et flyktningmottak til en kommune kan være preget av spenning og forventning, men også

av usikkerhet og uro. Mange flytter til et ukjent sted hvor de ikke har venner eller kjente. Å flytte har viktige menneskelige sider som vi må forstå og bidra til å håndtere.

Asylsøkere som får innvilget opphold i Norge, får tilbud om hjelp til en ny start i en kommune. Norge har et unikt system hvor det er frivillig for kommunene å bosette flyktninger. Men å ta imot nye innbyggere forplikter. Kommunene skal tilby bolig og kvalifisering til arbeid og utdanning. De siste årene har rundt 4000 flyktninger flyttet fra asylmottak til en kommune hvert år. I 2008 har vi sett at flere vil ha behov for hjelp, og i 2009 er det anslått at over 8000 personer trenger bistand til å bosette seg i en kommune.

I andre del av årsrapporten for 2008 gir vi en introduksjon til bosettingsarbeidet og de utfordringer vi står overfor i 2009. Bosettingsarbeidet innebærer stor innsats fra kommunene, og det er mange kommuner som fortjener ros for at de stiller opp for nye innbyggere. Vi håper omtalen vil gi lyst til å lese mer og bidra til fortsatt samarbeid om en svært viktig oppgave.

I tredje del av årsrapporten for 2008 presenterer vi IMDis organisasjon og oppgaver. Vi rapporterer om resultater som er skapt gjennom samarbeid.

Jeg vil takke alle medarbeidere og samarbeidspartnere for innsats og resultater i 2008. Det er mange dyktige medarbeidere og stort engasjement blant de som arbeider innenfor integreringsfeltet. Vi ser frem til videre samarbeid i 2009.

Direktør Osmund Kaldheim

I denne delen av årsrapporten presenterer IMDi status på integreringen på noen sentrale områder. Hvilken vei går utviklingen, hvor er vi i rute, hva er utfordringene og hva bør settes på dagsorden? Du får møte personer og aktører som på ulike måter forholder seg til integreringsspørsmålet.

Overblikk 2008:

– Hvordan går det med integreringen?

Innvandrerbefolkningen i Norge blir stadig bedre integrert. Hovedregelen er: Jo lenger botid, jo bedre integrert. Likevel er det klare forskjeller mellom ulike innvandrergupper som botid ikke kan forklare.

Integrering er en toveis prosess som innebærer at innvandrere blir inkludert, deltar i arbeidsmarkedet og samfunnslivet og opplever like muligheter til arbeid, utdanning, bolig, fritid og levekår for øvrig. Dette krever at innvandrere må tilpasse seg norske forhold blant annet ved å lære seg norsk, kvalifisere seg for arbeidslivet og følge norske lover og regler. Det krever også at majoriteten tilpasser seg mennesker med innvandrerbakgrunn på arbeidsplasser, i det offentlige rom og i nærmiljøer, som tjenesteleverandører, som brukere av tjenester og som naboer. Denne forståelsen av integrering skiller seg fra assimileringbegrepet, som innebærer at innvandrere blir like majoritetssamfunnet, særlig kulturelt sett. Integreringen skjer i dagliglivet mellom innvandrere og majoritet der hvor folk lever, arbeider og utfolder seg.

Det er mange innvandrere i Norge som er godt integrert. Dette viser statistikk og analyser av arbeidstilknytning, økonomisk selvstendighet, norskkunnskaper og sosiale relasjoner. Samtidig har mange innvandrere utfordringer med å få et økonomisk og sosialt fotfeste i Norge – et fotfeste som er nødvendig for å få frihet til å velge hvordan man vil leve. Det er store forskjeller mellom innvandrergupper og enkeltpersoners tilpasning til et liv i Norge, hvordan de møtes og inkluderes i samfunnet, hvilke muligheter de får, og hvilke levekår de ender opp med.

Hvem er innvandrerne i Norge?

Det finnes mange årsaker til at folk innvandrer til Norge. Noen kommer hit for å arbeide, andre for å ta utdanning, andre igjen flykter fra krig og forfølgelse, eller de kommer for å gjenforenes med familiemedlemmer. Hver tolvte person bosatt i Norge i 2008 har innvandret, og til sammen er over 200 land representert i Norge.¹ Innvandrernes eneste fellesnevner er at de ikke er født i Norge. De 380 000 innvandrere utgjør derfor ikke én minoritetsgruppe, men mange minoriteter. Fra og med 2006 har arbeid

i økende grad vært hyppigste innvandringsgrunn, fulgt av familie, samtidig som antall asylsøkere (flyktninger) også har økt fra og med 2007.

Etter EU-utvidelsen i 2004 har det kommet mange arbeidsinnvandrere til Norge fra de nye medlemslandene. Særlig har mange funnet veien hit fra Polen, og på få år har polakkene blitt den største innvandrerguppen, fra å være den 14. største i 2003. Ved inngangen til 2008 var det 30 600 folkeregistrerte polske innvandrere i Norge. Nest største innvandrerguppe utgjorde svenskene (25 100 innvandrere) mens det var 18 100 fra Irak.

Ved inngangen til 2008 bodde det 79 000 norskfødte barn av innvandrere i Norge (ofte kalt etterkommere). Disse er fremdeles unge, nær tre av fire er yngre enn 15 år.² Mange er altså fremdeles for unge til at man kan si noe om hvordan det går med dem i utdanningssystemet og arbeidslivet. Men som vi skal se, klarer etterkommerne seg relativt godt, de som etter hvert har blitt voksne.

Hvor godt innvandrerne har funnet seg til rette og blitt integrert i Norge, henger i stor grad sammen med deres botid, noe som er viktig å ha i mente når man skal gjøre opp status over innvandrernes integrering. Det tar tid å lære seg norsk, eventuelt ta utdanning, finne arbeid og på andre måter orientere seg i et nytt samfunn. Når det gjelder botid, er det store variasjoner innad i innvandrerguppene. Ser man på alle innvandrere, har fire av ti mindre enn fem års botid, og særlig har mange fra Polen, Afghanistan, Somalia og Irak bodd i Norge i kort tid.

Statistikk som blir presentert i artikkelen kan finnes på SSBs innvandringsider, www.ssb.no/innvandring, dersom det ikke er henvist til andre kilder.

Av alle barn i Norge i aldersgruppen 0–5 år hadde 7 av 10 plass i barnehage i 2007. Det samme gjaldt 5 av 10 barn fra språklige og kulturelle minoriteter, en økning fra 4 av 10 i 2004.

Kilde: SSB

SYSSELSETTING: Veena Midha stod bak den første pakistanske stoffbutikken i Oslo. Hun åpnet Midha Enterprise i 1976.

Syssetning og ledighet

Regjeringens mål er at innvandrere og deres etterkommere i økende grad får tilknytning til arbeidsmarkedet, kontrollert for forholdene i arbeidsmarkedet. Generelle arbeidsmarkedspolitiske virkemidler vil ha den mest kraftfulle integreringseffekten, men også spesielle tiltak rettet mot innvandrere bedrer deres muligheter i arbeidsmarkedet.

Ved inngangen til 2009 er utsiktene for norsk økonomi og arbeidsliv usikre, og det ventes høyere ledighet. Men før finanskrisen satte inn, kom høykonjunkturen også innvandrere til gode. I fjerde kvartal 2007 var til sammen over 213 000 innvandrere

De største innvandrergruppene per 1.1.2008 og norskfødte men innvandrerforeldre (etterkommere).

	Innvandrere	Norskfødte med innvandrerforeldre (etterkommere)
I alt	381 000	79 000
Polen	30 636	1 433
Sverige	25 081	1 163
Irak	18 132	4 749
Somalia	16 208	5 587
Pakistan	16 110	13 024

Kilde: SSB

sysselsatt i det norske arbeidsmarkedet, 32 000 flere enn året før.³ Mange av disse var arbeidsinnvandrere fra nye EU-land. Syssetningen blant innvandrere økte med hele 6 prosentpoeng (til 63 prosent) i perioden 2005–2007. Samtidig sank arbeidsledigheten, som i august 2008 var på 4,7 prosent blant innvandrere og 1,5 prosent i befolkningen for øvrig.⁴

Et eksempel på at integreringen går i riktig retning er at barna av innvandrerne (etterkommerne) deltar i arbeidslivet nesten på lik linje som majoriteten. Det er liten forskjell mellom de ikke-vestlige etterkommerne og majoritetsbefolkningen mellom 16 og 24 år når det gjelder i hvilken grad de er aktive i arbeid eller under utdanning. Etterkommerne har en klart høyere andel aktive enn innvandrere.⁵

Hvordan ser innvandrernes situasjon på arbeidsmarkedet ut i Norge sammenlignet med andre land? Det er vanskelig å sammenligne ledighets- og syssettingsnivået blant innvandrere mellom land, blant annet fordi dataene er nokså usikre, og fordi sammensetningen av innvandrerbefolkningen i ulike land varierer betraktelig. I Norge er det for eksempel en relativt stor andel flyktninger sammenlignet med andre land.⁶ OECD-tall fra 2006 viser at av 21 OECD-land ligger Norge i midtsjiktet både når det gjelder ledighetsnivå og syssetning blant utenlandsfødte.

De tre største innvandrergroperne i Norge i 2008 var: Polen (32 100 personer), Sverige (26 200 personer) og Irak (22 800 personer).

Kilde: SSB

Nivået på sysselsettingen og arbeidsledigheten i Norge, Sverige og Danmark, 2006.

Land	Sysselsetningsnivå innenlandsfødte	Sysselsetningsnivå utenlandsfødte	Arbeidsledighetsnivå innenlandsfødte	Arbeidsledighetsnivå utenlandsfødte
Norge	76,2 %	66,3 %	3,0 %	8,3 %
Sverige	75,1 %	61,7 %	6,2 %	13,4 %
Danmark	78,4 %	63,8 %	3,7 %	7,5 %

Kilde: OECD

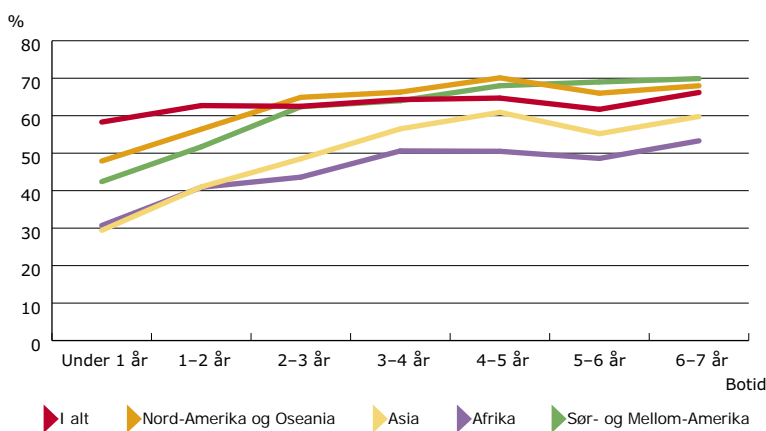
Selv om ledighetsnivået blant innvandrere har sunket og sysselsettingen økt de seneste årene, har nivåforskjellen til befolkningen for øvrig vært uendret over tid; ledigheten blant innvandrerne er omkring tre ganger høyere enn nivået i befolkningen for øvrig. Gode tider gir alle grupper en velferdsøkning, men det fører ikke nødvendigvis til utjevning av forskjeller. Innvandrere har langt større risiko enn andre for å falle ut av arbeidsmarkedet og/eller bli værende i en situasjon som avhengig av offentlige overføringer til livsopphold i den etablerte fasen av livet.⁷ Med nedbemanning, permitteringer og økt ledighet i sikte ved inngangen til 2009 må vi arbeide for at innvandrere ikke rammes i større grad enn andre.

Det er tydelige forskjeller mellom ulike grupper av innvandrere når det gjelder sysselsetting og ledighet. Innvandrergropernes ulike botid kan forklare mye av forskjellene. Det tar tid å lære seg språk, orientere seg i arbeidsmarkedet og få relevant yrkeskompetanse. Slik figuren over sysselsetting viser, øker også innvandrernes sysselsetting markant med botid. Samtidig forklarer ulike innvandringsgrunner mye av forskjellene i sysselsetting og integrering. Landgrupper hvor de fleste kommer som flyktninger, slik tilfellet er blant innvandrere fra land som Somalia, Afghanistan og Irak, har langt lavere sysselsettingsgrad enn grupper som kommer som arbeidsinnvandrere, som de fra de nye EU-landene.

I mange innvandrergroper er det også store forskjeller mellom kvinners og menns tilknytning til arbeidsmarkedet, og særlig i grupper fra land utenfor Europa (se tabellen på neste side). For eksempel var sysselsettingen blant menn fra Pakistan over dobbelt så høy som blant kvinner fra samme land.⁸ Innvandrerkvinner som er i jobb har generelt en løsere tilknytning til arbeidsmarkedet enn innvandrermenn. For eksempel arbeider 43 prosent av innvandrerkvinnene deltid (færre enn 30 timer i uka), mot 24 prosent av mennene.⁹

Det er ikke bare de siste årenes høykonjunktur som har ført til at stadig flere innvandrere har blitt

Andel sysselsatte innvandrere øker med botid. 4. Kvartal 2007.

Kilde: SSB

integret i arbeidslivet. Kvalifiseringstiltak, som introduksjonsordningen og rett og plikt til norsk og samfunnsfag, bidrar også til lettere og raskere integrering i arbeidsmarkedet. Som vi vil komme tilbake til, er resultatene fra disse tiltakene gode. Mange innvandrere har også fått tiltaksplass i bedrifter og kommet i jobb gjennom aktive rekrutteringstiltak. I august 2008 utgjorde innvandrere 23 prosent av alle arbeidsledige, men hele 44 prosent av alle på ordinære arbeidsmarkedstiltak.¹⁰ Samtidig opplever mange med utenlandsk bakgrunn urettferdige barrierer inn i arbeidslivet. Undersøkelser viser at mange innvandrere har opplevd diskriminering ved ansettelse. Ifølge Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse mente 18 prosent av de intervjuede innvandrerne at deres innvandrerbakgrunn hadde hindret dem i å få en jobb de hadde søkt og var kvalifisert for.¹¹ Analyser viser også at overkvalifisering er et større problem blant ikke-vestlige innvandrere enn blant andre.¹²

Mange bedrifter går glipp av nyttig kompetanse ved å ikke slippe til kvalifiserte innvandrere. For å øke andelen med innvandrerbakgrunn i arbeidsstokken kreves et systematisk arbeid både på strategi- og plannivå, og gjennom konkrete mål og tiltak. Rapportering fra de 26 heleide statlige bedriftene viser

Ved inngangen til 2008 bodde det 381 000 innvandrere i Norge, og 79 000 barn av innvandrere. Disse utgjorde 9,7 prosent av den norske befolkningen.

Kilde: SSB

Sysselsettingsandeler blant innvandrere 15–74 år, utvalgte landgrupper. 4. kvartal 2007

Land	Begge kjønn	Menn	Kvinner
Hele befolkningen	72 %	75 %	68 %
Innvandrere i alt	63 %	69 %	57 %
Innvandrere fra vestlige land	73 %	76 %	68 %
Innvandrere fra ikke-vestlige land	60 %	66 %	53 %
Polen	77 %	83 %	64 %
Chile	71 %	74 %	67 %
Sri Lanka	69 %	76 %	61 %
Vietnam	65 %	68 %	61 %
Iran	58 %	62 %	54 %
Tyrkia	55 %	65 %	42 %
Afghanistan	51 %	65 %	31 %
Pakistan	48 %	64 %	31 %
Irak	46 %	55 %	32 %
Somalia	36 %	45 %	24 %

Kilde: SSB

en økt aktivitet i bruk av rekrutteringsstimulerende tiltak i perioden 2006-2008. I 2008 hadde 12 av de 26 bedriftene ledere med personalansvar som enten selv er innvandrer eller som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

I næringslivet eide innvandrerbefolkningen i 2005 8 prosent av alle personlig eide foretak, noe som tilsvarte deres andel av befolkningen på samme tid.¹³ Innvandrerne er med andre ord verken under- eller overrepresenterte som selvstendig næringsdrivende. Gründervirksomheten blant innvandrere i Norge er et positivt bidrag til verdiskapingen i samfunnet, og regjeringens mål er å legge til rette for å benytte mer av innvandrerbefolkningens potensial for å drive egen virksomhet.

Utfordringer:

- ▶ Utvide tilbudet om fagopplæring til ufaglærte arbeidsinnvandrere og flyktninger.
- ▶ Tilby norskopplæring til personer i jobb med svake norskerferdigheter.
- ▶ Øke deltagelsen blant innvandrerkvinner i kvalifiseringsordninger, utdanningssystemet og arbeidsmarkedet.
- ▶ Sette i gang tilpassede tiltak for landgrupper som har lav sysselsetting.
- ▶ Legge til rette for at flere innvandrere kan etablere egen virksomhet.
- ▶ Sikre at arbeidsgivere har mål og tiltak for å rekruttere medarbeidere med innvandrerbakgrunn.

Inntekt og levekår

Personer med innvandrerbakgrunn har dårligere levekår enn befolkningen som helhet. Innvandrerbefolkningen har lavere sysselsetting og inntekt,¹⁴ er overrepresentert på sosialhjelpstatistikken¹⁵ og bor dårligere¹⁶. Likevel viser innvandrerne en betydelig sosial mobilitet etter flytting til Norge. Levekårene blir bedre med lengre botid og over generasjoner. Regjeringen har en målsetting om at andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt skal minke ned mot nivået for befolkningen generelt. Det er også et mål at innvandrere skal sikres botrygghet og forhindre fra utstøting i boligmarkedene.

Innvandrerhusholdninger har betydelig lavere inntekter enn husholdninger ellers i befolkningen.¹⁷ Med utgangspunkt i EUs definisjon av lavinntekt bodde 29 prosent av innvandrerne og deres barn i husholdninger med lavinntekt i 2006, mot 8 prosent for den øvrige befolkningen.¹⁸ Innvandrerne er også overrepresenterte blant dem som har vedvarende lavinntekt – definert som de som opplever lav inntekt over en periode på tre år. I perioden 2004 til 2006 hadde 25 prosent av innvandrerne vedvarende lavinntekt, mot 8 prosent i hele befolkningen.¹⁹

Innvandrerens lavere inntekter er på den ene siden en følge av at gruppen sett under ett, særlig innvandrerkvinner, har en svakere tilknytning til arbeidslivet enn befolkningen for øvrig. I tillegg er innvandrerhusholdninger i gjennomsnitt større, slik at det er flere mennesker å fordele den allerede lave inntekten på. Det er imidlertid store inntekts- og levekårsforskjeller mellom ulike innvandrergrupper. Mens innvandrere fra land i Norden og det øvrige Vest-Europa er på nivå med befolkningen totalt, er inntektene langt lavere blant nyere flyktninggrupper, som somaliere og irakere.²⁰

Andelen innvandrere med lavinntekt reduseres med økt botid. Andelen som har vedvarende lavinntekt blant innvandrerne, synker for eksempel fra nær 47 prosent blant de som har bodd i landet i tre år eller mindre, til 19 prosent blant de som har bodd her i 10 år eller mer. Blant somaliske og irakiske husholdninger finner vi høyest andel med vedvarende lavinntekt.

Innvandrere bor dårligere enn befolkningen i alt, men også boligstandarden bedres etter hvert som de bor lenger i Norge. SSBs levekårsundersøkelse viser at med lengre botid flytter flere fra blokk til

Kvinner er bedre representert enn menn i høyere utdanning. Dette gjelder både blant innvandrere, blant norskfødte med innvandrerforeldre og i befolkningen i alt. *Kilde: SSB*

hus, går fra å leie til å eie og bor mindre trangt. Vi finner altså en tydelig sosial mobilitet når det gjelder innvandreres boligtype og boligstandard.²¹

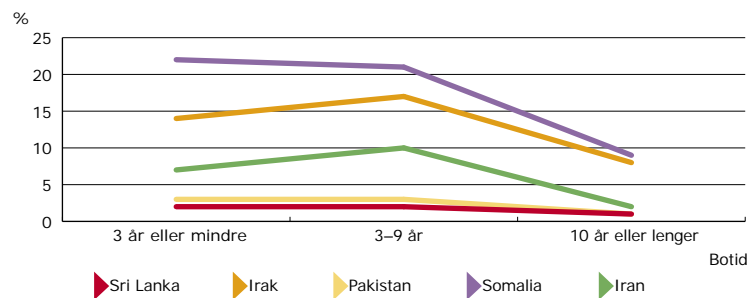
Utfordringer:

- ▶ Legge til rette gjennom ordninger for barnepass, som for eksempel barnehager og SFO, slik at innvandrerforeldre kan delta i kvalifisering og arbeid på lik linje med andre.
- ▶ Videreføre og iverksette særskilte tiltak i områder/bydeler hvor mange har dårlige levekår.

Bruk av velferdstjenester

Mange flyktninger og familiegjenføynte trenger ekstra økonomisk bistand den første tiden i Norge, inntil de har fått en selvstendig inntekt. Bostøtte og sosialhjelp er eksempler på slike støtteordninger fra det offentlige. Bostøtte skal bidra til at utsatte grupper skal kunne skaffe seg og bli boende i en god bolig. Mens 4 prosent i hele befolkningen bodde i husholdninger som mottok bostøtte i 2006, gjaldt det samme 15 prosent av innvandrerne. På samme tid bodde 6 prosent i hele befolkningen i husholdninger som mottok sosialhjelp, mot 20 prosent av innvandrerne.²²

Sosialhjelpens andel av husholdningens inntekt, etter botid. 2006.

Kilde: SSB

Flertallet lykkes imidlertid med å bli økonomisk selv-hjulpne med tiden. Med økt botid utgjør yrkesinntekt en stadig større andel av inntekten i innvandrerhusholdninger, mens en stadig mindre andel kommer fra offentlige overføringer som sosialhjelp.²³ Som figuren over viser blir sosialhjelp mindre viktig med økende botid, og for noen grupper, som innvandrere fra Sri Lanka og Pakistan, er sosialhjelpsbruken alt fra begynnelsen relativt lav.²⁴

De fleste innvandrergrupper er såpass unge at det er for tidlig å si noe om deres bruk av uførepensjon og alderspensjoner. Frisch-senteret har imidlertid gjort en studie av arbeidsinnvandrere som kom fra Pakistan, India, Tyrkia og Marokko i perioden 1971–1975. Fra å ha en svært høy sysselsetting årene etter ankomst, ble en relativt stor andel av innvandrerne etter en tid uførepensjonister. Forskerne peker på at den svake utnyttelsen av innvandrernes arbeidskraft i særlig grad skyldes en kombinasjon av dårlige jobbmuligheter, utsatte yrker og gode velferdsordninger.²⁵

Utfordringer:

- ▶ Kartlegge bedre hva som lønner seg for den enkelte familie i valg av arbeid versus velferdsordninger i ulike familiesituasjoner.
- ▶ Kartlegge effektene av kort botid i forhold til ulike medlemskapsbaserte ordninger som folketrygden og pensjonsordninger.

Ekteskap og familie

Endrede ekteskapsmønstre de senere årene viser tydelig at vi lever i en globalisert verden. Det blir stadig mer vanlig blant personer uten innvandrerbakgrunn å finne seg en ektefelle som ikke bor i Norge – det som i statistikken kalles «transnasjonale ekteskap». Særlig er det *menn* uten innvandrerbakgrunn som gifter seg med utenlandske kvinner, og

i perioden 1996–2007 ble det inngått over 21 000 slike ekteskap. Av de utenlandske kvinnene kom flest fra Thailand, Russland og Filippinene.²⁶

Også mange innvandrere finner ektefeller utenfor Norge. Av de med bakgrunn fra Pakistan og Tyrkia som giftet seg i perioden 2002-2007, giftet tre av fire seg med en som ikke var bosatt i Norge. Også norskfødte barn av innvandrere (etterkommere) som har bakgrunn fra disse landene, og som har giftet seg, velger i overveiende grad ektefeller fra samme opprinnelsesland som dem selv. Det er imidlertid få etterkommere som har giftet seg, og det gjenstår å se om de som gifter seg fremover følger giftemønsteret til de som var tidligst ute.

Norskfødte barn av innvandrere er imidlertid langt eldre enn foreldregenerasjonen når de gifter seg.²⁷ Også alder for når man innvandret, ser ut til å påvirke når man gifter seg. De som kom til Norge i skolealder, gifter seg senere enn de som kom i voksen alder.

Innvandrerne hever det generelle fruktbarhetsnivået i Norge marginalt.²⁸ Det er innvandrere som

kom som voksne fra Asia, Afrika og Latin-Amerika, som har et fruktbarhetsmønster som skiller seg fra resten av befolkningen. De får barn tidligere, og de får flere barn enn det som er gjennomsnittet i Norge. Derimot har de som kom til Norge fra disse verdensdelene som barn, nærmest seg de norske fruktbarhetsmønstrene. De får barn senere, og de får færre barn enn foreldregenerasjonen som kom som voksne. Men de får likevel flere barn enn snittet for hele befolkningen. Også pakistannerne, som er den store ikke-europeiske innvandrerguppen som har bodd lengst i Norge, har utviklet et fruktbarhetsmønster som nærmer seg gjennomsnittet i Norge.

Vi ser dermed at innvandrerbefolkningen nærmer seg majoritetsbefolkningens mønster når det gjelder giftealder og fruktbarhetsmønster. Det er likevel enkelte praksiser innenfor ekteskap og familieliv som i noen miljøer ser ut til å overleve, og som samfunnet ikke aksepterer. Kompetanseteamet mot tvangs-ekteskap melder at det har vært en økning i antall henvendelser til dem på 28 prosent sammenlignet med 2007, fra 177 til 248 saker. Det finnes ingen sikre opplysninger om hvor mange jenter og gutter i Norge som utsettes for alvorlig press og tvang for

65 prosent av de som gikk ut av introduksjonsprogrammet i 2006 var i arbeid eller under utdanning i 2007.

Kilde: SSB

å inngå ekteskap. Det siste året har det vært en styrket innsats på dette området, noe som også forklarer økningen i antall innrapporterte saker. I forbindelse med handlingsplanen mot tvangsekteskap har minoritetsrådgivere startet arbeidet ved utvalgte skoler, noe som har ført til en økning i henvendelser.

Det finnes heller ingen eksakt kunnskap om hvor stort problemet med kjønnslemlestelse er i Norge, men Institutt for samfunnsforskning har gjort en kartleggingsstudie av kjente tilfeller av kjønnslemlestelse i barnevernet, helsetjenesten, skoler og barnehager i 2006 og 2007.²⁹ Ifølge studien befant 3700 jenter seg på samme tid i en alder der omskjæring er vanlig i opprinnelseslandet. Det var innrapportert 15 tilfeller av kjønnslemlestelse i Norge i 2006 og 2007. Rapporten konkluderer med at omfanget av kjønnslemlestelser er begrenset i forhold til størrelsen på den aktuelle gruppen, og at mange har sluttet med praksisen.

Utdanning

De siste årene har det vært en positiv utvikling med hensyn til deltagelse i barnehager og i utdanningssystemet blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (etterkommere). Det gjenstår imidlertid utfordringer med å få hele kjeden fra barnehage og grunnskole via videregående skole og til høyskole/universitet til å henge godt nok sammen, slik at flere fullfører og består.

Dette er regjeringens målsettinger:

- ▶ Andelen etterkommere som fullfører videregående opplæring, skal tilsvare andelen for befolkningen totalt.
- ▶ Andelen innvandrere som kom til landet i ungdomsskole- eller videregående skole-alder, og som fullfører videregående opplæring, skal øke.
- ▶ For å legge til rette for en best mulig språkutvikling i førskolealder, vil man arbeide for å øke antall barn med innvandrerbakgrunn i barnehager.
- ▶ Barn og unge med innvandrerbakgrunn skal beherske norsk språk så tidlig som mulig i skolegangen for å sikre et godt læringsutbytte.

Språkkartlegging av fireåringer ved helsestasjoner har vært prøvd ut i de 12 kommunene i landet med størst innvandrerbefolkning, og i Tromsø. Forsøkene viser at rundt 30 prosent av flerspråklige barn har behov for oppfølging, at oppfølgingsbehovene først og fremst gjelder norsk språk, og at det er viktig med lavterskeltilbud, som åpne barnehager, for å

fange inn de det gjelder.³⁰ Ulike former for språkstimulering har vært prøvd ut i barnehager i de ni kommunene som omfattes av forsøksordningen *Språkløftet*. Erfaringene viser at metoder og kvalitet varierer, og at det er behov for bedre kunnskap om bruken og effekten av ulike språkstimuleringsmetoder. Gratis kjernetid for alle fire- og femåringer prøves ut i fem bydeler i Oslo som har en høy andel innvandrere. Erfaringene viser at antallet minoritetspråklige i barnehagene har økt.³¹

Å beherske norsk språk i tidlig barndom er viktig for barns læringsutbytte og dermed for at de skal gjennomføre og bestå utdanningsløpet. Dette kan best skje gjennom å videreføre regjeringens satsing på gratis kjernetid i barnehager. Erfaringene med gratis kjernetid viser at det er en betalingsterskel for deltagelse i barnehage og SFO. Når disse tersklene fjernes, øker deltagelsen betydelig.

Frafall fra videregående skole er et stort samfunnsproblem; rundt én av fem slutter underveis i opplæringsløpet. Innvandrere slutter i større grad enn befolkningen for øvrig, mens etterkommere fullfører i omtrent samme grad som alle elever.³² Det overordnede bildet skjuler imidlertid store forskjeller blant annet etter kjønn, studieretning og sosial bakgrunn. Et eksempel: 50 prosent av innvandrer-guttene som begynte på yrkesfag høsten 2002, hadde sluttet i løpet av fem år, mens det samme bare gjaldt 5 prosent av jentene uten innvandrerbakgrunn som begynte på allmennfag.

En del innvandrerbarn kommer til Norge i skolealder. I 2007 flyttet for eksempel 5200 barn i grunnskolealder til Norge. De færreste innvandrerbarn kan norsk når de kommer hit, og de har derfor større problemer enn norskfødte barn med å følge undervisningen. Disse har høyere risiko for å falle fra underveis eller ikke bestå, noe frafallsstatistikken fra videregående bekrefter. For å forebygge frafall trengs en styrking av kompenserende tiltak i skolen for å gi dem en plattform slik at de kan følge undervisningen, kombinert med testing av elevenes kunnskapsnivå.

Vi innledet artikkelen med å si at integreringen går fremover. Dette ser vi tydelig om vi tar en tur på forelesningssaler og bibliotek ved norske høyskoler og universiteter. Deltagelsen i høyere utdanning blant innvandrere, og særlig blant etterkommere, har nemlig økt mye de senere årene, og i dag er

deltagelsen blant etterkommerne høyere enn gjennomsnittet blant unge i Norge.³³

På den andre siden viser flere studier at høyt utdannede som har innvandret, i mindre grad enn andre får uttelling for utdanningen sin i form av riktig yrke. Innvandrere med høyere utdanning bruker lengre tid på å finne seg en jobb enn sammenlignbare grupper i majoritetsbefolkningen, men det er små lønnsforskjeller mellom innvandrere og majoriteten i den første jobben.³⁴ Høyt utdannede innvandrere er også i større grad overkvalifiserte.³⁵ Når det gjelder etterkommere, er det fortsatt nokså få som har kommet i alderen hvor de har forlatt lesesalene til fordel for arbeidslivet. Det har derfor vært begrensede muligheter til å følge med på, via statistikken, om også de får dårligere uttelling for utdanningen sin enn andre som har tatt utdanning i Norge.

Selv om innvandrernes erfaring viser at mange ikke får utnyttet sin kompetanse på lik linje med majoriteten, er det ingen tvil om at utdanningen lønner seg i forhold til ikke å ta utdanning. Høyt utdannede ikke-vestlige innvandrere har en sterkere tilknytning til arbeidsmarkedet enn de med lavere utdanning,³⁶ og de har andre yrker,³⁷ yrker som gir høyere lønn og status.

Stor sosial mobilitet hos etterkommere viser at sosiale «lover» om reproduksjon av foreldrenes posisjon er til for å brytes. Utfordringen nå er å sørge for at utdanning skal lønne seg like mye for de med utenlandsklingende navn som for andre.

Raskere og bedre godkjenning av utenlandsk utdanning har vært en utfordring i norsk integreringspolitikk i mange år. Mye har blitt bedre, men fortsatt er det to huller i dette systemet. Mens kartleggingen av medbrakt fagutdanning i regi av fylkene fungerer, er det fortsatt mangler i systemet for å kartlegge medbrakt høyere utdanning. Det er opp til fakultetene ved universiteter og høyskoler å gjennomføre en slik kartlegging, uten at de får betalt for det arbeidet de gjør. Konsekvensen er at en del innvandrere ikke får uttelling for medbrakt utdanning og ikke får brukt den eller må ta hele utdanningen på nytt i Norge. Den andre mangelen er at det ikke i tilstrekkelig grad finnes komplementære utdanninger, for eksempel i form av ekspresskurs, for de som har en fagutdanning eller høyere utdanning. Komplementære utdanninger vil si at innvandrerne effektivt får den påplussing eller tilpasning som trengs for at de skal kunne gå inn i faglærte jobber i Norge. Dette gjelder blant annet en del arbeidsinnvandrere som i dag kun får ufaglærte jobber.

18 900 barn med minoritetsbakgrunn gikk i barnehage i 2007, en dobling i forhold til i år 2000.

Kilde: SSB

Utfordringer:

- ▶ Utvide ordningene med språkkartlegging, språkstimulering og gratis kjernetid i barnehager til å omfatte flere barn som har behov.
- ▶ Gjennomgå og styrke undervisningstilbudet for barn som innvandrer til Norge i skolealder.
- ▶ Prøve ut bedre finansieringsordninger for universiteter og høyskoler som skal kartlegge innvandrernes medbrakte høyere utdanning. Prøve ut tilbud om komplementær utdanning («ekspreskurs») for samme gruppe.

Bosetting av flyktninger

I arbeidet med å bosette flyktninger har vi de senere årene i stor grad lykket med å nå målene om å redusere antall personer som må vente lenge på å få tildelt bolig, redusere antall personer som bor i mottak og redusere den gjennomsnittlige ventetiden. I 2008 fikk flere offentlig hjelp til å bli bosatt i en kommune enn tidligere år. Svært mange kommuner deltar i samarbeidet mellom kommune og stat, og det er bare noen få kommuner, mellom 10 og 20, som avslår anmodningen om å delta. Dugnadsånden blir testet i 2009 når antall personer som skal bosettes skal øke fra rundt 4000 de senere årene til om lag 8000.

Utfordringene er knyttet til både antallet som skal bosettes, til å nå mål om rask og god bosetting og til grupper med særskilte behov, som enslige mindreårige. Rask bosetting er en hovedutfordring. 180 dager er lenge å vente på å starte et normalt liv i en kommune. Lang ventetid og lange mottaksopphold svekker flyktingenes integreringsevne og bidrar til passivisering. Det er derfor viktig å redusere tidsbruken i alle ledd av tiltakskjeden. Rask og god bosetting av enslige mindreårige er en stor utfordring i 2009.

Utfordringer :

- ▶ Det forventes en dobling av antallet som skal bosettes.
- ▶ Raskere bosetting – dette vil igjen føre til reduksjon av ventetiden.
- ▶ Skaffe nok kommuneplasser til flere enslige mindreårige.

Kvalifisering av nyankomne flyktninger

Sammenlignet med mange andre europeiske land har Norge et velfungerende system for å kvalifisere nyankomne flyktninger for arbeidslivet. Introduksjonsloven regulerer plikter og rettigheter til norsk-

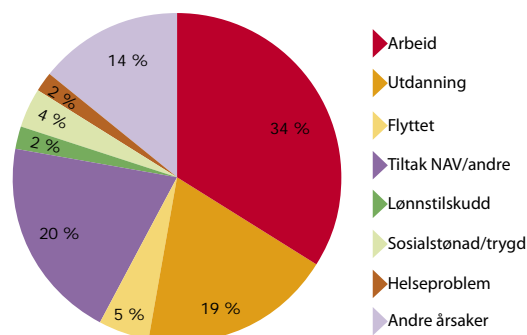
opplæring, samfunnskunnskap og mer omfattende kvalifiseringsprogram for ulike grupper nyankomne. Organiseringen og finansieringen lokalt har derfor klare nasjonale rammer. Ved lov har nyankomne flyktninger og deres familie som er utenfor arbeidslivet, rett og plikt til å delta i et individuelt tilrettelagt kvalifiseringsprogram på fulltid. Deltagelsen knyttes til utbetaling av en egen stønad.

Norge kan også vise til gode resultater når det gjelder å bosette og kvalifisere flyktninger og å få dem inn i arbeidslivet. De gode konjunktorene har slik sett blitt utnyttet på en god måte. Kvalifisering nytter. Dette er dokumentert gjennom en rekke undersøkelser gjennomført av IMDi, Fafo og SSB de senere årene. Undersøkelsene viser at overgangen til arbeid og/eller utdanning i snitt har ligget på mellom 50–60 prosent.

I denne årsrapporten presenterer vi for første gang resultatene for 2008 fra Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) over deltagerens overgang fra introduksjonsprogram til arbeid og utdanning i kommunene. Innrapporterte tall fra kommunene viser at ca. 53 prosent av deltagerne som avsluttet introduksjonsprogram i 2008, gikk over i arbeid eller utdanning. Hovedbildet fra tidligere år er uendret; vel halvparten går over til arbeid eller utdanning etter fullført program.

Resultatene er enda bedre når vi ser på SSBs årlige monitor over flyktninger ett år etter at de gikk ut av programmet. 65 prosent av flyktingene som gikk ut av introduksjonsprogrammet i 2006, var i arbeid eller under utdanning i 2007. Dette er en økning

53 prosent av deltakere som avsluttet/avbrøt introduksjonsprogrammet i 2008 gikk over i arbeid eller utdanning. N = 1803.

Kilde: NIR

INTEGRERING I DAGLIGLIVET: Integrering skjer i dagliglivet, der mennesker oppholder seg, på skolen, i arbeid og på fritiden.

på 7 prosentpoeng sammenlignet med året før.³⁸ 10 prosent var registrert arbeidsledige eller på tiltak i 2007, mot 12 prosent i 2006. Andelen som var i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet program, varierer med alder, kjønn og landbakgrunn. Menn og yngre går i større grad over i arbeid eller utdanning enn kvinner og eldre.

Ved utgangen av 2008 deltok nær 21 600 personer i norskopplæring i 2008, mot 22 800 i 2007. 9100 avla skriftlig prøve i 2008, og 9000 avla muntlig prøve (henholdsvis 7200 og 6900 i 2007).³⁹ Det har vært en jevn økning i antallet som har gått opp til norskprøve de senere årene. 55 prosent av de som gikk opp til prøve, besto norskprøve 2 skriftlig, og 47 prosent besto norskprøve 3 skriftlig. 93 prosent besto norskprøve 2 muntlig, og 82 prosent besto norskprøve 3 muntlig. Disse resultatene avviker lite fra 2007. Bestått norskprøve 3 er et krav for å komme inn på videregående skole for deltagere på voksenopplæringen. Bestått norskprøve 3 kan anses som et rimelig ferdighetsnivå for å kunne fungere godt i arbeidslivet.

Kun halvparten består skriftlig prøve i norsk. Flere undersøkelser dokumenterer også behovet for bedre norsk for mange innvandrere med lang botid i Norge.⁴⁰ Norskopplæringen må tilpasses grupper med svak utdanningsbakgrunn som trenger særskilt opplæring, som alfabetisering, og disse bør tilbys flere timer. Det synes derfor å være behov for et nasjonalt krafttak for norskopplæring.⁴¹ Det er behov for å øke oppmerksomheten rundt mål, resultater og kvalitet i norskopplæringen slik at andelen som består norskprøvene, øker.

Utfordringer:

- ▶ Etablere nasjonale mål og resultater i norskopplæringen.
- ▶ Fortsette å styrke kvaliteten på norskopplæring gjennom etter- og videreutdanning av lærere og ved kombinasjon av norsk og arbeidstrening.
- ▶ Rekruttere flere innvandrerkvinner til norskopplæring, utdanning og arbeid.
- ▶ Utvide og utvikle kvalifiseringen for analfabeter og andre med svak utdanningsbakgrunn.

Innvandrerens egne erfaringer

Integrert, men diskriminert er en av få rapporter der integreringen ses fra minoritetenes perspektiv.⁴² Undersøkelsen viste at åtte av ti innvandrere med lang botid føler seg godt integrert i det norske

I 2007 bosatte 44 300 personer fra land utenom Norden seg i Norge.

Kilde: SSB

samfunnet. Nesten alle respondentene føler sterk tilhørighet til Norge, men også til opprinnelseslandet. Det store flertallet som deltok i denne undersøkelsen, opplever dessuten at det er fullt mulig å være seg selv og beholde sine tradisjoner, samtidig som de føler seg som en del av det norske samfunnet.

Undersøkelsen avdekker imidlertid at det å være integrert i samfunnet ikke beskytter mot å oppleve seg diskriminert på en rekke samfunnsarenaer. Halvparten av de spurte oppgir at de har opplevd utestenging og diskriminering én eller flere ganger i løpet av det siste året på én eller flere samfunnsarenaer. Dette gjelder særlig arenaer som arbeidsliv og boligmarked, som er nødvendige å delta på for å sikre seg materielle goder. Folk med opprinnelse fra Afrika opplever forskjellsbehandling langt oftere enn innvandrere fra Øst-Europa. Dette indikerer en sammenheng mellom hudfarge og diskriminering. Jo mørkere hudfargen er, jo større er risikoen for forskjellsbehandling.

IMDi har også publisert en annen undersøkelse om arbeidsinnvandrere fra Polen og Baltikum. Her fremgår det at de fleste arbeidsinnvandrere fra disse landene opplever møtet med det norske samfunnet som en positiv overraskelse. Likevel oppgir én av fem at de hadde opplevd å bli diskriminert i Norge på grunn av sin nasjonalitetsbakgrunn. Det er med andre ord ikke bare de med mørk hudfarge som opplever å bli diskriminert.

I årsrapporten for 2007 tok vi opp at innvandrernes erfaringer med ulike integreringstiltak ofte var fraværende. Å få frem innvandrernes stemme er imidlertid en viktig del av arbeidet med å sikre kvaliteten på tiltakene.

I 2008 startet IMDi derfor et mer systematisk arbeid med å innhente brukernes erfaringer. Vi innledet et samarbeid med Fornyings- og administrasjonsdepartementet om å utvikle en generell veileder for slike brukerundersøkelser i offentlig forvaltning, blant annet for å sikre at de også fanger opp innvandrere. Vi satte også i gang en brukerundersøkelse blant bosatte flyktninger, vi utredet forekomsten og bruken av brukerundersøkelser i introduksjonsprogrammene i kommunene, vi satte i gang en målgruppeanalyse blant deltakere i statsborgerskapsseremonier, og vi har planer om en tilsvarende undersøkelse blant deltagere på norskopplæring.

Utfordringer:

- ▶ Gjennomføre systematiske brukerundersøkelser som fanger opp innvandreres erfaringer med og tilbakemeldinger på integreringstiltak og offentlige tjenestetilbud.
- ▶ Gjennomføre jevnlig undersøkelser om integrering som også fanger opp synspunkter hos nyankomne og innvandrere som ikke er godt integrert i arbeids- og samfunnsliv.

Befolkningens holdninger

Ifølge Statistisk sentralbyrås holdningsundersøkelser øker befolkningens toleranse og velvilje overfor innvandrere.⁴³ Flere enn tidligere mener at innvandrere gjør en nyttig innsats i arbeidslivet, og langt færre misliker at barna deres gifter seg med en innvandrer. Sammenlignet med holdninger i andre europeiske land ligger opinionen i Norge på de fleste områder klart på den liberale eller tolerante siden av gjennomsnittet.⁴⁴ Samtidig viser SSB-rapporten at

Ledighetsnivået blant innvandrere har sunket de siste årene, men ledigheten blant innvandrerne er omtrent tre ganger høyere enn i befolkningen for øvrig.

Kilde: SSB

så mange som vel fire av ti synes innvandrere bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig. Dette kan tyde på at en stor andel av befolkningen mener at innvandrere bør assimileres, heller enn integreres gjennom en gjensidig tilpasningsprosess mellom majoritet og minoritet.

En større aksept for innvandrere i befolkningen innebærer dessuten ikke en økende tilfredshet med norsk integreringspolitikk. I Integreringsbarometeret 2008 svarer noe mer enn halvparten at de opplever at integreringen fungerer ganske eller meget dårlig.⁴⁵ Andelen som mener dette, har vært økende de siste årene. Når vi spør befolkningen hva problemene med integreringen kan skyldes, peker flertallet på at årsakene er mange og sammensatte. Hele åtte av ti opplever at det er mangelfull innsats fra innvandrernes side. Samtidig svarer syv av ti at det skyldes mangelfull innsats fra norske myndigheter, mens like mange mener at problemene knyttet til integrering av innvandrere skyldes mangelfull innsats fra nordmenn flest. At det store flertallet oppgir så mange årsaksforklaringer til at integreringen av innvandrere i Norge fungerer dårlig, tyder på at mange har tatt inn over seg at en vellykket integreringsprosess er avhengig av innsats både fra minoritet og fra majoritet.

Rundt halvparten oppgir at årsaken til at integreringen ikke fungerer kan være at innvandrerbefolkningen utsettes for diskriminering i Norge. Litt over en av ti har selv vært vitne til diskriminering basert på etnisitet og/eller hudfarge i løpet av det siste året.

Utfordringer:

- ▶ Informere befolkningen som helhet mer og bedre om integrering av innvandrere.
- ▶ Avklare hvilke forventninger man har til integrering eller eventuelt til assimilering på ulike samfunnsarenaer.

Frivillig virksomhet

Integrering skjer i dagliglivet der mennesker oppholder seg, i arbeid og på fritiden. Frivillige organisasjoner, foreninger og lag er naturlige treffsteder og sosiale samlingspunkter i lokalsamfunn i Norge. Få land har flere organisasjoner per innbygger enn Norge, og dette er derfor viktige møteplasser. Innvandrere deltar i mindre grad enn befolkningen i alt i organisasjonslivet, særlig i idrettslag/foreninger.⁴⁶ Derimot finnes det mange innvandrersamfunnsorganisasjoner og -grupper. De fleste lokale innvandrersamfunnsorganisasjonene er små og har basis i en enkelt etnisk gruppe.

Gjennom IMDi gis det tilskudd til frivillig virksomhet for å stimulere til møteplasser og samarbeid i lokalsamfunn mellom organisasjoner på tvers av etnisk og nasjonal opprinnelse. Prioriterte grupper er kvinner og barn. Gjennom denne ordningen for deltagelse, dialog og samhandling i lokalsamfunn ble det gitt støtte til over 1000 aktiviteter i 2008. Det er de utadrettede og inkluderende aktivitetene som får støtte. Tiltak som kun er rettet innad mot en bestemt gruppe, får normalt ikke støtte. Det er ikke nok å stimulere til dialog og samarbeid mellom organisasjoner og grupper. Det er også viktig å stimulere til at flere innvandrere blir medlemmer og tillitsvalgte i tradisjonelle norske frivillige og humanitære organisasjoner. IMDi samarbeider derfor med de store frivillige organisasjonene for å sette rekruttering av innvandrere på dagsorden.

Behovet for å bosette flyktninger i norske kommuner blir i 2009 større enn på mange år. IMDi inngikk i 2008 derfor et samarbeid med de store humanitære organisasjonene om deres bidrag til bosetting og integrering av flyktninger i lokalsamfunn. Gjennom å koble nyankomne flyktninger med lokalt foreningsliv kan den enkelte bli bedre inkludert i lokalsamfunnet. Organisasjonene kan også bidra i de tiltakene kommunene har ansvar for i integreringsarbeidet, og kan for eksempel trekkes inn i introduksjonsprogrammet. Eller de kan rett og slett være mennesker som er interessert i og opptatt av flyktingenes ve og vel gjennom ordninger som Flyktingguide eller lignende.

Det finnes en rekke landsdekkende organisasjoner på innvandrersfeltet. Noen av disse favner mange innvandrere på tvers av grupper. Andre har preg av å være kompetansemiljøer som ut fra ulike perspektiver ivaretar innvandreres interesser. De landsdekkende organisasjonene som fikk støtte i 2008, var: Afrikan Youth (AYIN), Antirasistisk senter, Innvandrernes Landsorganisasjon (INLO), Human Right Service (HRS), Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA), MIRA Ressurscenter for innvandrere- og flyktingkvinner, Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS), Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD), Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF) og SOS Rasisme.

Utfordringer:

- ▶ Fremme deltagelse i lokalsamfunn gjennom å rekruttere flere innvandrere som medlemmer og tillitsvalgte i organisasjoner

TETT SAMARBEID: Hadsel kommune samarbeider med den lokale fiskeribedriften Nordlaks om å få flyktninger raskt inn i arbeidslivet.

- ▶ Gjøre det lettere å bosette flere flyktninger gjennom å mobilisere frivillige organisasjoner til å inkludere nyinnflyttede i lokale organisasjoner.
- ▶ Drive opplæring av innvandrersamfunnsorganisasjoner i organisasjonsarbeid.

Innvandrere er underrepresentert

En voksende generasjon av norskfødte med innvandrerforeldre tar utdanning og får innflytelsesrike jobber og synlige posisjoner. Det blir stadig flere positive forbilder. Samtidig er minoriteter underrepresenterte i innflytelsesrike posisjoner både i næringsliv og i politikk.

Innvandrere er i mindre grad enn den øvrige befolkningen medlem av politiske partier. I hele befolkningen var 6 prosent medlem av et politisk parti, mens blant innvandrere med bakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa var tilsvarende andel 4 prosent.⁴⁷

I noen fora blir imidlertid representasjonen stadig bedre. SSB-statistikk fra kommunevalget i 2007 viser at antallet kommunestyrerepresentanter med bakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa økte fra 92 i 2003 til 140 i 2007. Seks av ti innvandrere bor i en kommune hvor de i forhold til andel stemmeberettigede er overrepresentert i sitt lokale kommunestyre.⁴⁸ Ser man derimot på de stemmeberettigede i hele landet, er innvandrere med denne bakgrunnen ikke spesielt godt representert. Da har 1,3 prosent av de valgte representantene denne bakgrunnen, mens 5 prosent av de stemmeberettigede har tilsvarende bakgrunn.

Innvandrere er klart underrepresentert på Stortinget og i offentlige organer. Det har vært stor oppmerksomhet rundt kandidater med innvandrerbakgrunn i forbindelse med nominasjonen til neste stortingsvalg. Det gjenstår å se om dette vil føre til økt representasjon.

Andelen fagorganiserte er jevnt over lavere blant innvandrere enn blant den øvrige befolkningen, og det er relativt få tillitsvalgte med innvandrerbakgrunn.⁴⁹ Den lave organiseringsgraden kan langt på vei forklares av at innvandrere i stor grad arbeider innenfor yrker som er kjennetegnet av lav organiseringsgrad, for eksempel innen renhold og hotell og restaurant.⁵⁰ Ved LO-kongressen i 2005 var ingen delegater med innvandrerbakgrunn representert.⁵¹

Det er mange og sammensatte årsaker til at innvandrere er underrepresentert på viktige samfunnsarenaer. Dels kan det skyldes at majoritetssamfunnet ekskluderer innvandrere fra viktige posisjoner, enten bevisst eller ubevisst. Dels kan det skyldes manglende kompetanse og erfaringsbakgrunn blant innvandrere. Uansett er det viktig å fremme gode rollemodeller med ulik etnisk bakgrunn som kan bidra til å vise andre at det er mulig å komme seg opp og frem i samfunnet, og som kan bidra til å redusere negative holdninger til innvandrere i synlige og ledende posisjoner.

I USA ble 2008 året hvor en mann med synlig minoritetsbakgrunn ble valgt til president. Det er interessant å tenke gjennom hva som skal til, og når vi kan se for oss at en med bakgrunn fra for eksempel et asiatisk land skal kunne bli statsminister i Norge.

NORSK PÅ FRITIDEN: Kvinner fra Furuset lærer norsk på fritiden i regi av Metodistkirken.

Utfordring:

- ▶ Etablere mål og sette i gang tiltak for å rekruttere flere innvandrere til politisk virksomhet, fagforeninger og nærings- og bransjeorganisasjoner.

Hvor effektive er integreringstiltakene?

Integrering er i økonomisk sammenheng ressursforvaltning. Viktige spørsmål i et slikt perspektiv er blant annet: Hvor godt brukes den arbeidskraftsressursen innvandrere representerer? Hvilken kost/nytte gir ulike integreringstiltak? Hvor er potensialet for produktivetsforbedringer størst? Vi skal her trekke frem noen områder hvor forbedringer av tiltak vil kunne ha positive integreringsmessige og samfunnsøkonomiske konsekvenser.

For flyktninger som får beskyttelse i Norge, tar det i gjennomsnitt 25 måneder fra søknad om asyl registreres til de flytter til en kommune. Tiden fra vedtak om opphold til bosetting i en kommune utgjør i gjennomsnitt 6 måneder av de over to årene med passiv venting. IMDi har fått utarbeidet forslag som i sum kan redusere tiden for bosettingsprosessen til én måned. Staten kan alene spare mellom 100–150 millioner kroner årlig på en slik effektivisering. I tillegg kommer økt verdiskaping ved raskere overgang til arbeid.

Omtrent halvparten av deltagerne i introduksjonsordningen går over til arbeid eller utdanning etter

fullført program. Blant de som fullførte i 2006, var 65 prosent i arbeid eller utdanning ett år etter, viser SSB-tall. Det er et potensial for å øke denne andelen, særlig blant kvinner og i visse nasjonalitetsgrupper. Noen kommuner har et forbedringspotensial for å komme opp mot snittet nasjonalt. Staten gir gjennom integreringstilskuddet økonomisk støtte til dekning av kommunenes kostnader til introduksjonsprogram og andre integreringstiltak. Integreringstilskuddet utgjør i 2009 nær 3,5 milliarder kroner.

Norskopplæring finansieres hovedsakelig av tilskudd. I 2009 utgjør dette over 1,5 milliarder kroner. Rundt ni av ti består muntlige prøver, mens omtrent halvparten består skriftlige. Det er et potensial for å øke bestått-andelen på skriftlige prøver. Å bestå prøver gir uttrykk for bedre ferdigheter og dermed økt mulighet for videre utdanning, arbeid og evne til å klare seg selv i samfunnet.

Andelen som er helt eller delvis avhengig av offentlige overføringer, er høyest blant flyktninger med kort botid. Det er god ressursforvaltning å redusere tiden flyktninger er avhengige av offentlige ytelser. Den lavere sysselsettingen blant innvandrere betyr tapt verdiskaping og dårlig ressursutnyttelse. Hadde sysselsettingen vært like høy blant innvandrere som blant befolkningen som helhet, ville 28 000

Gjennomsnittlig deltagelse i høyere utdanning skjuler store forskjeller. Over halvparten av norskfødte med indiske, polske og srilankiske foreldre i alderen 19–24 år studerte høsten 2007, det samme gjaldt for 20 prosent av de med tyrkiske foreldre.

Kilde: SSB

Ikke-vestlige innvandrere er i langt større grad overkvalifisert enn personer uten innvandringsbakgrunn. Mens 20 prosent av ikke-vestlige innvandrere med høyere utdanning er i «lavere» yrker, gjelder dette bare 5 prosent blant dem uten innvandrerbakgrunn med høyere utdanning.

Kilde: SSB

flere innvandrere vært sysselsatt. Manglende bruk av medbrakt utdanning og yrkeserfaring er et tap for samfunnet og for den enkelte.

Arbeidsinnvandrere har høy yrkesdeltagelse. Manglende språkkunnskaper og lite tilgjengelig informasjon om arbeids- og samfunnsliv øker faren for produktivitetstap på arbeidsplassen og lavere omstillingsevne ved konjunkturedringer. Tilsvarende vil familieforsørging av ektefelle utgjøre ubrukt arbeidskraftreserve.

Arbeidsinnvandrere fra EU omfattes ikke av integreringstiltak som norskopplæring og samfunnskunnskap. Erfaringer viser at landgrupper som kom som arbeidsinnvandrere på 70-tallet, har lav sysselsetting blant kvinner også etter lang botid, og det er høy overgang til uførepensjon blant noen av disse gruppene.⁵² Det er grunn til å spørre om investering i integreringstiltak som norskopplæring og fagopp-læring ville bidra til økt sysselsetting blant kvinner og økt omstillingsevne blant ufaglærte.

Kost/nytte-vurderinger bør systematisk gjennomføres for alle større integreringstiltak. For eksempel har Econ Pöyry, på oppdrag fra IMDi, beregnet at den samfunnsøkonomiske gevinsten av kvalifiseringsprogrammet Ny sjanse i årene 2005–2007 kan være på hele 450 millioner kroner (IMDI-rapport 4-2008). Beregningene viser at det har vært god samfunnsøkonomi å investere i dette tiltaket, som er rettet mot langtids sosialhjelpsklienter med innvandrerbakgrunn.

Utfordringer:

- ▶ Utvide opplæring i norsk og samfunnskunnskap til grupper som i dag ikke får opplæring, og til personer som ikke har nødvendige ferdigheter til å delta i arbeid eller utdanning.
- ▶ Redusere tidsbruken i tiltakskjeden for mottak, bosetting og introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger og familiegjenforente til disse.
- ▶ Kartlegge systematisk samfunnsøkonomisk kost/nytte ved ulike integreringstiltak og gjennomføre tiltak der hvor nytteverdien er størst.

Oppsummering

Integreringen går i riktig retning, men tar lang tid og er komplisert og utfordrende. På sentrale områder viser integreringen gode resultater. På andre er utfordringene store. Denne artikkelen har satt søkelys på noen områder av integreringsarbeidet, men den

gir ikke et fullstendig bilde. Vi har valgt ut tema som står sentralt i integreringspolitikken nasjonalt og internasjonalt, og hvor det finnes gode data. Det ligger ingen prioriteringer eller rangering av temaene. En mer fullstendig analyse ville inkludere tema som helse, kultur og media, og visse tema krever en mer kvalitativ tilnærming, som rasisme og diskriminering. Vår ambisjon har vært å starte en prosess for å få et gradvis bedre oversiktsbilde over utviklingen i integreringsprosessene i Norge.

Innvandrere får i økende grad tilknytning til arbeidsmarkedet. I 2008 var sysselsettingen høyere og arbeidsledigheten for innvandrere på et historisk lavt nivå. Innvandrere nøt godt av den gunstige situasjonen på arbeidsmarkedet, mange er i jobb og klarer seg selv. Men fortsatt er ledigheten tre ganger høyere for innvandrere sammenlignet med den øvrige befolkningen. Noen grupper har en tyngre og lengre vei inn i arbeidsmarkedet og oppnår en svakere tilknytning. Arbeidsinnvandrere opplever andre utfordringer, og har selv med tilknytning til arbeidsmarkedet behov for informasjon og norskopplæring. Utfordringene er særlig knyttet til at kvinner, ufaglærte og personer med bakgrunn fra enkelte land i større grad enn andre står utenfor arbeidsmarkedet. Det er også en utfordring at en del innvandrere ikke får full uttelling for utdanning og kompetanse.

I årsrapporten for 2007 pekte IMDi på at integreringstiltakene må være robuste nok til å tåle en lavkonjunktur. Den senere tids endringer i arbeidsmarkedet gjør det enda viktigere å fokusere på kvaliteten på kvalifiseringstiltak for innvandrere. Gjennom introduksjonsloven, introduksjonsprogrammene og rett og plikt til norsk har Norge utformet tydeligere og mer målrettede integreringstiltak. Resultatene fra introduksjonsprogrammene er gode. Over halvparten av deltagerne er i arbeid og utdanning etter endt program. Utfordringen er nå å sikre kvaliteten i programmene og koblingen til arbeidslivet når ledigheten går opp.

Norskopplæringen for voksne innvandrere fungerer godt for mange som oppnår gode ferdigheter i norsk. Men resultatene på de skriftlige prøvene er ikke gode nok når halvparten stryker. Det trengs mer oppmerksomhet rundt mål- og resultatoppnåelse og kvaliteten i undervisningen. Det er særlig personer med svak utdanningsbakgrunn som trenger et mer tilpasset tilbud. For denne gruppen har man ikke nådd målet om at voksne innvandrere skal lære

I følge Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse hadde 46 prosent av de intervjuede kvinnene fra Iran høyere utdanning, mot bare 8 prosent av kvinnene fra Somalia.

Kilde: SSB

tilstrekkelig norsk til å fungere i samfunnet i løpet av de første fem årene de bor i landet.

I arbeidet med bosetting av flyktninger i kommunene har man de siste årene lyktes med å redusere antallet som må vente lenge på bolig, antallet i mottak som venter på bosetting, og gjennomsnittlig ventetid. Flere enn tidligere år ble bosatt i 2008, og kommunene er jamt over positive til å bosette flere når behovet øker dramatisk i 2009. Men fortsatt er det mye å hente på å korte ned ventetid og lange mottaksopphold som svekker flyktningenes integreringsevne og bidrar til passivisering. Raskere bosetting av flere er utfordringen når 8000 flyktninger skal bosettes i norske kommuner i 2009.

For innvandreres og etterkommeres utdanningsløp er det satt opp flere mål for inkludering fra førskolealder til fullført videregående skole. Bøygen for de fleste er å fullføre videregående. Karakterene fra grunnskolen er avgjørende. Dette er igjen avhengig av at barna behersker norsk språk så tidlig som mulig i skolegangen. Ikke alle behersker norsk tidlig nok til å ha et godt læringsutbytte. Det trengs fortsatt satsing på gratis kjernetid for å få flere barn med innvandrerbakgrunn inn i barnehager. Målet om at en høyere andel skal gjennomføre videregående skole er heller ikke nådd. Men bildet er sammensatt. Blant de som fullfører, tar stadig flere høyere utdanning, og andelen blant etterkommere er høyere enn i befolkningen for øvrig. Innvandrere og etterkommere med høyere utdanning får uttelling gjennom høyere sysselsetting enn dem med lavere utdanning. Men det siste spørsmålet gjenstår å besvare fullgodt: Lønner utdanning seg like mye for innvandrere som for andre? Får innvandrere like mye uttelling for å investere i utdanning?

Når det gjelder levekår, er det tydelige forskjeller på sentrale velferdsområder mellom minoritetsgrupper som har innvandret, og majoritetsbefolkningen. Innvandrere har generelt dårligere levekår enn befolkningen for øvrig. Dette er forskjeller som må utjevnes for å nå målet om like muligheter og levekår. Årsaken er i hovedsak svakere tilknytning til arbeidsmarkedet. Når flere gjennomfører og består utdanning, og sysselsettingen øker, bedres også levekårene. Det har de senere årene vært en forbedring når det gjelder målet om at innvandrere skal sikres botrygghet og forhindres fra utstøting i boligmarkedene. Til tross for betydelige utfordringer gir integreringstiltakene resultater, og levekårene bedres over tid.

Det er viktig å ha et samfunnsøkonomisk perspektiv på integreringen. Kost/nytte-vurderinger bør systematisk gjennomføres for alle større integreringstiltak. Det er mange gode resultater å vise til i integreringsarbeidet. Men noen av integreringstiltakene kan bli mer effektive og bedre til å dra nytte av innvandrernes ressurser og kompetanse.

For at Norge skal lykkes i integreringsarbeidet, trengs innvandrernes egen stemme. Innvandreres erfaringer er viktige for å kvalitetssikre at tiltakene holder en god kvalitet og har den tilsiktede virkningen. Men også befolkningens holdninger og velvilje overfor innvandrere er sentrale for at integreringsarbeidet skal lykkes.

- 1) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103.
- 2) Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB).
- 3) Det er ikke publisert nyere sysselsettingstall enn fra fjerde kvartal 2007
- 4) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103.
- 5) Olsen (2008): *Innvandrerungdom og etterkommere i arbeid og utdanning*. SSB-rapport 2008/33
- 6) OECD gjør sammenligninger av sysselsettingsnivået blant utenlandsfødte i ulike OECD-land. Statistikken er i hovedsak basert på arbeidskraftundersøkelser hvor det ikke trekkes spesielle utvalg blant de utenlandsfødte. Blant annet derfor er usikkerheten stor når det gjelder sysselsettingstallene for de utenlandsfødte.
- 7) Nerland (2008): *Ikke-vestlige innvandreres forhold til arbeidsmarkedet, utdanning og velferdsordninger i ulike livsfaser*. SSB-rapport 2008/26.
- 8) Kilde: SSB: <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>
- 9) Daugstad og Sandnes (2008): *Gender and Migration*. SSB-rapport 2008/10.
- 10) Kilde: SSB: <http://www.ssb.no/emner/06/03/innvarbl/>
- 11) Blom og Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. SSB-rapport 2008/5.
- 12) Villund (2008): *Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn*. SSB-rapport 2008/37.
- 13) Vartdal (2008): *Innvandrarane i næringslivet*. Samfunnsspillet nr. 4/2006, Statistisk sentralbyrå.
- 14) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103.
- 15) Kilde: SSB: <http://www.ssb.no/soshjelpk/>
- 16) Blom og Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. SSB-rapport 2008/5.
- 17) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103.
- 18) Dette er 60 prosent av medianinntekten, og hvor husholdningsinntektene korrigeres etter husholdningens størrelse og sammensetning. OECD opererer med en annen definisjon.
- 19) Dette gjelder ikke norskfødte med innvandrerforeldre.
- 20) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103
- 21) Blom og Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. SSB-rapport 2008/5.
- 22) *Økonomi og levekår for ulike grupper*, 2007. SSB-rapport 2008/19.
- 23) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103.
- 24) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103.
- 25) Bratsberg, Raaum og Røed (2007): *Opp og ned: Yrkesaktivitet og trygd over livsløpet for tidlige arbeidsinnvandrere i Norge*. I IMDi-rapport 9/2007.
- 26) Daugstad (2008): *Ekteskap over landegrensene*. SSB-rapport 2008/41
- 27) Daugstad (2008): *Ekteskap over landegrensene*. SSB-rapport 2008/41
- 28) Foss (2006): *Fruktbarhet blant innvandrerkvinner*. SSP 4/2006. URL: (<http://www.ssb.no/ssp/utg/200604/07/>)
- 29) Lidén og Bentzen (2007): *Kjønnslemlestelse i Norge*. ISF-rapport 2008/008.
- 30) Kilde: IMDi: http://www.imdi.no/templates/Tema____4934.aspx
- 31) Les mer om Groruddalssatsingen i IMDi Østs artikkel under IMDi 2008.
- 32) Kilde: SSB: <http://www.ssb.no/emner/04/02/30/vgogjen/>
- 33) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103.
- 34) Brekke (2008): *Like muligheter? Betydningen av etnisk bakgrunn for sysselsetting og inntekt*. Universitetet i Oslo.
- 35) Villund (2008): *Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn*. SSB-rapport 2008/37.
- 36) Nerland (2008): *Ikke-vestlige innvandreres forhold til arbeidsmarkedet, utdanning og velferdsordninger i ulike livsfaser*. SSB-rapport 2008/26.
- 37) Villund (2008): *Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn*. SSB-rapport 2008/37.
- 38) Mathisen (2008): *Monitor for introduksjonsordningen 2008*. SSB-rapport 2008/52.
- 39) Kilde: Norsk Språktest
- 40) For eksempel Blom og Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. SSB-rapport 2008/5; og *Integrert, men diskriminert*, IMDi-rapport 09-2008.
- 41) Se artikkelen «Krafttak for norsk» senere i rapporten.
- 42) IMDi-rapport 9/2008.
- 43) Daugstad (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske analyser 103.
- 44) Blom (2006): *Holdninger til innvandrere og innvandring 2006. Med komparative data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen*. SSB-notater 2006/77.
- 45) Integreringsbarometeret er en årlig holdningsundersøkelse om innvandring og integrering blant et representativt utvalg av den norske befolkningen.
- 46) Blom og Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. SSB-rapport 2008/5. Friberg og Gautun (2007), *Inkludering av etniske minoriteter i frivillige organisasjoner og fotballag for barn og ungdom i Oslo*. Fafo-rapport 2007:16
- 47) Blom og Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. SSB-rapport 2008/5.
- 48) Kilde: SSB: <http://www.ssb.no/vis/magasinet/analyse/art-2008-12-03-01.html>
- 49) Blom og Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. SSB-rapport 2008/5.
- 50) Henriksen (2007): *Fakta om 18 innvandrergrupper i Norge*. SSB-rapport 2007/29.
- 51) Lund og Friberg (2005): *En mann – en stemme*. Fafo-rapport 495.
- 52) Bratsberg, Raaum og Røed (2007): *Opp og ned: Yrkesaktivitet og trygd over livsløpet for tidlige arbeidsinnvandrere i Norge*. I IMDi-rapport 9/2007.

TEMA: Norsk

Å beherske norsk er viktig for å forstå og bli forstått, for å få jobb og for å ta utdanning, og for å kunne delta i samfunnet. Les mer om utfordringer og tiltak i norskopplæringen:

- ▶ Mange innvandreres lese- og skriveferdigheter er urovekkende dårlige
- ▶ Er dårlig norsk en hindring?
- ▶ Krafttak for norskopplæring

Mange innvandreres lese- og skriveferdigheter er urovekkende dårlige

Norge har i løpet av den siste tiårsperioden deltatt i to store internasjonale kartlegginger av lese- og regneferdigheter, hvor også ferdighetene til unge og voksne med innvandrerbakgrunn har blitt testet. Nær halvparten av de sistnevnte har for svake leseferdigheter.

Egil Gabrielsen
førsteamanuensis, Lesesenteret-UIS

Gruppen ikke-vestlige innvandrere utgjør den klart største gruppen av innvandrere i Norge, og i de senere årene har rundt 70 prosent av nye innvandrere tilhørt denne kategorien. Gruppens betydning for norsk arbeidsliv og økonomiske utvikling er økende, og resultatene fra kartleggingene er derfor urovekkende.

Store problemer med lesing og regning

Nær halvparten av de ikke-vestlige innvandrere som deltok i kartleggingene, tilhørte det som i undersøkelsen er definert som risikogruppen. Det betyr at de har for svake ferdigheter i lesing og hverdagsmatematikk sett i lys av de kravene som dagens arbeids- og hverdagsliv stiller i Norge. Det at så mange ikke-vestlige innvandrere har store problemer med lesing og regning, vil kunne føre med seg mange negative konsekvenser både for egen livskvalitet og for det norske samfunnet i fremtiden.

Om kartleggingene av lese- og regneferdigheter

Norge har deltatt i to store internasjonale kartlegginger av voksnes lese- og regneferdigheter. IALS (International Adult Literacy Survey) ble gjennomført i 21 land i perioden 1994–98, mens ALL (Adult Literacy and Life Skills) er fullført i 12 land i perioden 2003–2006. Unge og voksne med innvandrerbakgrunn inngår i begge undersøkelsene.

Innvandrere er definert i henhold til det som frem til 2008 har vært Statistisk sentralbyrås kriterium: personer født av to foreldre som selv er født i utlandet. I Norge er undersøkelsene gjennomført i regi av Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger og Statistisk sentralbyrå.

Les mer om innvandreres lese- og skriveferdigheter i Gabrielsen, E. og Lagerstrøm, B.O. (2007): *Med annen bakgrunn. Lese- og regneferdigheter blant voksne innvandrere*. Stavanger: Universitetet i Stavanger

2000 NORSKLÆRERE KURSES: Norskopplæring og utdanning gir innvandrere bedre leseferdigheter. Høsten 2008 gikk startskuddet for en treårig plan for kompetanseutvikling for lærere og ledere i norskopplæringen.

Utdanning gir bedre ferdigheter

Selv om resultatene er noe bedre for personer med botid over 15 år i Norge, er betydningen av botid på lese- og regneferdigheter relativt liten. Vi finner videre at de som var over 21 år ved tidspunktet for innvandring, har klart svakere ferdigheter enn de som er født i Norge, eller som kom hit som barn eller ungdom. De to sistnevnte gruppene har også en gjennomsnittsskår som ligger betydelig under det norske landsgjennomsnittet. Sjansene for å tilhøre gruppen med gode eller meget gode lese- og regneferdigheter, er betydelig større for ikke-vestlige

innvandrere med høyere utdanning sammenlignet med tilsvarende gruppe som har grunnskole.

Det må presiseres at alle deltagere i kartleggingene har fått oppgavene i norsk språkdrakt, i tråd med de reglene som ble fastsatt for samtlige deltagerland; hovedspråket/språkene i hvert land skulle anvendes. Det betyr at vi ikke vet noe om hvordan informanter med innvandrerbakgrunn ville ha løst oppgavene dersom de fikk arbeide med tekster og oppgaver på sitt morsmål.

i-FAKTA

Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse viser at det er store kjønnsforskjeller i innvandreres norskkunnskaper. 18 prosent av de intervjuede innvandrerkvinnene og 7 prosent av de intervjuede innvandrer mennene mener at deres norskkunnskaper er dårlige eller svært dårlige.

Kilde: SSB

Er dårlig norsk en hindring?

Tarik Demirovic,
National Recruitment Manager,
Manpower Professional

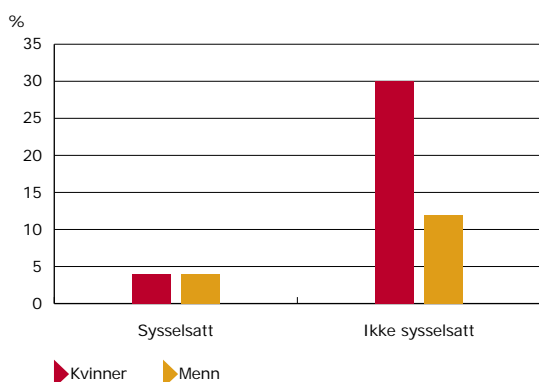
Språk er inngangsporten til arbeidslivet.

Språk er kvalifikasjon, kultur og kommunikasjon. Språk er uten tvil svært viktig for å få seg jobb og ikke minst for å være integrert i samfunnet. De ulike bransjene har ulike krav til språknivået, men samtidig har bedrifter i samme bransje forskjellige måter å se på mennesker med et annet språk enn norsk.

Det er mange eksempler på at norske språkkunnskaper ikke behøver å være en barriere, som i internasjonale teknologibedrifter, spesielt innenfor olje og gass. De har gjennom sin virksomhet måttet bygge organisasjoner tilpasset forskjellige kulturer og forskjellige språk. Her er det dessuten også krav til språkkunnskaper, men det er engelsk, og på et ganske høyt nivå.

Jussen og sikkerhetskrav gjør at det likevel i visse tilfeller er viktig å beherske norsk godt. For eksempel krever saksbehandlingsjobber og utredninger meget gode språkkunnskaper. Slike typer oppgaver finner man i store deler av offentlig sektor, men også i bank- og forsikringsbransjen. Typiske yrker hvor dårlig norsk kan gå ut over sikkerheten, er

Andel som mener de har dårlige/svært dårlige norskerferdigheter er høyest blant ikke-sysselsatte kvinner. 2005/2006.

helse og pleie, men også til en viss grad serviceyrker og bygg og anlegg. Viktigheten av å kunne lese og kommunisere kan bokstavelig talt redde menneskeliv.

Språk er ikke bare inngangsporten til arbeidslivet. Språk er også et verktøy for å komme inn i samfunnet og komme nærmere mennesker. Dette kan ikke undervurderes, og beskjeden er meget klar: Lær språk, da vil du lykkes i dette fantastiske landet!

Også velintegrerte innvandrere har behov for bedre norskkunnskaper i jobben. Nesten halvparten av et utvalg velintegrerte innvandrere opplever behov for bedre norskkunnskaper for å fungere godt i jobben.

Kilde: IMDI

Krafttak for norskopplæring

For få innvandrere bruker sin rett til å lære norsk. Oslo kommune har derfor satt i gang en stortilt satsning for å få flere innvandrere inn i norskopplæring.

Hvorfor trengs et krafttak?

Innvandrere må ha gode kunnskaper i norsk og samfunnskunnskap for å bli integrert i det norske samfunnet. Voksenopplæringen i Oslo har til enhver tid over 5 000 deltagere. I 2007 tok 1/3 av deltagerne norskprøve, men bare rundt halvparten av disse besto både skriftlig og muntlig prøve. En undersøkelse blant innvandrerbefolkningen i Oslo viser at 1/4 av innvandrerne opplever begrensninger i studievalg, og 1/3 opplever begrensninger på arbeidsplassen sin på grunn av manglende norskferdigheter (*Like og forskjellige Vox-rapport 2007*).

Oslo kommune har derfor sett behovet for å sette inn et krafttak for å øke kvaliteten i norskopplæringen, og for at flere innvandrere skal rekrutteres til, fullføre og bestå norskopplæringen. Det treårige prosjektet «Krafttak for norskopplæring» ble startet i 2008 på bakgrunn av at Byrådsavdeling for kultur og utdanning (KOU) i Oslo ga Utdanningsetaten i oppdrag å lage en plan for økt satsing på norskopplæring for voksne innvandrere.

Krafttak for norskopplæring er delt i tre delprosjekter. Til delprosjektene er det knyttet mål, resultatkrav og til sammen 20 tiltak:

1 Økt rekruttering til norskopplæring

Mål: 70 prosent av alle innvandrerne i Oslo med rett og plikt til norskopplæring skal være i opplæring året etter at de fikk rett og plikt.

Blant de viktigste tiltakene for å øke rekrutteringen til norskopplæringen er målrettet og oppsøkende informasjonsarbeid overfor innvandrerne. Et annet tiltak er å gi lavterskeltilbud til foreldre på barnas nærscole for både å styrke norskferdighetene og å bidra til økt foreldreengasjement for skolen. Flere av tiltakene skal gi innvandrere yrkesrettet norskopplæring i kombinasjon med praksisplasser og/eller fagopplæring. Når innholdet rettes mot yrkeslivet, vil motivasjonen for å gjennomføre norskopplæring øke!

2 Bedre kvalitet i norskopplæring

Mål: Andelen med bestått skriftlig norskprøve, av de som har gått opp til prøven, skal økes fra 52 prosent i 2007 til 70 prosent i 2011.

Blant de viktigste tiltakene for å nå dette målet, er en stor satsing på etter- og videreutdanning av lærere og ledelse på norskopplæringssettene. Viktige temaer er læringsstrategier, vurderingskompetanse, anvendelse av grunnleggende ferdigheter i norskfaget og økt kompetanse i å yrkesrette opplæringen. Det er viktig å fylle norskopplæringen med et innhold som gjør deltagerne i stand til å greie seg i hverdagen, i videre utdanning eller i yrkeslivet. I den forbindelse er et av de viktigste tiltakene å utvikle digital kompetanse og basisferdigheter i naturfag, matematikk og samfunnsfag samtidig med norskopplæringen.

3 Økt gjennomstrømming og fullføring i norskopplæringen

Mål: Andelen av deltagerne som gjennomfører norskprøver, skal økes fra 33 prosent i 2007 til 60 prosent i 2011.

Tett oppfølging av deltagerne er sentralt for flere av tiltakene. Et av tiltakene er å ha egne «minoritetsrådgivere for voksenopplæringen», som tar sikte på å styrke oppfølgingen og veiledningen av deltagere med stort fravær og deltagere som står i ferd med å slutte, slik at de fullfører opplæring frem til norskprøven.

Les mer om prosjektet: http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/var_virksomhet/osloskolen/voksenopplaring/krafttak_for_norskopplaring/

Vox-rapport 2007: *Like og forskjellige*. Lastet ned 29.12.08 fra: <http://www.vox.no/upload/26/like-forskjellige.pdf>

Virginia Griffiths
Prosjektleder,
Utdanningsetaten i Oslo

Foto: Håkon Elkesdal/
Utdanningsetaten

I 2008 besto 55 prosent av de som gikk opp til prøve, norskprøve 2 skriftlig og 47 prosent besto norskprøve 3 skriftlig. 93 prosent bestod norskprøve 2 muntlig og 82 prosent besto norskprøve 3 muntlig.

Kilde: Norsk Språktest

TEMA: Utdanning

Flere innvandrere og etterkommere finner veien til universiteter og høyskoler. Likevel er frafallet fra videregående opplæring bekymringsfullt. Les om to ulike aktørers syn på dette området:

- ▶ Hva gjøres for å holde elevene i skolen?
- ▶ Somaliere vil studere

Hva gjøres for å holde elevene i skolen?

Innvandrererelever deltar i nær like stor grad som andre i videregående skole, men flere faller fra undersveis. Mer profesjonelle rådgivere i skolen er et av flere tiltak som kan bidra til å hindre frafall.

Tone Abrahamsen og Jan Erik Asbjørnsen, Utdanningsdirektoratet

Omtrent 70 prosent av elevene som startet på allmennfaglig eller yrkesfaglig studieretning i videregående opplæring høsten 2001, hadde oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år etter at de startet på grunnkurs for første gang. Det er store forskjeller mellom allmennfaglige og yrkesfaglige studieretninger. Mens 84 prosent på allmennfaglige studieretninger oppnådde formell kompetanse i løpet av fem år, var tilsvarende tall for elever og lærlinger på yrkesfaglige studieretninger 54 prosent (Utdanningsdirektoratet 2007).

Større frafall blant innvandrererelever

Selv om progresjonen blant elever med innvandrerbakgrunn er forbedret de siste 15 årene, slutter de i større grad underveis i videregående opplæring sammenlignet med majoritetselever. Dette gjelder særlig innvandrere. Elever født av to utenlandsfødte foreldre (etterkommere) har bedre karakterer og lavere frafall enn innvandrere. Flere faktorer bidrar til å forklare frafallet blant elever med innvandrerbakgrunn. Blant annet går mange av innvandrererelevne på utdanningsprogram med høyt frafall (yrkesfaglige studieretninger). Videre har elever med innvandringsbakgrunn gjennomsnittlig svakere karakterer enn majoritetselever. Sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring øker jo bedre karakterer elevene oppnår tidlig i opplæringsløpet (Støren mfl. 2007).

Selv om innvandrere i mindre grad fullfører videregående opplæring sammenlignet med majoritetsbefolkningen og etterkommere, betyr ikke dette at de ikke oppnår studie- eller yrkeskompetanse. Hvor lenge man har bodd i Norge, har stor betydning. Blant de som kom til Norge da de var 13 år, men som nå er 20 år, er det kun 21 prosent som har fullført og bestått videregående opplæring på normert tid (Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen – styrket innsats 2008). Derimot har 60 prosent av de som er 27 år (og som kom til Norge da de var 13 år), fullført og bestått. Det samme mønsteret ser vi for de som kom til Norge da de var 16 år (Utdanningsdirektoratet 2007).

Innvandrerelever deltar i nær like stor grad som andre i videregående skole, men flere faller fra underveis. Av alle som startet grunnkurs høsten 2001, hadde 33 prosent av innvandrerelevne sluttet i løpet av fem år, mot 18 prosent av alle elever. *Kilde: SSB*

Mer profesjonelle rådgivere

Skolens rådgivere kan hjelpe elevene med å foreta reflekterte valg, og vil dermed kunne forebygge frafall. Nasjonale myndigheter iverksetter derfor ulike tiltak for å bidra til økt profesjonalisering av rådgiverne. Blant annet har Utdanningsdirektoratet utarbeidet krav til anbefalt formell kompetanse og veiledende kompetansekriterier for rådgivere. En generell styrking av kompetansen til rådgivere i skolen vil komme alle elever til gode, også de minoritetsspråklige. I forslaget til anbefalt formell kompetanse for rådgivere foreslår direktoratet at rådgivere skal ha rådgiverrelevant utdanning på minst 60 studiepoeng.¹ Nasjonale myndigheter foreslår en økt satsing på etter- og videreutdanning for rådgivere. Skoleiere kan bruke forslag til veiledende kompetansekriterier aktivt i arbeidet for å øke kompetansen til rådgiverne i skolen. Forholdet til minoritetsspråklige elever ivaretas av forslaget til felles kompetansekriterier for sosialpedagogiske rådgivere og utdannings- og yrkesrådgivere.

I forslag til forskrift for rådgivning i skolen understrekes den enkelte elevs individuelle rett til både utdannings- og yrkesrådgivning og sosialpedagogisk rådgivning.² Utdanningsvalg er et nytt fag i ungdomsskolen fra høsten 2008. Her skal elevene få mulighet til å prøve seg i fag og programområder fra videregående skole. På den måten vil det bli lettere å foreta et riktig valg ved overgangen fra ungdomsskole til videregående skole. I *Prosjekt til fordypning* på videregående skole får elevene på yrkesfaglige studieretninger muligheter til å prøve seg på studieretninger de kan tenke seg å velge neste skoleår. Det er også satt i gang forsøk med en individuell plan for utdannings- og yrkesorientering. Det er en plan som er nettbasert, og elevene får ulike typer oppgaver som skal gi dem økt kunnskap om ulike utdanningsmuligheter og yrker. Det kan dreie seg om interesse- og ferdighetstester og om å finne opplysninger om utdanninger og yrker. Når eleven lager planen, skal han/hun også ha veiledning fra rådgiver. Planen er personlig, og hver elev får eget brukernavn og passord. Eleven skal fortsatt bruke planen ved start på videregående skole. *Utdanningsvalg* og *Prosjekt til fordypning* vil sammen med *Individuell utviklingsplan for utdannings- og yrkesrådgivning* være viktige bidrag for å gjøre elevene i stand til å foreta reflekterte valg og vil kunne forebygge frafall.³

Flere andre strategier har vært gjennomført for å motvirke frafall. Av nasjonale satsinger de siste årene kan blant annet disse nevnes: *Nasjonale føringer for kvalitet i fag- og yrkesopplæringen* (Utdanningsdirektoratet 2006), *Satsing mot frafall* (Buland og Havn 2007) og *Tiltak for bedre gjennomføring i videregående opplæring* (Kunnskapsdepartementet 2006). Det finnes også mange fylkesvise strategier.

Referanser:

Buland, Trond og Havn, Vidar (2007): *Intet menneske er en øy. Rapport fra evalueringen av tiltak i satsing mot frafall*. SINTEF Teknologi og Samfunn. Gruppe for skole- og utdanningsforskning. Trondheim.

Kunnskapsdepartementet (2006): *Tiltak for bedre gjennomstrømming i videregående opplæring*. Rapport. Arbeidsgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet. Oslo.

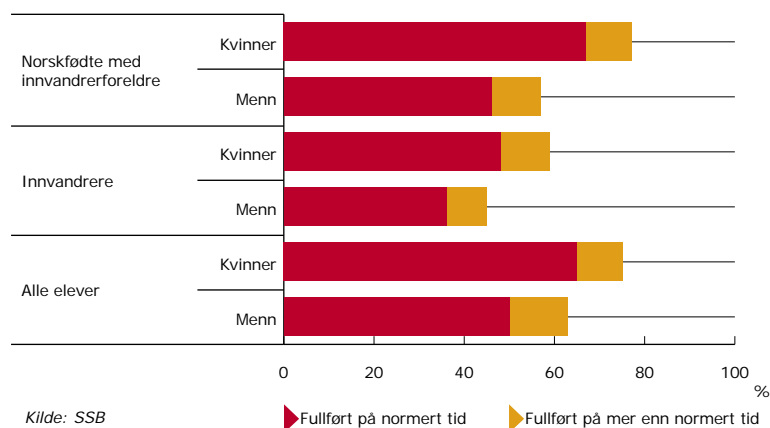
Støren mfl. (2007): *Og hvem stod igjen?* Sluttrapport fra prosjektet Gjennomstrømming i videregående opplæring blant elever som startet i videregående opplæring i årene 1999–2001, Rapport 14/2007. NIFU-STEP, Oslo

Utdanningsdirektoratet (2008): *Utdanningsspillet 2007*. Analyse av grunnskole og videregående opplæring i Norge. Oslo.

Fotnoter:

- 1) Forslaget har vært på høring høsten 2008 med høringsfrist 1.11.08.
- 2) Forslaget har vært på høring høsten 2008. Høringsfrist 1.11.08.
- 3) Planen skal prøves ut i tre fylker i perioden 2008–2010.

Andel som fullførte på normert eller mer enn normert tid blant elever som startet videregående i 2001.

Somaliere vil studere

Abdi
Mohammed
Abdille,
styreleder i
Somalisk Stu-
dentforening

Somaliske ungdommer vil gjerne ta høyere utdanning, men mange får ikke god nok informasjon og rådgivning i skolen, mener Somalisk studentforening

Somalisk Studentforening (SSF)

Somalisk studentforening (SSF) er en forening som består av studenter med somalisk opprinnelse ved norske høyskoler og universiteter. SSF er en frivillig organisasjon som styres av studenter som tar seg tid fra studiene til å bidra til at flere somaliske barn, ungdom og voksne skal ta høyere utdanning. Spesielt arbeider SSF for motivering og stimulering til høyere utdanning for barn og unge med somalisk opprinnelse ved å skape en positiv holdning til utdanning. I den forbindelse gjennomfører SSF flere tiltak som leksehjelp, debattkvelder og sommeravslutning. Vi har også utdanningsseminarer hvor somaliske studenter får en felles arena for å belyse utdannings- og jobbmulighetene i Norge. Du kan lese mer om Somalisk studentforening på www.somstudent.com.

Leksehjelp

Leksehjelpen er et av våre store satsingsområder. Vi har et leksehjelpstilbud rettet mot somaliske elever på Tøyen skole. Siden leksehjelpen er rettet mot somaliske elever, ser SSF på det som en mulighet til å motivere og rekruttere unge somaliere til høyere utdanning. SSF erfarer at mange elever med somalisk bakgrunn sliter faglig på skolen. Dette henger sammen med at en del foreldre ikke har de faglige ressursene som trengs, og svikter dermed i å hjelpe sine barn med leksene. Vi i SSF ser viktigheten av å hjelpe disse elevene faglig og samtidig oppmuntre dem slik at de blir motivert til å jobbe hardere. De fleste av leksehjelperne er studenter med somalisk opphav. Leksehjelperne kan også fungere som rollemodeller siden de selv er studenter, med god kjennskap til høyere utdanning.

Movitasjonsseminar/utdanningsseminar

SSF har motivering av potensielle fremtidige studenter høyt på agendaen, og arrangerer motivasjonsseminarer og utdanningsseminarer. Formålet er å gi somaliske studenter en felles arena for å belyse utdannings- og jobbmuligheter i Norge. På den måten gir SSF positive forventninger og fremtidsoptimisme til barn/ungdom og deres foreldre. Vi arrangerer årlige motivasjonsseminarer som finner sted før søknadsfristen til Samordna opptak 15. april. Somaliske studenter som har fullført sin utdanning, og som befinner seg i spennende jobber, blir invitert for å fortelle om sine erfaringer fra academia og arbeidslivet. I tillegg inviterer vi andre faglige nøkkelpersoner som kan informere om relaterte temaer.

Mange vil ta utdanning – men får dårlig rådgivning

Skolesystemet i Somalia har brutt sammen på grunn av borgerkrigen som har rast siden slutten av 1980-tallet. Derfor mangler mange voksne somaliere som kommer til Norge, skolegang fra hjemlandet. For å ta igjen tapt utdanning sitter mange somaliere i Norge på skolebenken på videregående skoler eller i norskopplæring.

Vi i Somalisk studentforening har inntrykk av at det er mange somaliske ungdommer som gjerne vil ta høyere utdanning, men vi registrerer at mange ikke

VIL STUDERE: Somalisk studentforening har inntrykk av at mange somaliske ungdommer gjerne vil ta høyere utdanning

I-FAKTA

30 prosent av landets 19–24-åringer var i høyere utdanning høsten 2007, mot 35 prosent av alle norskfødte med innvandrerforeldre (etterkommere) og 18 prosent av alle innvandrere.

Kilde: SSB

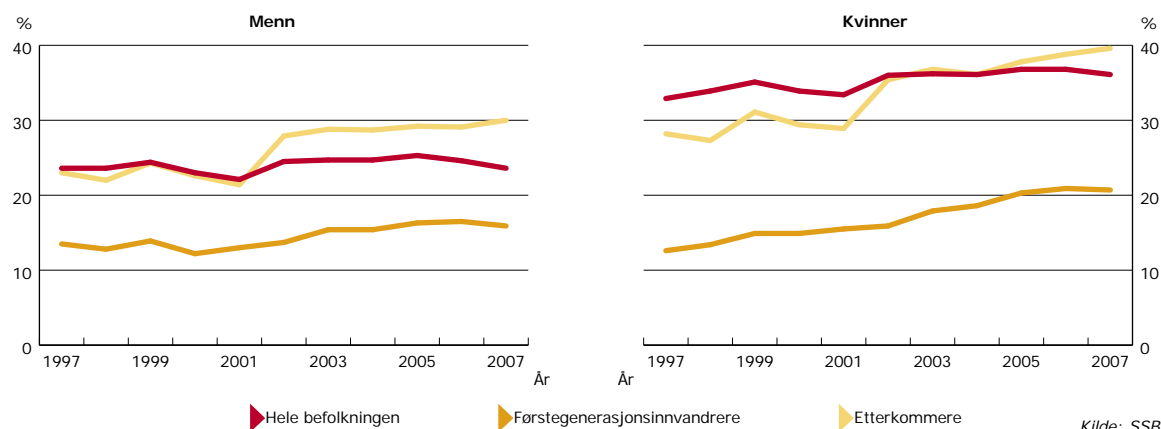

33

får god nok informasjon og rådgivning når det gjelder hvilke muligheter som finnes, og hvordan de kan utnytte disse mulighetene. Vi mener at rådgivningen er noe mer enn bare å fortelle barn og unge hvilket fag de kan eller ikke kan. Rådgivning innebærer også å veilede barn og unge slik at de selv kan tenke og gjøre seg en oppfatning av for eksempel hva de har tenkt å bli. Vi er veldig skeptiske til den rådgivningen

de somaliske barna som kommer til oss, har fått i skolen. Mange får beskjed om at de ikke kan klare seg i videregående skole fordi de for eksempel har vært i Norge for kort tid. Vi har også hatt tilfeller hvor barn med relativt gode karakter har fått en slik rådgivning på skolen. Dette er ikke i overensstemmelse med at barna skal vurderes ut fra det de presterer.

Andel i høyere utdanning av alle mellom 19-24 år.

TEMA: Tilpasninger i majoritetssamfunnet

I hvilken grad og på hvilken måte tilpasser majoritetssamfunnet seg til at befolkningen er blitt mer mangfoldig? Les om dette i følgende artikler:

- ▶ Offentlige tjenester for alle?
- ▶ Økt velvilje til innvandrere
- ▶ Arbeidslivet tilpasser seg

Offentlige tjenester for alle?

Integrering er en toveis prosess. Det er vanlig å stille krav til minoritetene om at de skal tilpasse seg det norske systemet, men det er lavere bevissthet om at majoritetssamfunnet også må gjøre visse tilpasninger for å bidra til reell integrering.

Enhet for Dialog og mangfold, IMDi

Brukerne kjenner tjenestene best

Ifølge regjeringens Soria Moria-erklæring skal offentlige tjenester tilpasses brukerne. Det er brukerne som vet mest om hvordan tjenestene fungerer i praksis, og som derfor kan komme med de beste forslagene til forbedringer. Alle etater skal derfor gjennomføre brukerundersøkelser. I tillegg skal alle relevante grupper være med på å planlegge, utforme og kvalitetsutvikle tjenestene.

Brukerundersøkelser fanger imidlertid ikke opp brukergrupper blant etniske og språklige minoriteter. Særlig blant brukere med dårlige språkkunnskaper blir ikke erfaringene og behovene identifisert. Dette er brukerne vi vet minst om, og har behov for en bedre dialog med. Det er derfor opprettet et tverretattlig nettverk på direktoratsnivå som tar opp utfordringer knyttet til brukerdiallog med minoritetsbefolkningen. I tillegg er det satt i gang et prosjekt for å utvikle en veileder for brukerundersøkelser som ivaretar minoritetenes stemme.

Kommunale prosjekter

Endringer i det offentlige tjenestetilbudet skjer primært i kommuner med stor minoritetsbefolkning, både som følge av politiske virkemidler som handlingsplaner og tilskudd, og som resultat av behov og naturlig utvikling. I 2006 og 2007 ga IMDi støtte til 22 ulike prosjekter i ti kommuner. Gjennom prosjektene skulle kommunene prøve ut metoder for kommunikasjon mellom statlige tjenester og minoritetsbefolkningen. Målet var å finne verktøy som kan gi et likeverdig tjenestetilbud for alle. Prosjektene ble oppsummert i 2008. Her blir du kjent med hva som foregår i tre ulike kommuner.

Bergen kommune har satset på tverrkulturell kompetanseheving av kommunens ansatte. Dette er et eksempel på en «ringer i vann»-effekt fra prosjektet «Hordalandsmodellen», som Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune samarbeidet om i perioden 2002–2005. Målet med prosjektet var å utvikle en modell for å styrke den tverrkulturelle kompetansen på en slik måte at ny kunnskap ikke bare eies av den enkelte kursdeltager, men av hele organisasjo-

I et utvalg velintegrerte innvandrere svarer 83 prosent de har vært fornøyd med behandlingen de har fått på legekontor, 63 prosent har vært fornøyd med Aetat/NAV, 60 prosent har vært fornøyd med sosial/trygdekontor og 54 prosent har vært fornøyd med UDI.

Kilde: IMDi

nen. Fordi Bergen kommune var kjent med metoden utviklet gjennom *Hordalandsmodellen*, fant de det naturlig å ta den systematisk i bruk når de skulle sette kommunens handlingsplan for inkludering og mangfold 2007–2010 ut i livet. Mer enn 100 ansatte innen helse, skole, barnehage, barnevern, bolig, hjemmetjeneste, sosialtjeneste, kemneren med flere har så langt deltatt på basiskurs i tverrkulturell forståelse. Les mer om *Hordalandsmodellen* på www.imdi.no.

I Oslo har mangfoldstilpasning av tjenestene pågått i lang tid. Oslo har blant annet satsset på benchmarkingverktøyet *Mangfoldsspeilet* for å stimulere prosesser i kommunale virksomheter (se faktaboks). Fem barnehager, fire skoler, én SFO, en voksenopplæring, tre enheter i hjemmetjenesten og fire enheter i sosialtjenesten har brukt verktøyet. Alle ansatte har deltatt, og det er laget tiltaksplaner for mangfoldstilpasning. Bruk av *Mangfoldsspeilet* i skoler og barnehager har synliggjort store felles utfordringer når det gjelder dialogen med foreldrene.

Også i Drammen har *Mangfoldsspeilet* vært benyttet. Der har Introduksjonssenteret samarbeidet med NAV Arbeid og NAV Trygd, Sosialsenteret og Servicetorget. Det ble nedsatt en styringsgruppe som besto av ledelsen fra de fem samarbeidspartene. Målet for prosjektet var å vurdere om virksomhetenes tjenester var godt nok tilpasset det etniske, språklige og kulturelle mangfoldet i befolkningen, og sikre at samarbeidspartene vurderer tiltak for å bedre sine tjenester der det er behov. Prosjektet har resultert i en tiltaksplan med fire tiltak som skal gjennomføres i fellesskap, og fem tiltak som skal iverksettes i noen av virksomhetene.

Tolkingens kvalitet er viktig

God kommunikasjon er avgjørende for integrering og mangfold i samfunnet. I saker hvor det er en språkbarriere, er tolking et nødvendig virkemiddel for at offentlige tjenestemenn og fagpersoner skal kunne informere, veilede og høre partene i saken. For å styrke kvaliteten på tolking i offentlig sektor har IMDi opprettet et nasjonalt register over tolker, som gir innsyn i tolkenes kvalifikasjoner. IMDi arbeider for at Nasjonalt tolkeregister skal benyttes ved all bestilling av tolk i det offentlige. Av store tolkebrukere har Utlendingsdirektoratet innført bruk av Nasjonalt tolkeregister ved rekruttering av tolker til asylavhør. Domstolsadministrasjonen arbeider med å koble Nasjonalt tolkeregister til sitt saksbehandlingssystem. I 2008 har barnevernsinstitusjoner ved

TOLK: Når brukere av offentlige tjenester har dårlige norskkunnskaper, må fagpersonen kommunisere via tolk.

Bufetat Øst, i tillegg til nyopprettede omsorgssentra, brukt IMDi til å holde kurs for ansatte om bruk av tolk og om kvalitetssikring av tolking.

I 2008 ble det opprettet en tverretattlig arbeidsgruppe som består av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, NAV, Helsedirektoratet, Kriminalomsorgen, Domstolsadministrasjonen, Politidirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Gruppen skal blant annet levere forslag til felles retningslinjer som skal sikre bruk av kvalifisert tolk.

IMDi er en pådriver overfor utdanningsmyndighetene for å sikre gode og fleksible kvalifiseringsmuligheter for tolker. Etter at Høgskolen i Oslo (HiO) opprettet et tolkefaglig miljø og en permanent tolkeutdanning, har antall kvalifiserte tolker på grunnnivå økt med i underkant 180 tolker i 30 språk i 2008. HiO arbeider med å utvikle påbyggingsmoduler som skal inngå i en bachelorgrad i faget Tolking i offentlig sektor.

Les mer i IMDi-rapport 7-2006: *Offentlige tjenester for alle*.

Mangfoldsspeilet

Mangfoldsspeilet er et måle- og prosessverktøy for offentlige virksomheter som ønsker å jobbe systematisk med organisasjonsutvikling i et mangfoldsperspektiv. Metoden bygger på benchmarking, der virksomhetens prestasjoner måles opp mot visse standarder. Verktøyet er utviklet for velferdssektoren, med egne varianter for skole, barnehage og helsestasjoner.

Les mer om Mangfoldsspeilet på www.imdi.no.

Økt velvilje til innvandrere

Svein Blom,
Statistisk
sentralbyrå

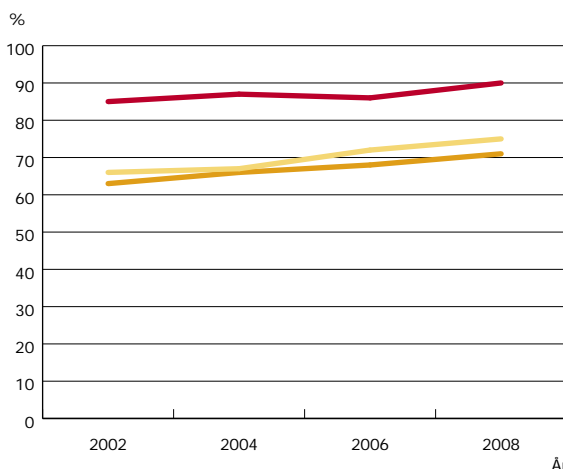
I årene 2002 til 2008 har tallet på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge økt fra 310 000 til 460 000 personer. Samtidig har folks holdninger til innvandrere og innvandring blitt mer positive, ikke minst til deres deltagelse i arbeidslivet.

I årene 2002–2008 har Statistisk sentralbyrå gjennomført årlige holdningsundersøkelser for å belyse hvordan innvandrere oppfattes og behandles i det norske samfunnet. I samme periode har andelen med innvandrerbakgrunn økt fra 6,9 til 9,7 prosent. De fleste innvandrerne har fått opphold på grunnlag av flukt, familieetablering, familiegjennforening og arbeid. I andelen på 9,7 prosent inngår også nærmere 80 000 personer som er født i Norge av to innvandrerforeldre.

Innvandrerne arbeidsinnsats og kultur verdsettes

Det økte antallet innvandrere har hittil ikke ført til økt innvandrerskepsis i befolkningen. Samtidig som antallet innvandrere og personer med innvandrerforeldre har vokst med nesten en halvpart, stiller tvert om stadig flere seg positive til innvandrerne deltagelse i arbeidslivet. Inntil sommeren 2008 var det da også mangel på arbeidskraft i mange bransjer. Dette kan ha bidratt til utviklingen i holdningene til innvandrere og innvandring.

Holdningene til innvandrere har blitt mer positive de siste årene. Andel som sier seg enig i tre utsagn om innvandrere.

- ▶ Alle innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn
- ▶ Innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge
- ▶ Innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv

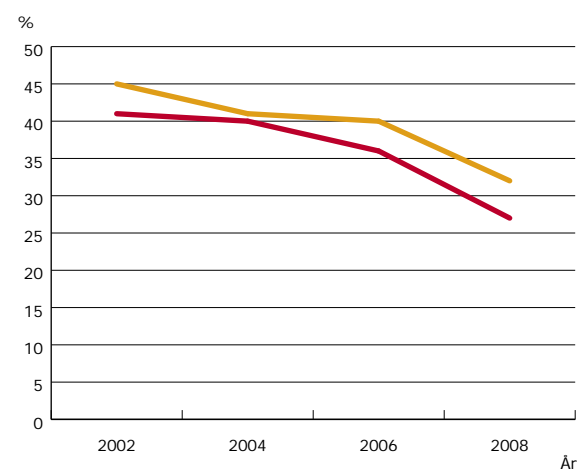
Kilde: SSB

I 2008 er 75 prosent helt eller nokså enige i at «innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv». I 2002 var andelen enige bare 66 prosent (se figur). 90 prosent mener likeledes at innvandrere «bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn», en liten økning fra 85 prosent i 2002. At en stor del av befolkningen oppfatter innvandrerne samfunnsdeltagelse som positiv underbygges også ved at hele 70 prosent er enige i at «innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge».

Men befolkningen frykter misbruk av velferd og økt utrygghet

Det er likevel ikke alle forhold ved innvandringen som oppleves som like positive. I 2008 fryktet 27 prosent at «innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene» (se figur). Men også disse holdningene er på vikende front: I 2002 var 41 prosent enige i påstanden. I 2008 er likeledes 32 prosent enig i at «innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet», en klar nedgang fra 45 prosent i 2002. Frykt for kriminalitet bidrar trolig til å holde andelen enige oppe.

Færre mener innvandrere misbruker velferdsordninger og er en kilde til utrygghet. Andel som sier seg enig i to utsagn om innvandrere.

- ▶ Innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene
- ▶ Innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet

Kilde: SSB

MER POSITIVE: Stadig flere er positive til innvandrernes arbeidsinnsats, og flere mener at innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge.

Få ønsker økt flyktninginnvandring

På et spørsmål om flyktninger og asylsøkeres adgang til å få opphold i Norge mener fire av ti at det bør bli vanskeligere å få opphold, mens fem av ti mener at adgangen til opphold bør være «som i dag» (se figur). Dette er en økning på vel 10 prosentpoeng sammenlignet med år 2002. Knappt en av ti mener det bør bli lettere å få opphold i landet.

Positive til innvandrere som hjemmehjelp eller nabo

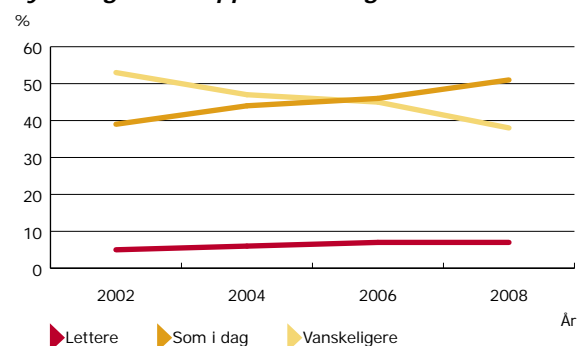
Hele ni av ti har ikke noe imot å få en innvandrersom ny nabo. Ni av ti har heller ikke noe imot å ha en innvandrersom *hjemmehjelp* hos seg selv eller andre i den nærmeste familie. Det presiseres i innledningen til spørsmålene at innvandreren behersker norsk. Å få en innvandrersom *svigersønn eller -datter* er derimot en av fire negative til. Motviljen mot innvandrere i familien har sunket 16 prosentpoeng siden 2002, da fire av ti var negative.

Alt i alt kan det fastslås at utviklingen i holdningene til innvandrere og innvandring har beveget seg i

retning økende aksept i løpet av årene fra 2002 til 2008. Hvorvidt denne endringen er varig, eller om stemningen vil snu i kjølvannet av finanskrisen, gjenstår å se.

For mer om holdninger til innvandrere, se SSBs nettside: <http://www.ssb.no/innvhold/>

Færre mener det bør bli vanskeligere for flyktninger å få opphold i Norge

Kilde: SSB

Holdning til tre påstander om eget forhold til innvandrere. Prosent.

År	Alle	Ja	Nei	Vet ikke	Antall personer som svarte
----	------	----	-----	----------	----------------------------

«Ville du synes det var ubehagelig dersom du eller noen i din nærmeste familie fikk en hjemmehjelp som var innvandrers?»

2002	100	11	88	1	1 410
2008	100	10	90	1	1 109

«Ville du synes det var ubehagelig dersom du fikk en innvandrersom ny nabo?»

2002	100	8	90	2	1 410
2008	100	6	94	1	1 110

«Ville du synes det var ubehagelig dersom du hadde en sønn eller datter som ville gifte seg med en innvandrers?»

2002	100	40	53	7	1 409
2008	100	24	69	6	1 107

Kilde: SSB

Arbeidslivet tilpasser seg

Enhet for
Arbeid og
kvalifisering,
IMDi

I dag er en flerkulturell arbeidsstokk hverdagen i mange bedrifter i Norge. Dette krever nytenkning innen opplæring, kommunikasjon og arbeidsmiljø.

Litt lettvis kan man si at godt fungerende arbeidsplasser også fungerer bra for ansatte med innvandrerbakgrunn. Gode kommunikasjonsrutiner, gode ledere og et godt arbeidsmiljø er bra for alle, innvandrere, seniorer og nyansatte. Et relevant spørsmål kan være om kulturforskjeller og/eller manglende språkkunnskaper fungerer som «synliggjørere» av ledelses- eller arbeidsmiljøproblemer som allerede eksisterer? Ledere er kulturbærere. Har lederen det vi kan kalle inkluderingskompetanse, entusiasme, vilje til å gi folk en sjanse fordi hun kan se talenter og ikke lar seg skremme eller forvirre av annerledeshet, kan dette være den beste tilretteleggingen for mangfold.

Gode ledere er imidlertid ikke tilstrekkelig for virksomhetenes tilpasning til et nytt rekrutteringsgrunnlag og nye markeder. Nedenfor skal vi se på konkrete tilpasninger som er gjort på norske arbeidsplasser. Disse endringene kan være innført på grunn av internasjonalisering, nytt kundegrunnlag, ønske om et bedre arbeidsmiljø eller for å kunne tiltrekke seg kandidater fra hele befolkningen.¹

Bedriftsprofil og rekruttering

- ▶ Rekrutteringsstrategiene legger vekt på mangfold og er forankret i ledelse og blant de ansattes representanter, også når det gjelder lederrekruttering.
- ▶ Bedriften har en policy for hvor mange som skal intervjues.
- ▶ Annonsene oppfordrer innvandrere til å søke.
- ▶ Bedriften justerer kvalifikasjonsprinsippene for tilsetning slik at flerkulturell bakgrunn er definert som en særskilt kvalifikasjon.
- ▶ Bedriften har moderat kvotering, det vil si at innvandrere gis forrang ved like kvalifikasjoner.
- ▶ Bilder i stillingsannonser og annet presentasjonsmaterieell viser en mangfoldig sammensetning i personalet eller illustrerer det personalet man ønsker i tiden fremover.

- ▶ Bedriften tilbyr rekrutteringsplasser (lønnstilskudd og praksisplass) for innvandrere.
- ▶ Bedriften retter en aktiv innsats overfor innvandrernetverk og oppfordrer til å søke ledige stillinger i bedriften.

Forankring i bedriftens strategi

- ▶ Sammensetningen av ansatte reflekterer bedriftens eventuelle multietniske/ internasjonale/globale image.
- ▶ Bedriften vektlegger mangfold når den profilerer seg ut mot samarbeidspartnere.
- ▶ Mangfoldsarbeidet integreres i virksomhetsplaner, styringsbrev og strategier.
- ▶ Bedriften har hospiteringsordninger i utenlandsavdelinger/søsterkontor.
- ▶ Ansatte med innvandrerbakgrunn blir bedt om å bidra med sin (kultur)spesifikke kunnskap i produksjonen av varer og tjenester.

Nyansatte-ordninger

- ▶ Fadderordninger blir tilpasset den enkeltes opplærings- og informasjonsbehov.
- ▶ Trainee-programmer legger vekt på å få med flerkulturelle talenter.
- ▶ Erfarne ansatte med innvandrerbakgrunn bidrar til utforming av nyansatte-programmer/ -opplæring.
- ▶ Nyankomne innvandrere får lærlingplass, og bedriften ordner byråkratiske hindringer.

Arbeidsmiljø

- ▶ Bedriften har sosiale sammenkomster med matretter fra ulike land.
- ▶ Hodeplagg blir tilpasset uniform.
- ▶ Hodeplagg blir tilpasset hygienekrav.
- ▶ Ansatte får fri på religiøse høytider (jf. arbeidsmiljøloven).
- ▶ Det er egne bestemmelser i permisjonsreglement og tariffavtale.

1) Arbeidslivets tilpasning med tanke på tjenesteyting og vareutvalg er ikke vektlagt her.

I et utvalg velintegrerte innvandrere svarer 40 prosent at arbeidsgiveres skepsis til innvandrere er en av de viktigste årsakene til at innvandrere ikke får jobb.

Kilde: IMDi

- ▶ Bedriften har eget bønnenrom.
- ▶ Bedriften har flerkulturelle arrangementer for de ansatte.
- ▶ Bedriften utformer informasjon på ulike språk spesielt knyttet til HMS.
- ▶ Det er et bredt utvalg av mat til møter og sosiale arrangementer.
- ▶ Internaviser og interninformasjon synliggjør ansatte med innvandrerbakgrunn.
- ▶ Allmøter foregår på flere språk.
- ▶ Det er bruk av tolk på møter.

Opplæring

- ▶ Kompetansehevingstiltak blir tilrettelagt for personer med svake lese- og skriveferdigheter.
- ▶ Det er arbeidsnorsk på arbeidsplassen der lederes og kollegaers kommunikasjonsvaner og rutiner blir forbedret og tilrettelagt.
- ▶ Ansatte får støtte til å søke om ulike stipend og støtteordninger.
- ▶ Bedriften har nettbaserte norskopplæringskurs.
- ▶ Opplæringsmateriell har større bruk av illustrasjoner.
- ▶ Karriereplanlegging og målrettet kursvirksomhet flettes sammen.
- ▶ Virksomheten har bedriftsinternt nettverktøy som gir språkstøtte.

- ▶ Alle ansatte får tilbud om kulturkurs.
- ▶ Bedriften arrangerer kurs i rasismefri arbeidsplass.

Ledelse

- ▶ Det er egne programmer i bedriften for å lede mangfold og tilpasse vare- og tjenestetilbudet.
- ▶ Lederne tar kurs og utdanninger (eksternt) med vekt på flerkulturell kompetanse.
- ▶ Bedriften har en håndbok i mangfoldsledelse og intern opplæring i mangfoldsledelse.
- ▶ Bedriften har et bevisst forhold til å ulikebehandle ansatte med innvandrerbakgrunn, slik man ulikebehandler ansatte med norsk bakgrunn. Eksempler er velferdspermisjoner og overføring av ferie.
- ▶ Innvandrer kandidater blir utvalgt til interne lederrekrutteringsprogrammer.

Bedriftsintern kommunikasjon

- ▶ Bedriften har tilpasset informasjon og kommunikasjon på flere språk.
- ▶ Bedriften tilbyr forenklet informasjon på norsk.
- ▶ E-postkommunikasjon foregår på både norsk og engelsk.

TEMA: Arbeid

Sysselsettingen blant innvandrere har aldri vært så høy som i 2008, men ligger likevel lavere enn blant befolkningen for øvrig. Mange innvandrere opplever også at de har en jobb som ikke matcher deres kvalifikasjoner. Les mer om sysselsettingen blant innvandrere i disse artiklene:

- ▶ Verdifull hjernekraft går tapt
- ▶ Jubler for fast ansettelse
- ▶ En internasjonal bedrift i Norge
- ▶ Endelig i eget rekkehus

Verdifull hjernekraft går tapt

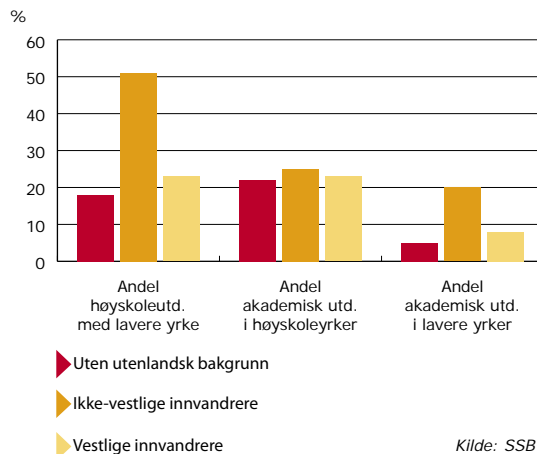

Zahra Moini, leder for Norsk senter for flerkulturell verdiskaping

Verdifulle ressurser blant innvandrere blir ikke utnyttet godt nok.

Det siste året har både statistikere, forskere og media vektlagt det faktum at innvandrere med høyere utdanning har en særlig tung vei inn på arbeidsmarkedet enn høyt utdannede ellers. De som lykkes, får i mye mindre grad arbeid som samsvarer med kvalifikasjonene de har. Altså blir verdifulle ressurser blant innvandrere i Norge ikke utnyttet godt nok.

Ikke-vestlige innvandrere er i større grad overkvalifisert enn andre.

Den samme erfaringen har vi ved *Norsk senter for flerkulturell verdiskaping* gjort oss gjennom vårt arbeid med verdiskapingsaktiviteter for innvandrere, særlig blant dem som er ressurssterke. Daglig møter vi leger, økonomer, teknologer og andre fagfolk som er frustrerte over sin situasjon, og vi hører stadig utsagn som «jeg vil være til nytte», «jeg vil skape noe», «jeg vil vise overfor min familie / mine barn at jeg lykkes». Også media har med jevne mellomrom formidlet eksempler på enkeltpersoner med høy utdanning som ikke kommer i arbeid etter å ha sendt svært mange jobbsøknader.

Norge er ikke tjent med å la verdifulle ressurser blant innvandrere gå tapt. Betydelige verdier kan skapes for Norge dersom innvandrernes kompetanse, evner og nytenkning blir utnyttet.

Temaet arbeidsledige og overkvalifiserte innvandrere har stått sentralt blant politikerne og myndighetene i Norge de senere årene. Dette var også grunnlaget

SJÅFØR ELLER INGENIØR? Vet du hvilken utdanning drosjesjåføren din har?

for etablering av *Norsk senter for flerkulturell verdiskaping*, der IMDi, kommuner, fylkeskommuner og næringslivet har bidratt med økonomisk støtte. Senterets arbeid er rettet mot å hjelpe høyt kvalifiserte innvandrere til å etablere bedrift i egen regi, i samarbeid med andre eller som en del av det etablerte næringslivet. Senteret tilbyr kompetanseutvikling, rådgivning og coaching, nettverksbygging og hjelp med søknader om finansiering. Senteret bruker ulike modeller for å fremme verdiskaping blant innvandrere. Vi er ikke bare et serviceorgan, men også en proaktiv medspiller for å oppdage muligheter for verdiskaping og koble brukernes kompetanse til kommersielle etableringer.

Vi kan vise til positive resultater i form av bred virksomhet ved senteret, omfattende utvikling av potensielle gründere og mange etablerte bedrifter siden senterets oppstart for tre år siden. 270 brukere fra 73 land har benyttet senterets tilbud, og i alt har 56 personer etablert virksomhet. Senteret bidrar til positiv fokus på innvandrere som ressurser i det norske samfunn med sin visjon «et verdiskapende flerkulturelt Norge».

Erfaringen viser nytten ved målrettet satsing på høyt utdannede innvandrere. Ved å motivere, mobilisere og synliggjøre gode ressurser, kan man realisere et stort potensial. Arbeidet som nå gjøres, er bare en dråpe i havet sammenlignet med den utviklingen som kan iverksettes ved å benytte innvandrernes kompetanse. La dem bringe sine kunnskaper, erfaringer, kultur og nytenkning frem. La dem servere det norske samfunnet sine godbiter fra utlandet. Vi er tjent med å se innvandring som en mulighet og ikke et problem. Også innvandrere skal anerkjennes som samfunnsutviklere.

Myndighetenes positive vilje til offensive tiltak for høyt kvalifiserte innvandrere er forutsetninger for suksess. Gode offentlige ressurser kan trolig spisses og kvalitetssikres enda mer mot utvalgte innvandrergupper, særlig de høyt kvalifiserte. Vi trenger en mer langsiktig og slagkraftig satsing på flerkulturelle verdiskapingsaktiviteter. Vi som arbeider blant innvandrere, ser gode anslag til verdifulle, varige resultater på dette feltet der innovasjon og verdiskaping står sentralt. La visjonen om «Et flerkulturelt verdiskapende Norge» bli en virkelighet.

Jubler for fast ansettelse

Hans Ola Oustad,
journalist i
Faktotum

Etter et halvt år som jobbsøker fikk Saad Moumtaz (25) jobben han lette etter.

Med et vennlig smil og fast håndtrykk møter Saad oss utenfor arbeidsplassen sin på Kalbakken i Oslo. Det er etter arbeidstid en kald kveld i januar. Saad forteller gjerne om hva han gjorde for å komme unna køen av langtidsledige, en kø hvor det stadig er en utfordring å få ned antallet ikke-vestlige innvandrere.

Sterk CV

Saad understreker hvor viktig det er å gjøre et godt inntrykk på jobbintervju.

– Forsøk å vise frem litt av personligheten din. Få frem hva slags potensial du har. Det kan være like viktig som gode karakterer, sier Saad, etter snart trekvart år i jobb.

– Jeg begynte her i mai. I september fikk jeg fast ansettelse, sier den unge mannen med tittelen logistikk- og transportkoordinator hos Joh-System AS, som er et selskap i NorgesGruppen, den desidert største aktøren innenfor norsk dagligvarehandel. Med seg i jobbsøkerappen hadde Saad Moumtaz en CV som mange nok vil misunne ham: en bachelor i computer science fra studiene i Casablanca i Marokko, senere mastergrad i logistikk fra Høgsko-

len i Molde og ett års jobberfaring i et selskap med virksomhet i Norge og Marokko.

Roser NAV

Selv fremhever han også språk som en viktig årsak til at han kunne legge jobbsøkingen på hyllen etter seks måneder. Ikke alle arbeidssøkere kan slå i bordet med flytende fransk og arabisk, i tillegg til god beherskelse av engelsk og norsk.

– Jeg har gått en måned på norskkurs. I tillegg leser jeg norske aviser og ser TV. Også hjelper det å gå ut og snakke norsk og være sosial. Det gjelder å plukke opp litt her og litt der, sier han.

Saad Moumtaz understreker videre hvor god hjelp han har fått fra NAV. Han kjenner seg ikke igjen i kritikken NAV tidligere har vært utsatt for, blant annet i 2007 da Riksrevisjonen gjennom en stor undersøkelse slo fast at langtidsledige og ikke-vestlige innvandrere ble dårlig fulgt opp i jobbsøkerprosessen.

Det var på det tidspunktet rundt 20 000 langtidsledige i Norge, og omtrent like mange arbeidsledige ikke-vestlige innvandrere.

– Uten hjelpen fra NAV hadde jeg ikke vært der jeg er i dag. NAV kan jeg ikke få takket nok! De oppmuntret meg og dyttet på, sier Saad.

LOGISTIKKPLANLEGGER: Saad Moumtaz (25) jobber med å planlegge hvordan Norges største dagligvarehandelskonsern, NorgesGruppen, skal få frem varene sine til butikken.

En internasjonal bedrift i Norge – Opera Software

For å være konkurransedyktig og holde oss i teten internasjonalt må vi tiltrekke oss de beste utviklerne innen vårt felt. Det eneste som teller for oss, er at vi rekrutterer de beste, og at de kan snakke engelsk.

Opera Software har rundt 600 ansatte fra mer enn 54 forskjellige nasjoner. Vi har elleve kontorer over hele verden, og mer enn 300 av våre ansatte sitter i Oslo. Vi har nesten alle våre 54 nasjonaliteter representert ved hovedkontoret i Oslo.

Opera har meget god erfaring med å være en internasjonal bedrift. Vi henvender oss nesten utelukkende til et internasjonalt marked, og vi har kunder over hele verden. Engelsk er arbeidsspråket vårt.

For å være konkurransedyktige og holde oss i teten internasjonalt, må vi tiltrekke oss de beste utviklerne innen vårt felt. Det eneste som teller for oss, er at de er de beste, og at de kan snakke engelsk.

Vi har et åpent og inkluderende arbeidsmiljø, og vi fokuserer på det vi har til felles – nemlig interessen for å bringe Internett til alle. Vi ser også at det er viktig å skape en sosial arena både på og utenfor jobben for de av oss som ikke har hele familien eller mange venner i Norge. Dette kan være arrangementer på jobben, men kanskje mer å legge til rette for at alle skal ha en mentor på jobben og en mentor utenom jobben, hvis de kommer fra andre steder enn Oslo.

For oss har et internasjonalt miljø utelukkende vært positivt. Vi har det spennende på jobb, og vi jobber med de beste innen sitt fagfelt. Det er ikke så viktig hvor man kommer fra, det er langt viktigere å vise hva man duger til i form av resultater og kunnskap.

Norske sysselsettingstall viser at også mange andre arbeidsgivere i Norge har jobbet aktivt med å øke mangfoldet i arbeidsstyrken sin. Vi mener at det å rekruttere internasjonalt ved å invitere dyktige medarbeidere til Norge og å ansette innvandrere som allerede bor i Norge, er nært beslektet. Begge

deler gjør at vi ser hvilken ressurs mennesker med forskjellig bakgrunn besitter, og vi blir mer åpne for å rekruttere ansatte med en annen bakgrunn enn det som allerede finnes i bedriften fra før. Unge innvandrere i Norge får samtidig flere rollemodeller å se opp til når de skal velge utdanning og karriere.

Det som er problematisk for oss, er at det fremdeles er et tungt byråkrati og mange stivbente regler hvis man ønsker å ansette dyktige medarbeidere fra andre land enn EU. La oss håpe at dette endrer seg fremover. Ved å forenkle ansettelsesprosessen av internasjonal arbeidskraft, kan Norge tiltrekke seg de beste – og derigjennom også øke mangfoldet i arbeidslivet i Norge generelt.

*Tove Selnes,
Executive Vice
President of
Human Resources,
Opera
Software ASA*

Andelen sysselsatte innvandrere har økt fra 57 prosent i fjerde kvartal 2005 til 63,3 prosent i fjerde kvartal 2007. I hele befolkningen økte sysselsettingen fra 68,5 til 71,6 prosent i samme periode.

Kilde: SSB

Endelig i eget rekkehus

Hans Ola Oustad, journalist i Faktotum

I dag er ikke penger noe problem for den norskchilenske familien til Mauricio Riquelme og kona Dafne Urzua. Men det har ikke alltid vært like lett.

Eget rekkehus i Elverum. Bil i garasjen. To inntekter og budsjett mer enn godt nok til julegaver, ferieturer og kos.

Slik er hverdagen blitt for Mauricio Riquelme og familien. Men det har ikke alltid vært like fett, forteller han. Da fagforeningsmannen Mauricio i 1988 kom til Norge fra diktaturet i Chile, var det vanskelig å skaffe seg inntekt.

– For å få jobb krevdes mye vilje. Som fremmed må du bevise at du duger. Derfor sa jeg ja når noen tilbød meg 10 prosent stilling på kulturkontoret. Derfor sa jeg ja til jobb på 20 og 25 prosent stilling. Til slutt var det en full jobb, sier Mauricio og ser på kona si. Hun kom etter til Norge i 1990. Også hun har jobbet siden hun kom.

– Arbeidsmarkedet har vært tøft, men jeg har alltid hatt arbeid, sier Dafne, som jobber på hotellsentralen i Elverum.

Hjarterom i Elverum

Selv om familien i Elverum har et solid budsjett, lever de ikke i noen overflod. De forsøker å hjelpe familien i Chile når det trengs. De støtter barna sine som nå er voksne og flyttet ut, og de har tatt til seg det nå 10 år gamle barnebarnet Lucia, som har bodd hos dem helt fra hun var liten.

Familien må i så måte være mønsterborgere i skogbyen ved Norges lengste elv Glomma, hvor mottoet er å vise hjarterom.

– *Heldigvis* har vi fått kapret til oss et av barnebarna også, sier mor og bestemor Dafne og ser kjærlig på Lucia.

Julestemning

Det er langt ut i advent når vi besøker familien, som også er et godt eksempel på at økonomien blir bedre og bedre etter hvert som botiden i Norge øker.

– For oss har problemet hele tiden vært å skaffe jobb. Det førte til at vi de første årene flyttet mye

KAPRET BARNEBARNET: Mauricio er svært glad for å ha barnebarnet Lucia boende hos seg.

SNART JUL: Mauricio Riquelme, Dafne Urzua og barnebarnet Lucia som forbereder julefeiring med hele familien.

rundt. Her i Elverum ordnet det seg til slutt for oss, sier Mauricio og byr frem chilensk julekake de har fått sendt hjem fra gamlelandet.

Å være villig til å tilpasse seg en ny kultur er nøkkelen til et godt liv med god økonomi, mener han.

– Vi har tilpasset oss. Når du kommer inn hos oss, kan du sikkert se at vi pleier chilenske skikker, har chilensk kake, chilensk rødvin og ser på TV-kanaler fra Chile. Men generelt er vi chilenerne hjemme og som nordmenn utenfor stua. Slik er det nødt til å være når man kommer til et fremmed land, sier Mauricio bestemt.

Konkurransesamfunn

Familien på Elverum kan fortelle om et rikt liv. På veggene henger bilder av de fire barna og sju barnebarn, noen av bildene er tatt på ferie i utlandet.

Familien planlegger også på lengre sikt en tur til hjemlandet. Her er PC og Internett og bil i garasjen. Alt tyder på at det er en familie med en økonomi som en hvilken som helst norsk familie.

– Med to vanlige inntekter har vi det vi trenger, sier Mauricio. Han og kona har aldri ført detaljert husholdningsbudsjett.

– Nei, vi har klart oss bra uansett. Hvis vi sammenligner med hva folk i Chile tjener, og hva varene koster i butikken der, har vi veldig god råd, sier Mauricio, som ikke helt har sansen for den norske forbruksmentaliteten. Han mener nordmenn er mer opptatt av statussymboler enn hva som er sunt.

– Vi konkurrerer ikke med noen. Og bilen tar oss dit vi skal. Det holder, sier han.

I denne delen av årsrapporten retter vi fokus på bosettingsarbeidet, utfordringene som vi står overfor og hvilke tiltak IMDi og samarbeidspartnerne vil sette inn for å nå sine målsetninger.

Bosettingsutfordringer i 2009

I 2009 skal mer enn 8 000 flyktninger få en ny start i en norsk kommune, nær dobbelt så mange som året før. Å få til en rask og god bosetting av så mange flyktninger er en stor utfordring for IMDi og for kommunene.

Kraftig økning i antall asylsøkere

Høsten 2007 var starten på en periode med kraftig økning i antall personer som søkte om asyl i Norge, en økning som fortsatte i 2008. Dette resulterte i at det kom hele 14 400 asylsøkere til Norge i 2008, over dobbelt så mange som året før. Flest kom fra Irak, Eritrea og Afghanistan. Av de asylsakene som Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) behandlet i 2008, fikk rundt 4 600 oppholdstillatelse som danner grunnlag for bosetting, inkludert overføringsflyktninger (OFF). Omtrent en av ti av dem som skal bosettes, er enslige mindreårige flyktninger. I 2009 er det ventet at over 7500 asylsøkere vil få innvilget opphold. Overføringsflyktninger kommer i tillegg til dette.

IMDis utfordringer for å få til rask, god og stabil bosetting er først og fremst knyttet til kommunenes kapasitet til å bosette, og hvordan denne kapasiteten kan utnyttes fullt ut. I 2009 er det behov for å bosette om lag 8200 flyktninger, nær dobbelt så mange som i 2008. For å klare dette har IMDi bedt flere kommuner om å bosette flyktninger, i tillegg til at eksisterende bosettingskommuner er bedt om å bosette enda flere flyktninger. 290 kommuner er anmodet om å bosette i 2009, mot 230 i 2008. Antallet flyktninger kommunene er bedt om å ta imot, varierer sterkt: Oslo er anmodet om å ta imot 510 flyktninger, mens

mange småkommuner er bedt om å ta imot ti flyktninger, som for eksempel Eidskog og Vang. Bosettingen av det store antallet flyktninger i 2009 krever en betydelig dugnadsinnsats fra IMDi, kommunene og mottakene.

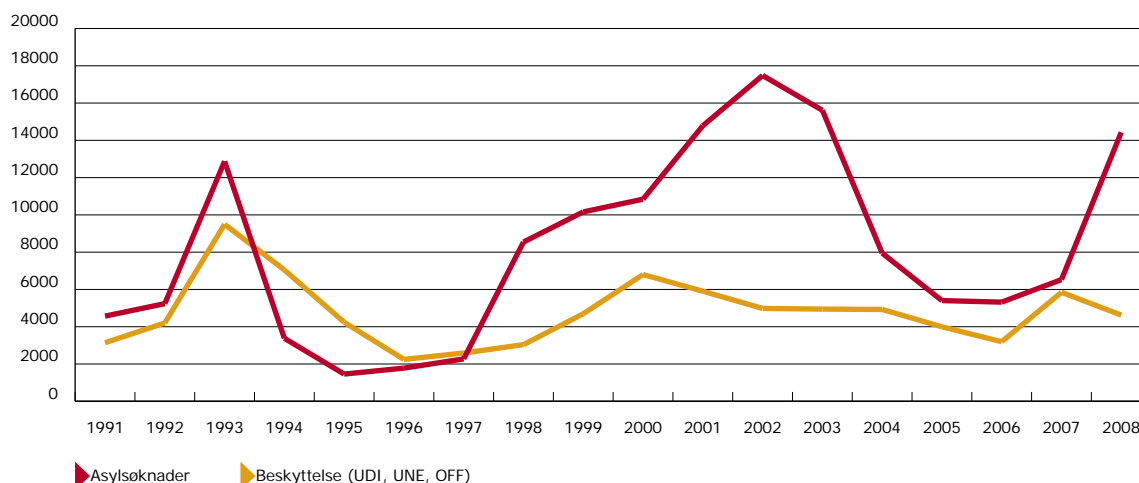
290 kommuner ble anmodet om 8600 plasser i 2009. I midten av januar hadde 200 kommuner gjort vedtak om å bosette 5400 flyktninger. Disse kommunene var anmodet om 6500 plasser. Selv om kommuner som ikke har svart på IMDis anmodning vedtar de 2100 plassene de er bedt om, trengs det flere vedtaks plasser for å nå måltallet for bosetting i 2009. IMDi vil samarbeide med Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) for få et tilstrekkelig antall vedtaks plasser.

Enslige mindreårige

I 2008 var det en større andel av asylsøkerne som oppga å være enslige mindreårige, enn tidligere år. Fra å ha ligget på mellom 6 og 7 prosent av det totale antallet asylsøkere, har andelen enslige mindreårige i 2008 vært på hele 9 prosent. Det førte blant annet til at bosettingsbehovet ble oppjustert i løpet av 2008 fra 130 til 230. For 2009 er det ventet at det er behov for å bosette om lag 700 enslige mindreårige.

1. oktober 2008 overtok Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), ansvaret for å bosette de enslige

Antall personer som har søkt om asyl og fått innvilget opphold i perioden 1991–2008.

Kilde: UDI

ENSLIGE MINDREÅRIGE: En av de største utfordringene i 2009 blir å skaffe tilstrekkelig med vedtaks plasser til om lag 700 enslige mindreårige som trenger en ny start på livet i en kommune.

mindreårige under 15 år som får innvilget oppholdstillatelse. Overføringen av oppgaver fra IMDi til Bufdir var mer tids- og arbeidskrevende enn antatt. Flere tiltak er imidlertid satt i gang i samarbeidet mellom IMDi og Bufdir for å strømlinjeforme rutine og for å få opp bosettingstakten i 2009.

I 2008 har utfordringene først og fremst dreid seg om å bosette et økende antall enslige mindreårige raskt nok. Målet er at denne gruppen skal være bosatt innen tre måneder etter at de har fått innvilget oppholdstillatelse. Mens 68 prosent av voksne og familier ble bosatt innen seks måneder, som er målet for denne gruppen, ble bare 34 prosent av enslige mindreårige bosatt innen tremånedersfristen.

IMDi har ansvaret for å anmode kommuner om å bosette enslige mindreårige, både de over og de under 15 år. I 2009 er hovedutfordringen at vi ennå

ikke har fått tilstrekkelige vedtaks plasser for enslige mindreårige i forhold til det estimerte behovet på om lag 700. Det er derfor behov for en stor innsats både for å motivere nye kommuner til å bosette enslige mindreårige, og for å få kommuner som allerede bosetter enslige mindreårige, til å bosette flere i 2009.

En særlig utfordring er at bosettingen av enslige mindreårige forutsetter et kompetent og tilpasset apparat i kommunene slik at de er klare til å ta imot disse barna. Den viktigste utfordringen synes å være mangel på plasser og/eller ressurser i det kommunale barnevernet. Til tross for vedtak om bosetting har flere kommuner i 2008 gitt tilbakemelding om at de ikke er klare for å bosette de aktuelle barna så tidlig som ønskelig. Når det samtidig ikke er tilstrekkelig mange kommunale vedtaks plasser for denne gruppen i 2009, blir det særlig viktig med en god dialog med kommunene, i samarbeid med KS og Barne-, ungdoms- og familieetaten, for å motivere

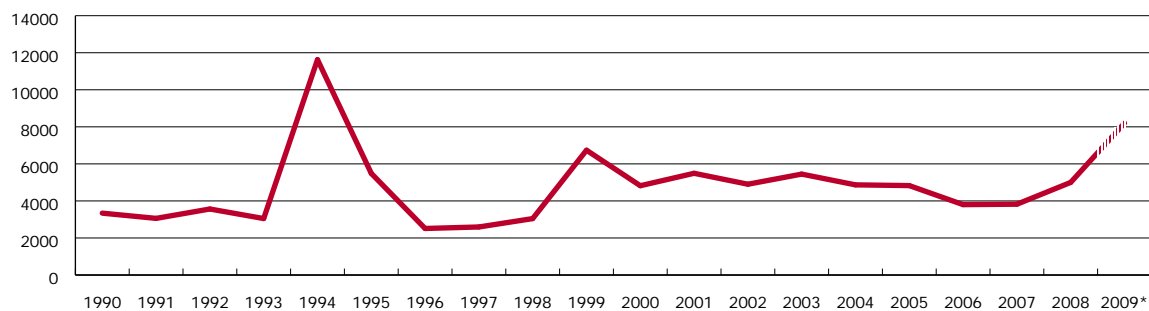
I 2008 kom det flest asylsøkere fra Irak, Eritrea, Afghanistan, Somalia og Russland.

Kilde: UDI

Antall asylsøkere som oppga å være enslige mindreårige barn, steg kraftig fra 403 i 2007 til 1374 i 2008. I 2008 kom det flest fra Afghanistan (579) og Irak (364). Kilde: UDI

Bosatte i perioden 1990–2008 og bosettingsbehovet i 2009.

* Måltallet for 2009 er satt av Nasjonalt utvalg for bosetting av flyktninger.

Kilde: IMDi

til økt bosetting slik at disse barna kan få trygge og gode oppvekstvilkår.

Vellykket bosetting krever samarbeid

Gjennom å informere og motivere kommunene til å bosette flyktninger, ønsker IMDi å bidra til at bosettingen skal oppleves som god både for flyktningen og for kommunen.

IMDi tok initiativ til å møte kommunenes politiske og administrative ledelse i forkant av kommunenes behandling av anmodningen for 2009. Det var mange kommuner som ønsket slike møter. Disse møtene bidro til at IMDi fikk anledning til å informere om bosettingsarbeidet og samtidig komme i dialog med kommunene om de mer spesifikke forholdene som kommunene var opptatt av. Husbanken var med på de fleste møtene for å informere om sine ordninger. IMDis erfaring med disse kommunemøtene har vært positive når det gjelder å få kommunene til å starte med bosetting eller bosette flere flyktninger i sin kommune. Det er viktig at IMDi opprettholder og utvikler det gode samarbeidet med kommunene, slik at vi i fellesskap kan klare å nå målet om å bosette 8200 flyktninger i 2009.

Bofellesskap

IMDis erfaring er at det er mer krevende å bosette enslige enn familier. Dette henger dels sammen med at den tilgjengelige boligmassen i kommunene ofte er større boliger som er bedre egnet til familier. Men det henger også sammen med at kommunene finner det mer økonomisk gunstig å bosette familier. Bofellesskap for flere enslige har tidligere vært lite brukt. Vi mener at det er behov for å motivere både asylsøkere, mottak og kommuner til i større grad å bruke bofellesskap – av hensyn til det store antallet enslige flyktninger som ellers risikerer å måtte vente lenge på å bli bosatt i en kommune. IMDi har derfor startet et prosjekt for å oppnå dette. Her skal vi først og fremst realitetsorientere flyktningene og motivere dem til selv å finne hvem de ønsker å bo sammen med. Gjennom godt forarbeid og samarbeid med kommuner og mottak ønsker IMDi at bofellesskap skal bli en god måte å bosette enslige flyktninger på.

Raskere bosetting

IMDi ønsker å redusere tiden som går fra flyktningene får oppholdstillatelse til de kan bosettes i en kommune. Høsten 2008 engasjerte derfor IMDi konsulentfirmaet daVinci Consulting for å gjennomgå

Nøkkeltall bosetting (per 31.12)

	2007	2008
Gjennomsnittlig ventetid fra vedtak til bosetting (md.)	4,8	5,9
Antall bosatte	3826	4 427
Gjennomsnittlig ventetid fra saksopprettelse til bosetting (md.)	22,8	25,3
Antall bosettingsklare i mottak	1 571	1 370
Antall bosettingsklare barn	529	266
Antall bosettingsklare enslige mindreårige	36	188
Antall lengeventende i mottak	85	200
Antall lengeventende barn i mottak	28	51
Gjennomsnittlig ventetid for personer i mottak med positivt vedtak	3,0	3,3

I 2008 søkte 14 400 personer asyl i Norge, mer enn en dobling fra året før.

Kilde: UDI

RASK BOSETTING: Tema på flyktningkonferansen i juni 2008 var «rask bosetting». Her møttes representanter fra stat og kommuner, organisasjoner, private aktører og akademia.

saksflyten i bosettingsarbeidet og for å foreslå hvilke tiltak som må til for at bosetting skal kunne skje innen 30 dager fra vedtak om opphold er gitt.

Prosjektet har satt søkelys på hele tiltakskjeden i bosettingsarbeidet og kommer med forslag til forbedringer/tiltak innen følgende områder:

- ▶ informasjonsprogrammet og kartleggingsarbeidet av flyktningene i statlige asylmottak
- ▶ samhandlingen mellom IMDi, de statlige asylmottakene og kommunene
- ▶ prosessen hvor den enkelte flyktning blir søkt ut til aktuelle bosettingskommuner
- ▶ hvordan bruk av datasystem kan effektivisere saksgangen og øke kvaliteten i rapporteringsarbeidet
- ▶ effektiv utnyttelse av boligkapasiteten i kommunene
- ▶ felles systemer for praksis i de ulike regionene – for å øke mulighetene for bosetting på tvers av regionene

IMDi vurderer nå disse forslagene slik at vi kan gjennomføre tiltak som vil medføre en langt raskere bosetting.

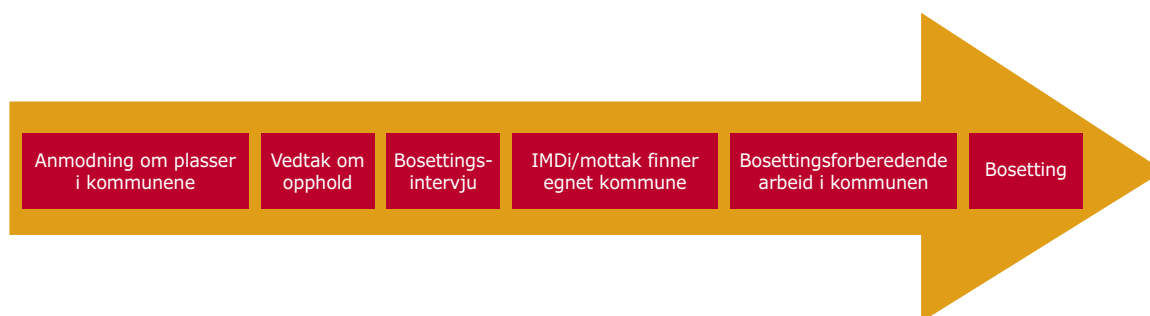
Bosettingskalkulator

Som en del av informasjonsarbeidet har IMDi utviklet en bosettingskalkulator som skal hjelpe kommunene med å beregne de økonomiske konsekvensene av å bosette flere flyktninger. Ved å plote inn antall ekstra flyktninger kommunen vurderer å bosette, kan man se hvordan dette vil påvirke kommunens inntekter og utgifter. IMDi ønsker med dette å vise kommunene at det kan være økonomisk gunstig for en kommune å bosette flere flyktninger. Dersom man antar at kommunene i gjennomsnitt tilnærmet får dekket sine utgifter til bosetting gjennom integreringstilskuddet, og at noen av utgiftene er faste, betyr det at utgiftene som varierer med antall bosatte, vil være lavere enn integreringstilskuddet. Bosettingskalkulatoren forutsetter i utgangspunktet at kommunene allerede har et mottaksapparat. For å lette bosettingsarbeidet er tilskuddssatsene økt i 2008 og 2009 i tråd med økte utgifter.

Du finner bosettingskalkulatoren på IMDis hjemmeside: www.imdi.no/bosettingskalkulatoren.

Fra asylsøker til innbygger

Det offentlige tilbyr flyktninger bistand med å bli bosatt i en kommune etter at de har fått opphold i Norge. Staten og kommunene samarbeider om hvem som skal bo hvor i landet.

Når en person har søkt asyl og deretter har fått innvilget enten flyktningstatus eller oppholdstillatelse uten begrensninger, har IMDi ansvaret for at vedkommende får tilbud om å bli bosatt i en kommune.

Hvordan bestemmes hvilke flyktninger som skal bo hvor?

Dagens ordning for bosetting av flyktninger ble innført i 2002, og har som hovedmål å sikre nok bosettingsplasser i norske kommuner. Som en del av ordningen er det opprettet et nasjonalt utvalg for bosetting av flyktninger med representanter fra staten og fra kommunesektoren. Utvalget fastsetter hvor mange flyktninger som skal bosettes kommende år, og fordeler flyktningene på fylkene etter gitte kriterier. Innen hvert fylke kommer IMDi og Kommunenes interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) i fellesskap frem til det antall flyktninger hver enkelt kommune skal anmodes om å bosette kommende år. Deretter sender IMDi en anmodning til de aktuelle kommunene om å bosette et visst antall flyktninger.

Bosettingen skal være rask og god

IMDis målsetting for bosetting er at den skal skje raskt og være god. Det er IMDis seks regionale enheter som har ansvaret for det praktiske bosettingsarbeidet, og de samarbeider nært med mottak og kommuner.

Målet om rask bosetting innebærer at flyktningene skal bosettes i en kommune innen seks måneder etter at de har fått innvilget oppholdstillatelse, for enslige mindreårige flyktninger er målsettingen tre måneder. For å oppnå dette må det bosettingsforberedende arbeidet påbegynnes med en gang asylsøkeren kommer til mottaket. Bosettingsintervju skal sendes fra mottaket til IMDi senest 2 uker etter at asylsøkeren har fått innvilget oppholdstillatelse.

Det bosettingsforberedende arbeidet består av en kartlegging av personens behov, evner og kvalifikasjoner som er relevant for permanent bosetting i en kommune. Kartleggingen utføres av en bosettingskonsulent på asylmottaket. Resultatene av kartleggingen inngår som en viktig del av de kriteriene som danner grunnlaget for at bosettingen skal kunne betegnes som god. God bosetting skal bidra til at den enkelte flyktning skal bli selvhjulpen så raskt som mulig, i tillegg til at bosettingen skal bidra til å forhindre sekundærflytting.

Bosetting er frivillig for kommunene

Umiddelbart etter at asylsøkeren har fått innvilget oppholdstillatelse, tar IMDi eller mottak kontakt med kommuner som kan tenkes å tilby en god bosetting for den aktuelle flyktningen. Til grunn for IMDis bosettingsarbeid ligger prinsippet om at bosetting er

frivillig for kommunene. Dersom en kommune ikke kan bosette vedkommende før langt frem i tid, vil IMDi arbeide for å finne annen egnet kommune som kan ta imot vedkommende tidligere.

Kommunene mottar ulike tilskudd fra staten for å dekke kommunale utgifter som følger av bosetting av flyktninger. Det utbetales integreringstilskudd til kommunene for hver bosatte person, for å dekke utgifter til bosetting og integrering. Enslige mindreårige flyktninger utløser ekstra tilskudd. Det gjør også flyktninger med alvorlige funksjonshemninger og adferdsvansker.

Flyktningen kan også finne bolig selv

Den enkelte flyktning gis kun ett tilbud om bosetting. Dersom en flyktning sier nei til dette tilbudet, vil han/hun normalt miste retten til å bo i asylmottak fra det tidspunktet botilbudet i kommunen ble gjort tilgjengelig for ham/henne.

Flyktninger er ikke nødt til å benytte seg av IMDis hjelp til bosetting. I 2008 var det noe i overkant av 100 flyktninger som bosatte seg uten offentlig hjelp.

Overføringsflyktninger bosettes direkte i kommunene

Overføringsflyktninger er flyktninger som bosettes i Norge etter avtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). I 2007 ble Norges kvote for uttak av overføringsflyktninger økt fra 1000 per år til 1200 per år. Det opereres med fleksible treårsperioder, og inneværende treårsperiode går fra 2007 til 2009. IMDi deltar i prosessen for fastsettelsen og sammensetningen av kvotene for overføringsflyktninger hvert år. Overføringsflyktninger innvilges enten gruppevis, ved at en uttakskommisjon reiser til et land for å intervju og ta ut et større antall flyktninger, eller ved at Utlendingsdirektoratet (UDI) vurderer flyktningene enkeltvis på bakgrunn av en skriftlig henvendelse fra UNHCR. IMDi deltar sammen med UDI i uttakskommisjonene. UDI vurderer kandidatene med tanke på kriteriene for å få asylstatus i Norge, mens IMDi vurderer kandidatens behov og integreringspotensial og hvilke tiltak kommunene må yte for å få til en vellykket bosetting og integrering. På bakgrunn av intervjuene som gjøres i flyktningleiren, anmoder IMDi kommuner til å bosette overføringsflyktningene. International

BOSETTINGSPRIS: Vadsø kommune tar i mot bosettingsprisen på flyktningkonferansen 2008. Kommunen har lagt ned et omfattende faglig arbeid for å ta i mot flyktninger og utvikle et godt tilbud.

Organisation for Migration (IOM) organiserer reisen fra flyktningleiren til Norge. Kommuner som sier ja til å bosette flyktingene, har ansvar for at bolig og alt nødvendig utstyr er på plass når flyktingene ankommer. Overføringsflyktinger bosettes direkte i en kommune, det er bare unntaksvis at noen innkvarteres på et asylmottak i påvente av bosetting.

Innføring i norsk kultur

– kulturorienteringsprogrammet

Norsk leveste og kultur er oftest totalt ukjent for dem som blir bosatt i Norge fra en flyktningleir som overføringsflyktinger. Mange av overføringsflyktingene har også urealistiske forventninger om hva livet i Norge kan tilby. Derfor er IOM engasjert for å gi de største gruppene blant overføringsflyktingene et grunnleggende kurs om norsk kultur og dagligliv før de kommer til Norge. Tilsvarende tilbyr IOM landinformasjonsseminar for de kommunene som skal ta imot overføringsflyktinger, om situasjonen den aktuelle gruppen kommer fra og deres kultur.

Målet med kulturorienteringsprogrammet er blant annet at flyktingene skal forstå hva som forventes av dem, og være forberedt på en del alminnelige problemstillinger som de vil møte i Norge. Gjennom kurset skal overføringsflyktingene opparbeide seg trygghet og redusere redsel, og dermed forebygge negative effekter av bosettingen i Norge, både for flyktingene og for lokalsamfunnet som tar imot dem.

Vi trenger det frivillige Norge for å lykkes med integrering

Håvard Simonsen, journalist i Faktotum

IMDi inngikk i 2008 et tett samarbeid med frivillige organisasjoner for å stimulere til økt innsats i integreringsarbeidet.

– Målet er å få organisasjonene til å arbeide med bosetting og integrering og at minoritetsgrupper blir sterkere engasjert i norsk organisasjonsliv, sier Eva Kahn, leder for Dialog og mangfold i IMDi.

– Alle de frivillige organisasjonene har allerede satt i verk integreringstiltak. Dette arbeidet ønsker vi å bygge videre på og utvikle, og spre erfaringer og kunnskap, sier Kahn. Hun understreker at de frivillige organisasjonene er viktige arenaer for å lykkes med integrering, og at organisasjonene kan ha stor nytte av å få med mennesker med innvandrerbakgrunn.

IMDi har inngått samarbeidsavtaler med paraplyorganisasjonen Frivillighet Norge, Røde Kors, Redd Barna og Norsk Folkehjelp. Målet med avtalene er:

- ▶ å rekruttere flere medlemmer og tillitsvalgte med minoritetsbakgrunn frivillige organisasjoner
- ▶ å skape flere møteplasser mellom majoritet og minoriteter som gir grunnlag for deltagelse og vennskap
- ▶ å gjøre det lettere for kommuner å ta imot og bosette flere nye innbyggere når enkelte har behov for aktivitet ut over introduksjonsprogram på dagtid

Avtalene innebærer at IMDi støtter og bevilger midler til konkrete prosjekter som organisasjonene gjennomfører for å inkludere flyktninger i lokalsamfunnet og skape gode møteplasser mellom minoritets- og majoritetsgrupper. Noe av hensikten er å utvikle nye metoder og tiltak i integreringsarbeidet,

og at kunnskapen om de ulike tiltakene spres gjennom organisasjonene.

– Staten kan ikke «tvinge» mennesker til å bli venner, men vi kan legge forholdene til rette for å stimulere til sosiale relasjoner, sier Kahn.

Organisasjons-Norge er fortsatt monokulturelt

Et annet viktig mål er å rekruttere personer med minoritetsbakgrunn inn i de frivillige organisasjonene. Og potensialet er stort. En undersøkelse som Frivillighet Norge gjennomførte i 2008, avslører at Organisasjons-Norge fortsatt er monokulturelt. Resultatene er presentert i rapporten *Velkommen inn! En erfaringsrapport om inkludering i frivillige organisasjoner*, som ble lagt frem i november.

To tredjedeler av medlemsorganisasjonene i Frivillighet Norge sier de har under 5 prosent medlemmer med minoritetsbakgrunn, og bare 1 prosent av organisasjonene har en minoritetsandel på over 20 prosent.

Mange organisasjoner har imidlertid tatt opp temaet og fattet vedtak om at de skal drive aktivt med inkludering. 61 prosent av organisasjonene sier de har satt i gang konkrete inkluderingstiltak.

– Dette viser at viljen er der, og at flere organisasjoner er kommet godt i gang. Men innvandrere er generelt underrepresentert, og vi har et godt stykke igjen før vi har nådd målet om at det frivillige Norge skal representere like mange medlemmer og tillits-

INNVANDRERKVINNER KAN: InnvandererKvinnerKan-kursene som Norsk Folkehjelp arrangerer, har vist seg å ha stor effekt for å få innvandrerkvinner ut i arbeidslivet.

FLERE INNVANDRERMEDLEMMER: De frivillige organisasjonene er svært monokulturelle. Flere av de store organisasjonene som IMDi har inngått samarbeidsavtaler med, arbeider for å få flere innvandrere med som aktive medlemmer.

valgte med innvandrerbakgrunn som i befolkningen som helhet, sier Kahn.

Mangfold av aktiviteter

Frivillighet Norge, som er et samarbeidsforum for frivillige organisasjoner, har satt i gang et mer overordnet prosjekt, «Inkludering i frivillig sektor». Arbeidet består av samarbeidsprosjekter mellom innvandrersamfunn og tradisjonelle norske organisasjoner.

Frivillighet Norge har satt i gang workshops i praktisk inkludering som et tilbud til organisasjonsledere både på sentralt plan og i lokale lag og foreninger over hele landet.

– Det norske idealet er åpenhet, og lokale lag og foreninger har et ansvar for å ta imot minoriteter. Vi vil ut i lokalmiljøene for å snakke om integrering, og vi er strålende fornøyd med den store etterspørselen, sier generalsekretær Birgitte Brekke, som også understreker at de frivillige organisasjonene ikke har råd til å overse de 10 prosentene av befolkningen som minoritetene utgjør.

Viser vei til det norske

Samarbeidet mellom Røde Kors og IMDi handler blant annet om nettverksarbeid, leksehjelp, Barnas Røde Kors, besøkstjeneste og hjelpekorps. Et av målene er å få flere flyktninger og innvandrere til å delta i Røde Kors' aktiviteter, og at Røde Kors kom-

mer i gang med sine aktiviteter i enda flere kommuner. Avtalen er inngått på nasjonalt nivå, men skal utvikles til å omfatte regionalt arbeid.

Røde Kors' Flyktningguide, der flyktninger får sin egen hjelper inn i det norske samfunnet, er i dag etablert i 110 kommuner over hele landet. Og det er ikke vanskelig å rekruttere frivillige guider.

– Interessen er stor, spesielt i Oslo. Det er ikke kommunen eller Røde Kors som tvinger dette frem, men frivillige som kommer til oss fordi de vil være med, sier Ellen Kahrs, som leder Røde Kors' aktiviteter overfor flyktninger, asylsøkere og innvandrere. Hun tror jobb som flyktningguide appellerer til mange fordi det er en konkret oppgave som er avgrenset i tid og gjør at man treffer folk man ellers ikke ville møtt.

Også mange innvandrere er guider. En av dem er Shorish Azori (21) som kom fra Irak i 1997. I dag er han flyktningguide for burmesisk-thailandske Chai Aung (17).

– Fordelen er at jeg har vært flyktning selv. Jeg var også ung da jeg kom til Norge og skjønner mye av det Chai går gjennom, sier Shorish.

– Foreldrene mine hadde flyktningguider da vi kom hit, så jeg fikk også lyst til å ha det. De fikk hjelp til ulike ting, som å finne jobb og snakke norsk, sier Chai.

Innvandrerkvinner kan

Norsk Folkehjelp bruker støtten blant annet til aktiviteter overfor innvandrerkvinner. De startet sitt «InnvandrerKvinnerKan»-program i 2005. Fatima A. Madar var blant de første deltagerne, og nå er hun selv instruktør.

– Det som driver meg, er at jeg ser hvor store ressurser innvandrerkvinner har, ressurser som samfunnet har bruk for. Jeg ønsker at flere skal delta, og det er flott hvis jeg kan være en rollemodell, sier hun. Interessen for integrering fikk

Fatima i studietiden da hun så hvor få innvandrerjenter det var på høyskolen hvor hun gikk.

Fatima Madar understreker at utdanning og jobb er nøkkelen til integrering. – Du treffer mennesker, får selvtillit og blir i stand til å klare deg selv. Flere jenter med innvandrerbakgrunn må ta utdanning, og kvinner må hjelpe andre kvinner med å få jobb, sier hun. «InnvandrerKvinnerKan»-kursene er en god start. På et av kursene Madar holdt for somaliske kvinner, fikk samtlige av de 15–16 kvinnene som fullførte kurset, jobb etterpå.

Møteplasser for flyktningbarn

Avtalen med Redd Barna har som utgangspunkt å øke den frivillige innsatsen for å få bosatte flyktningbarn og deres familier til å delta mer i det norske samfunnet. Et viktig mål er sterkere søkelys på barnas behov ved bosetting og integrering i kommunene.

Redd Barna har lenge arbeidet med å skape bedre forhold for asyl- og flyktningbarn. Til å begynne med var arbeidet i hovedsak siktet inn mot barn i en asylsøkersituasjon, men nå rettes også mye av innsatsen mot flyktningbarn som har fått fast opphold.

– En nøkkelaktivitet er å skape naturlige møteplasser for folk med ulik bakgrunn. Når folk møtes i idrett, kultur, friluftsliv og annet, skapes relasjoner uavhengig av kulturell bakgrunn, og mangfoldet blir større, sier Ane Hagen Kjørholt, Redd Barnas koordinator for frivillig arbeid med asyl- og flyktningbarn.

I 2007 startet Redd Barna prosjektet «Engasjement for inkludering». Prosjektet er finansiert av Stiftelsen Helse og Rehabilitering, som består av 26 landsomfattende organisasjoner som har konsesjon til å drive TV-spillet Extra.

– Hensikten er å lette overgangen til et nytt samfunn både for barn og for voksne. Prosjektet skal opprette aktiviteter for og med bosatte flyktningbarn etter samme modell som brukes når det gjelder barn i mottak. Dette skjer ved å introdusere lokalsamfunnets tilbud og muligheter og ved å støtte barn og foreldre slik at barna blir med i organiserte fritidsaktiviteter. Da møter de også andre barn i Norge, forteller Hagen Kjørholt.

STOR VILJE: Rapporten *Velkommen inn!* fra Frivillighet Norge viser at norske organisasjoner har vilje til å satse på innvandrere og har satt integrering på dagsorden. Men det mangler fortsatt mye på gjennomføringen.

Kommuneledere vil bosette flere flyktninger

Viljen til å bosette er stor blant kommuneledere, men manglende boliger er et hinder for å ta i mot flere flyktninger.

Ordførere og rådmenn er villige til å bosette et økt antall flyktninger i 2009. Dette viser kommuneundersøkelsen blant 600 kommuneledere som Perduco AS har gjort på oppdrag fra IMDi. Undersøkelsen fra november 2008 ble gjennomført etter at IMDi anmodet 291 kommuner om å bosette 8 000 flyktninger i 2009 – det høyeste antallet siden krigen i Bosnia i 1994.

Svært få av kommunelederne mener at holdninger i befolkningen i kommunene skaper hindringer for bosetting. Kun 4 prosent oppgir dette som en klar hindring. Det er også få som mener at antall innvandrere og flyktninger som allerede bor i kommunen, manglende integrering av flyktninger som allerede bor i kommunen, og politisk vilje i kommunestyret er hindringer for bosetting. Der er henholdsvis 8, 10 og 10 prosent som oppgir dette som klare hindringer.

Halvparten av de spurte kommunelederne mener at integreringstilskuddet er stort nok. I forslaget til statsbudsjett for 2009 økes integreringstilskuddet til 551 500 kroner fordelt over fem år. Når de blir spurt generelt om størrelsen på de statlige tilskuddene, er det imidlertid én av tre kommuneledere som mener at størrelsen er et hinder for bosetting i deres kommune.

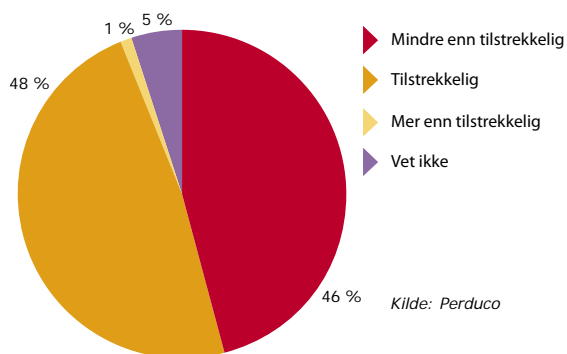
Tilgangen på boliger er den største hindringen for å bosette flyktninger i kommunene. 62 prosent av kommunelederne i kommuner som er anmodet om å bosette flyktninger i 2009, oppgir at dette er en klar hindring. Størrelsen på de statlige tilskuddordningene er den nest største hindringen, det er 34 prosent som oppgir at det er en klar hindring. Nesten like mange (32 prosent) oppgir at det lokale arbeidsmarkedet er en hindring.

Integreringstilskudd 2009

Satser i 2009	Voksen	Barn
Integreringstilskudd År 1	140 000	120 000
Integreringstilskudd År 2	141 000	141 000
Integreringstilskudd År 3	125 500	125 500
Integreringstilskudd År 4	75 000	75 000
Integreringstilskudd År 5	70 000	70 000
Sum	551 500	531 500

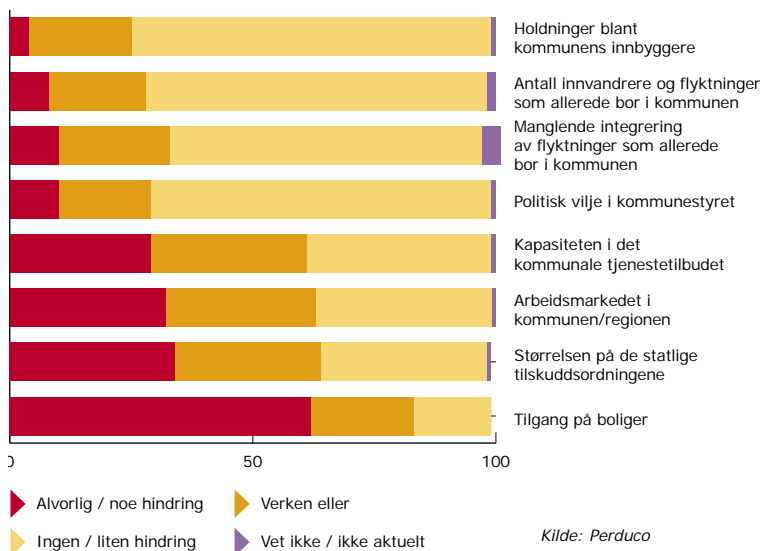
Kilde: IMDi

Halvparten av kommunelederne mener integreringstilskuddet er tilstrekkelig.

Les mer om de ulike økonomiske tilskuddene kommunene mottar for å dekke sine utgifter ved bosetting og integrering av flyktninger og innvandrere på imdi.no.

I følge kommuneledere er tilgangen på boliger den største hindringen for å bosette flyktninger i kommunen. Prosent. N = 420.

Bosetting av flyktninger – mellom statlig styring og lokal politikk

Anton Steen,
professor ved
Institutt for
statsvitenskap,
Universitetet i
Oslo

Flyktninger som har fått positivt vedtak på asylsøknaden, skal bosettes i en kommune. Men bosetting følger ikke automatisk, myndighetene er avhengig av at kommunene vedtar å ta imot nye innbyggere. Hva påvirker kommunestyrenes beslutninger? Hva bestemmer den lokale handlingsviljen? Er det statlige økonomiske insentiver, lokalt gitte forhold, fremmedskepsis eller partipolitikk?

Artikkelen bygger på et pågående prosjekt «Bosetting av flyktninger: sentral styring og lokale vedtak». Materialet dekker kommuner som har fått anmodning og gjort vedtak om bosetting i perioden 1997–2007, og omfatter mellom 205 og 314 kommuner for ulike år. Kilder for data er IMDi, Statistisk sentralbyrå og Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste. Prosjektet er et samarbeid mellom Institutt for statsvitenskap / UiO og IMDi.

Kommunen som integreringsarena

I tråd med den norske velferdsstatens vekt på lokalt selvstyre bestemmer kommunene selv om de vil ta imot flyktninger, og hvor mange de ønsker å bosette. I perioder hvor asyltilstrømningen er stor og behovet for bosetting øker, kan kommunene være en flaskehals i bosettingsarbeidet. Staten har virkemidler, men de er indirekte. Økonomiske tilskudd som følger hver flyktning, utgjør til sammen store beløp som bevilges over statsbudsjettet hvert år. Den kommunale handlingsviljen kan bli påvirket gjennom dugnadsappeller og økonomiske gulrøtter, men kan ikke dirigeres. På den annen side, kan det hevdes, er den kommunale vetoretten en viktig side ved det lokale selvstyret. Kommunestyret tar den endelige beslutningen om eller hvor mange kommunen vil ta imot. Dermed aktiviseres lokaldemokratiet, og debatten bringer ofte opp fremmedskeptiske holdninger, men også velvilje og samfunnsansvar. Kommunestyret kan fungere som bremsekloss i statens bosettingspolitikk, men når bosetting står på sakskartet, kan det politiske lederskapet like gjerne gå foran med positivt vedtak og sette et legitimt stempel på bosettingen og dermed integreringen av ikke-vestlige innvandrere i lokalsamfunnet

Ut fra et styringsperspektiv er kommunene et problem i iverksettelsesprosessen. Likevel, det er relativt få kommuner som sier tvert nei, de fleste tar imot flyktninger og mange alle de blir bedt om. Problemet er at antallet samlet sett blir lavere enn det IMDi ber om. Men når opinionen er negativ og kommu-

nen likevel påtar seg forpliktelser, kan spørsmålet like gjerne stilles om hvorfor kommunene bosetter flyktninger i det hele tatt. Sett fra den enkelte kommunes synsvinkel ville det antakelig være mest politisk bekvemt ikke å ta imot flyktninger. Kommunepolitikkerne står i et krysspess mellom to verdier: lokalsamfunnets vekt på tradisjon og stabilitet på den ene siden og velferdsstatens forventning om solidaritet og endring på den annen.

Hvor imøtekommende er kommunene?

Andelen av kommunene som ikke ønsker bosetting i det hele tatt, er ca. 10. prosent. En annen tiendedel blir aldri spurt om de vil ta imot flyktninger, ofte fordi de er små og geografisk isolerte. Over tid er det tydelig at flere kommuner som tar imot mange flyktninger, etter noen år tar en pause for så å komme tilbake. I de fleste årene blir anmodningene fra UDI og senere IMDi imøtekommet fullt ut fra et flertall av kommunene. I 1997 og 1998 følger over 80 prosent av kommunene opp anmodningen. Dette gjelder imidlertid ikke i årene 1999, 2000, 2001 og 2003, hvor bare mellom 22 prosent og 42 prosent av kommunene fulgte anmodningen helt. I årene 2004–2007 er det en tendens til mer medgjørighet da 65–88 prosent av kommunene bosetter alle de blir bedt om, og i noen tilfeller enda flere.

Antallet bosettingsplasser kommunene blir anmodet om å opprette, varierer mye over tid og blir påvirket av lokale forhold og antallet som får oppholdstillatelse. I enkelte år hvor behovet for bosetting er lavt på grunn av liten flyktningstilstrømning, imøtekommer kommunene over 90 prosent av anmodningene. Dette var tilfelle i 1997–1998 og i 2004–2006. Men straks behovet for flere plasser øker, synker andelen vedtatte plasser meget klart. Det gjelder særlig i 1999 og i 2001, hvor det var en sterk økning i asylsøkerantallet. Andel vedtatte plasser sank i disse årene til ca. 50 prosent av hva det var behov for. Men det er viktig å være oppmerksom på at når *andelen* vedtatte plasser synker i forhold til anmodningen i disse årene, *økte antallet* faktiske plasser. Kommunene strekker seg når behovet vokser, men ikke nok i forhold til plutselige toppler i anmodningene. I år

I-FAKTA

Flyktninger fra Chile hadde høyest andel sysselsatte per 4. kvartal 2007, med 73,2 prosent. Dernest kom de fra Kroatia og Sri Lanka, begge grupper med en andel på 70,5 prosent, omtrent på nivå med hele befolkningen. Lavest andeler hadde flyktninger fra Somalia med 35,7 prosent sysselsatte.

Kilde: SSB

RETT I JOBB I HAMMERFEST: Buraale Jaylwani, Jacob Yousuf Osman og Bashir Ali Handule er ansatt ved Snøhvit- anlegget i Hammerfest kommune.

med stor økning blir det dermed opparbeidet et betydelig etterslep i bosettingen og et voksende press i asylmottakene. De sentrale myndighetene blir stilt overfor et kontinuerlig iverksettingsproblem, som i enkelte år kan være ganske akutt. Selv om mange kommuner følger opp, er hovedproblemet likevel at et relativt stort antall kommuner vedtar å bosette bare en del av hva de blir spurt om.

Den lokale opinionen – hvor kritisk?

Partiene i kommunestyrene må ta hensyn til folke- meningen. Etter de tre siste lokalvalgene ble det gjennomført intervjuer i et representativt utvalg av befolkningen i Kommune-Norge.¹ Spørsmålet som ble stilt, var: «Bør kommunen jeg bor i, ta imot flere flyktninger og asylsøkere?» I 1999 var det 55 prosent, i 2003 68 prosent og i 2007 56 prosent som var helt eller delvis uenige. I 2007 var det bare 11 prosent som var helt enig i at flyktninger og asylsøkere var ønsket. Det er liten forskjell i folks holdninger i små, mellomstore og store kommuner. De utvilsomt fremmedskeptiske holdningene er et viktig

1) Lokalvalgsundersøkelsene ble gjennomført av Statistisk sentralbyrå som intervjuer blant et representativt utvalg av befolkningen i landets kommuner like etter lokalvalgene i 1999, 2003 og 2007.

bakteppe for å forstå hvordan de politiske partiene forholder seg til sentralmyndighetenes anmodninger om bosetting når dette kommer opp i landets kommunestyre. Skepsis blant innbyggerne kan mobilisere til protest og påvirke de valgte representantene i kommunestyrene som fatter vedtakene. Dette gjelder særlig fordi ikke-vestlige innvandrere er synlige og at dette igjen kan gi en følelse av at «det norske» er under press og føre til økonomiske belastninger for kommunen. Men lokalpolitikere kan også forme opinionen ved å vektlegge innvandring som nyttig for kommunen og riktig ut fra samfunnsansvar.

Hva påvirker bosettingsviljen?

Bosettingsviljen er her definert som vedtaket i kommunestyret om antall flyktninger kommunen vil ta imot, sett i forhold til innbyggertallet i kommunen. Dette sier noe om hvordan kommunene vurderer bosetting ut fra egne lokale forutsetninger. Et hovedargument i lokalpolitikken er hvor godt innvandrere fungerer i forhold til resten av befolkningen. Andelen nye bosatte vil ha direkte betydning for synligheten i lokalsamfunnet og kommunens kapasitet til å integrere. Dette vil forme folks oppfatninger og partienes beslutninger. Hva er det som virker inn på kommunestyrevedtaket? For å svare på dette, har vi studert kommuner som har fått anmodning om å bosette flyktninger i perioden 1997–2007 (les mer om datagrunnlaget i faktaboks).

Integreringstilskuddet viktig for kommunene

Tilskuddet som følger hver bosatt flyktning, er et betydelig beløp, og hele hensikten med virkemiddelet er at det skal være et økonomisk insentiv for kommunene. I kommuner med dårlig økonomi kan det bidra til positive bosettingsvedtak, mens stimulerings-effekten kan være mindre i økonomisk veldrevne kommuner. I årene fra 1999 til 2007, bortsett fra 2002 og 2003, er det klart at integreringstilskuddet har en positiv effekt på bosettingsvedtak. Det er tydelig at bosettingstilskuddet stimulerer til at kommunene vedtar at flyktninger skal komme. En forklaring på at virkningen av tilskuddet reduseres i årene 2002 og 2003, kan henge sammen med en sterk økning i tallet på asylsøkere akkurat da. Bosettingsviljen ser ut til å bli påvirket av det generelle mediebildet. Når media formidler et inntrykk av en «ny bølge av flyktninger», kan det politiske klimaet bli mer restriktivt og føre til at kommunene skjærer seg. Statstilskuddet kan dermed få mindre effekt under slike forhold, selv om myndighetene i slike år har ekstra stort behov for å stimulere til bosetting.

KOMMUNESTØRRELSE UTEN BETYDNING: Det er ingen sammenheng mellom en kommunes størrelse og kommunens vilje til å bosette flyktninger.

God kommuneøkonomi gir flere vedtak

En god kommuneøkonomi og ansatte som har som oppgave å legge til rette for bosetting, antas å trekke i retning av positive vedtak. Ressurssituasjonen i kommunen har som forventet en klar og positiv effekt på bosettingsvedtakene i alle årene. Det er åpenbart at kommuner med solid økonomi, ofte de mindre og mellomstore, bosetter forholdsvis mange i forhold til folketall i denne perioden.

Kommunens størrelse har ingen betydning

Det er vanlig å anta at dess større kommune og dess mer preg av bysamfunn, jo mer åpen vil kommunen være for bosetting. Men i perioden 1997–2007 har ikke størrelsen på kommunen noen selvstendig innvirkning. Byer med stor folke- mengde, og som ofte har en høy innvandrerandel, har ikke en mer liberal bosettingspolitikk på dette området enn andre kommuner, snarere tvert imot. Nærhet til og erfaring med innvandrere i den kommunale politikken fører ikke til flere positive bosettingsvedtak. Det trenger ikke være utslag av politisk motvilje mot ikke-vestlige innvandrere. Større kommuner virker som magneter og fører ofte til sekundærinnvandring fra distriktskommunene. Dette skaper spesielle problemer, for eksempel å skaffe bolig i de store byene.

Arbeidsledighetens effekt er ikke som forventet

Arbeidsledighet og hvor mange flyktninger som mottar sosialhjelp, vil kunne ha betydning for bosettingsvedtakene. Dess større arbeidsledighet jo mer vil ny innvandring bli oppfattet som en mulig kostnad for kommunen. Konkurransen om jobbene vil bli større, og noen vil frykte økte utgifter til sosialhjelp. På den annen side kan bosetting føre til nye arbeidsplasser for innbyggerne knyttet til tilrettelegging og oppfølging av flyktninger med språkundervisning og arbeidstrening. Tesen om at arbeidsledighet fører til frykt for økte kostnader for kommunen og dermed fremmedskepsis, finner ikke støtte. Tvert om, for flere års vedkommende er det slik at arbeidsledighet har en positiv innvirkning på bosettingsvedtak. Det synes som om kommuner som sliter med sysselsettingen, heller ser på bosetting som en mulighet for tilskudd og ny yrkesaktivitet for lokalbefolkningen enn som kostnad og jobbkonkurranse.

Jo flere ikke-vestlige i kommunen, jo flere negative vedtak

Andelen ikke-vestlige innvandrere som allerede bor i kommunen, kan virke på to måter: dess større andel ikke-vestlige innvandrere fra tidligere, dess mer oppfattes de nye som et problem. På den annen side, en større andel ikke-vestlige innvandrere

som allerede er etablert, kan føre til større aksept for annerledeshet og dermed større velvilje for nye etniske grupper. Data viser at jo større andel ikke-vestlige som bor i kommunen, dess flere negative bosettingsvedtak. Effekten er markert og signifikant i mange av årene. Her støttes tesen om at allerede mange ikke-vestlige innvandrere i en kommune kan føre til at ny innvandring blir oppfattet som en «kulturell trussel» og dermed ha negativ innvirkning på ny bosettingsvedtak.

Flyktninger som kostnad?

Argumentet om at flyktninger havner som en utgift på sosialbudsjettet, blir ofte hørt i debatten. Ikke-vestlige innvandrere er også rent faktisk overrepresentert blant sosialhjelpsbrukere. Men virker dette negativt inn på kommunenes bosettingsbeslutninger? Overraskende er det en positiv effekt av flyktningenes andel av sosialhjelpstilfellene på vedtakene i flere av årene, og det er ingen signifikante negative effekter i perioden. Dette tyder på at «flyktninger som kostnad» først og fremst er et retorisk argument i debatten og kan som sådan ha virkning på den politiske beslutningsprosessen. Men alt i alt ser det ikke ut til at kommuner med forholdsvis mange flyktninger som sosialklienter har noen tilbøyelighet til å være skeptiske til bosetting.

Et sterkt Frp gir færre bosatte flyktninger

Spørsmålet om bosetting av ikke-vestlige innvandrere har et stort potensial for partimarkering fordi virkningene i lokalsamfunnet blir spesielt synlige. Sammensetningen av kommunestyret antas derfor å ha innvirkning på bosettingsvedtakene. Fremskrittpartiet (Frp) har i mange år markert seg som sterkt kritisk i innvandringspolitikken og understreket at flere restriksjoner er nødvendig for å få til en bedre integrering. Kommunestyret er en egnet arena for å markere dette. Arbeiderpartiet, og særlig SV, har på det sentrale planet stått for en politikk som har uttrykt forståelse for bosetting av flyktninger. Man skulle derfor anta at i lokalpolitikken vil sosialistenes andel i kommunestyret virke positivt inn på bosettingsvedtak.

Det er en meget klar negativ effekt av Frp-representasjon i kommunestyret når det gjelder boset-

tingsvedtak. Jo sterkere Frp står i kommunestyret, dess færre blir bosatt. I kommunestyre med store sosialistiske partier ville man forvente at kommunen påtar seg et tydeligere ansvar enn i kommunestyrene med et sterkt borgerlig innslag. Grunnleggende verdier om solidaritet og velferd kan påvirke de sosialistiske partiene lokalt til å bosette flyktninger. Her finner vi imidlertid en motsatt tendens. Dess sterkere sosialistiske partier står i kommunestyrene, dess færre blir bosatt. Den negative effekten er ikke kraftig, men i noen år tydelig nok. En forklaring kan være at særlig Arbeiderpartiet konkurrerer om de samme velgergruppene som Frp. Det viser at parti på kommunenivå kan komme i møte lokale bekymringer knyttet til flere innvandrere i lokalsamfunnet. Men på tross av lokalpolitisk skepsis bosetter kommunene mange.

Det lokale lederskap – mellom fremmedskepsis og samfunnsolidaritet

Overføring av penger til kommuner som bosetter flyktninger, har en selvstendig positiv effekt som synes å være ganske sterk. Også kommunale budsjettressurser virker gunstig inn. Kostnadsfaktorene arbeidsledighet og sosiale utgifter har ingen negativ innvirkning på bosettingsvedtak. Motvilje kommer ikke primært av kostnadsbekymringer, men fra forestillinger om at bosetting er en «kulturell trussel». Det er åpenbart at andelen ikke-vestlige innvandrere spiller inn på en negativ måte. Og den sterkeste motviljen til å bosette kommer av de partipolitiske forholdene. Selv om det finnes unntak, er det samlet sett en slående tendens til at der hvor Frp står sterkt i kommunestyret, er kommunen mindre imøtekomende med å bosette flyktninger.

Men selv om det er betydelige motkrefter i kommunestyrene som springer ut av klare fremmedskeptiske holdninger blant innbyggerne, etterkommer likevel mange kommuner anmodningene fra IMDi. Det betyr at kommunale ledere som legger vekt på myndighetenes appeller om samfunnsolidaritet, ofte får det siste ordet på tvers av lokal motstand. Men solidaritet og dugnadsånd er ikke eneste drivkraft. Det er også opplagte kommunale egeninteresser i å motta statstilskuddet som følger bosettingen.

Boligutfordringen

Foto: Joakim S. Enger

Nina Gran
spesialrådgiver,
KS

I 2009 økes bosettingsbehovet med omtrent 3000 plasser i forhold til 2008. Hvordan skal kommunene skaffe nok boliger?

Kommunenes interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, KS, har, i samarbeid med IMDi, påtatt seg en pådriverrolle for å sikre at bosettingsbehovet blir dekket. Forutsetningen for at KS kan påta seg oppgaven, er at ordningen er basert på at det fortsatt er frivillig for kommunene å bosette flyktninger, og at rammebetingelsene er gode.

Det er etablert gode samarbeidsrutiner mellom IMDi og KS i arbeidet med å bosette flyktninger. KS deltar i arbeidet med å fordele antall flyktninger på kommunene. Når det viser seg vanskelig å få dekket behovet for plasser i kommunene, tilrettelegger KS møter sammen med IMDi og aktuelle kommuner for å diskutere løsninger. KS tar også opp problemstillinger om bosetting med enkeltkommuner.

Riktig å satse på faste bosettingskommuner

I Nasjonalt utvalg for bosetting av flyktninger ble det bestemt at det i første omgang satses på å øke antallet anmodninger i de faste bosettingskommunene for å få bosatt flyktninger som er klare for det. I tillegg anmodes noen nye kommuner om å motta

flyktninger. Dette er en strategi KS er enig i. Det er alltid usikkert hvor mange flyktninger som faktisk er klare for å bosettes til neste år. Dette beror blant annet på hvor mange vedtak Utlendingsdirektoratet (UDI) produserer. Derfor er det viktig ikke å gå for bredt ut til nye kommuner ved å anmode dem om å bosette mange flyktninger. Hvis tallene blir lavere enn forventet, kan det bli en utfordring å fylle plassene i de minste kommunene. For de nye bosettingskommunene er det viktig å få en viss størrelse på gruppen for å kunne etablere et godt tilbud og få et økonomisk grunnlag for etablering av virksomheten.

Hvordan få til rask bosetting?

Det er først og fremst i øst det har vist seg vanskelig å oppnå tilstrekkelig antall plasser, spesielt i Oslo og Østfold. Dette er både på grunn av at mange kommuner ønsker å ta imot færre flyktninger enn de anmodes om fra IMDi, og på grunn av problemer med å finne boliger til flyktingene i kommunene. Noen kommuner opplever også at flyktninger flytter inn fra andre kommuner og blir avhengige av kommunenes hjelpeapparat.

Ved inngangen til 2008 bodde det 132 400 personer med flyktningbakgrunn i Norge. De utgjorde 2,8 prosent av Norges befolkning.

Kilde: SSB

Bolig viser seg å være den største utfordringen for rask bosetting. Det er viktig at kommunene etablerer gode rutiner for å skaffe til veie boliger. Mange kommuner har god tilgang på større leiligheter eller hus, men en stor andel av de som bosettes, er enslige som trenger små leiligheter. Det er derfor viktig å rette et ekstra fokus mot denne gruppen. Enslige som har nær tilknytning, bør kartlegges for å finne ut hvorvidt de kan bosettes sammen. Mange kommuner har imidlertid dårlige erfaringer med denne type boformer, så mottaket må gjøre et grundig forarbeid før man etablerer slike bofellesskap.

Andre virkemidler for å skaffe til veie bolig er at kommunene gjennomgår hvilke boliger de eier. Kommunene kan fristille boliger til nyankomne, blant annet ved å gi startlån til beboere, slik at de kan komme over i egen bolig.

Det finnes gode eksempler på rask bosetting ved at flyktningene selv får ansvaret for å skaffe seg bolig i kommunen de skal bosettes i. Kommunene mener selv det viktigste virkemiddelet er å øke Husbankens boligtilskudd. Ved kjøp eller bygging av boliger for nyankomne flyktninger kan Husbanken gi tilskudd som tilsvarer 20 prosent av prisen. Kommunene (KS) har lenge påpekt at det er nødvendig å øke rammen på boligtilskudd til 40 prosent ved kjøp eller bygging av boliger for nyankomne. Dette vil klart bidra til flere boliger til målgruppen. I mange kommuner er boligprisene så høye at det ikke er nok med et tilskudd på 20 prosent for å oppnå en forsvarlig husleie. Bostøtte er ingen løsning for flyktninger på lang sikt, siden mange allerede etter ett år på introduksjonsprogram faller utenfor ordningen.

Arbeidet for å øke bosettingstallene i 2009

KS har hatt temaet bosetting oppe på en rekke samlinger fylkesvis med rådmenn og den politiske ledelsen i Arbeids- og inkluderingsdepartementet høsten 2008. Det har også vært arrangert fylkesvise møter med fagfolk sammen med IMDi og Husbanken. Både tilbakemeldinger fra samlingene, og av hva vi kan se av vedtakene som er tatt i kommunene hittil, viser at kommunene er svært positive til å opprettholde eller øke bosettingen i 2009. Flere nye kommuner har også varslet at de ønsker å bosette flyktninger.

Antallet som får opphold i løpet av året, avhenger blant annet av hvor raskt UDI får behandlet asylsøknadene som kommer inn. I 2008 ble antallet søknadsbehandlinger noe lavere enn forventet, og som

en konsekvens ble det ikke bosatt så mange flyktninger som tidligere forutsatt i 2008. Det var derfor viktig å bosette flest mulig til kommuner med ledig kapasitet i 2008, for om mulig å redusere presset i 2009. Dette var den største bosettingsutfordringen i 2008. For å oppnå dette og for å få bosatt de som hadde ventet lengst i asylmottakene, samarbeidet KS med IMDi Vest og de andre regionale enhetene i IMDi. Resultatene av dette arbeidet var avhengig av hvor mange som fikk oppholdstillatelse, og hvor raskt disse ble bosatt i kommunene. Det var også avhengig av at de overføringsflyktningene som ble budsendt, faktisk ankom innen desember.

For 2009 er situasjonen mer usikker når det gjelder hvor mange flyktninger kommunene vedtar de kan bosette. Tilbakemeldingene fra kommunene hittil er veldig positive, noe som tilsier at det bør være mulig å oppnå ca. 8000 plasser for neste år.

IMDis ansatte er spredt på 13 ulike enheter og er representert i alle landsdelene. Over de neste sidene presenterer vi IMDis ulike enheter og arbeidsoppgaver. Vi vil også trekke frem viktige prosjekter og begivenheter som fant sted i 2008.

IMDis oppgaver

IMDi skal iverksette integrerings- og mangfoldspolitikken på Arbeids- og inkluderingsdepartementets (AID) område, være et kompetansesenter for integrering og mangfold og være pådriver for kommuners og andre aktørers arbeid på feltet. Videre skal IMDi være premissleverandør for departementet gjennom å bidra med analyser og oppsummeringer av erfaringer og metoder. Som kompetansesenter skal IMDi samle og spre kunnskap, utarbeide dokumentasjon og drive holdningsskapende arbeid. IMDi skal ta initiativ overfor sektormyndigheter for å

synliggjøre hvilke barrierer ulike grupper av innvandrere står overfor, og bistå med råd og veiledning.

IMDis viktigste juridiske virkemiddel er introduksjonsloven. Sentrale økonomiske virkemidler er integreringstilskudd, prosjekttilskudd til kommuner og fordeling av midler til forskning og utvikling. IMDi hadde i 2008 forvaltningsansvaret for tilskuddsordninger på ca. 4,3 milliarder kroner. IMDis driftsbudsjett var på 157,7 millioner kroner i 2008.

IMDis hovedoppgaver

- ▶ bosette flyktninger som får opphold i Norge
- ▶ informere nyankomne innvandrere om rettigheter og plikter
- ▶ sikre god gjennomføring av opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere
- ▶ bidra til at nyankomne innvandrere kommer raskere i arbeid eller utdanning
- ▶ sikre god drift av Nasjonalt introduksjonsregister (NIR)
- ▶ bidra til å redusere arbeidsledigheten og øke sysselsettingen blant innvandrere og deres etterkommere
- ▶ arbeidsinnvandring: utvikle kunnskap, kartlegge integreringsutfordringer og bidra til politikkutvikling
- ▶ bidra til å øke valgdeltagelsen blant innvandrerbefolkningen og deres etterkommere ved stortingsvalget i 2009
- ▶ bidra til økt deltagelse og god gjennomføring av statsborgerskaps-seremonier for nye norske statsborgere
- ▶ være nasjonal fagmyndighet på tolkefeltet
- ▶ sikre likeverdig offentlig tjenesteyting
- ▶ ha samordningsansvar for den statlige satsingen i Groruddalen for oppvekst, utdanning, levekår, kultur og inkludering (programområde 4)
- ▶ formidle kunnskap om integrerings- og mangfoldspolitikken mål og resultater
- ▶ utvikle Mangfolds- og migrasjonsbiblioteket sammen med UDI
- ▶ gjennomføre fire tiltak i regjeringens «Handlingsplan mot tvangs-ekteskap 2008–2011»

Hva er oppnådd i 2008:

Bosetting:

- ▶ Det ble bosatt 4427 personer i 2008, 601 flere enn året før.
- ▶ Tallet på bosettingsklare i mottak er redusert med 201 i løpet av 2008, fra 1571 til 1370.
- ▶ Gjennomsnittlig tid fra positivt vedtak til bosetting i kommune er økt med om lag 1 måned i forhold til 2007, fra 4,8 til 5,9 måneder.

Introduksjonsordningen:

- ▶ Innrapporterte tall fra kommunene viser at 53 prosent av deltakerne som avsluttet introduksjonsprogram i 2008 gikk over i arbeid eller utdanning. (Kilde: NIR)
- ▶ Tall per 31.12.08 viser at 76 prosent av de som var arbeidssøkere etter avsluttet program, var kommet i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet program. (Kilde: NAV)

Norskopplæring:

- ▶ Per 31.12.08 var det 21 605 deltakere i norskopplæringen. (Kilde: NIR)
- ▶ I 2008 avla 9 169 skriftlig prøve og 9 030 muntlig prøve. (Kilde: Norsk språktest)
- ▶ 55 prosent av de som gikk opp til prøve, besto norskprøve 2 skriftlig, og 47 prosent besto norskprøve 3 skriftlig. 93 prosent besto norskprøve 2 muntlig, og 82 prosent besto norskprøve 3 muntlig. (Kilde: Norsk språktest)

Forebygging

- ▶ I 2008 opprettet IMDi en ny enhet – Forebyggingsenheten – som arbeider med fire av tiltakene i regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap.
- ▶ 30 minoritetsrådgivere og 6 integreringsrådgivere ble ansatt i 2008 og disse arbeider på utvalgte videregående skoler og utenriksstasjoner.
- ▶ Til sammen har minoritets- og integreringsrådgiverne fått 381 henvendelser siden oppstart, hvor rådgivning har blitt gitt. 20 prosent av sakene gjelder gjennomført tvangsekteskap (14 saker) og frykt for tvangsekteskap (63 saker).
- ▶ Kompetanseteamet mot tvangsekteskap ble i 2008 flyttet fra UDI til IMDi. Kompetanseteamet mottok 248 saker i 2008. Dette er en økning i antall saker på 28 prosent i forhold til 2007. 56 prosent av sakene i 2008 gjelder gjennomførte tvangsekteskap (50 saker) og frykt for tvangsekteskap (91 saker).

Tilskuddsforvaltning:

- ▶ IMDi har forvaltet tilskuddsordninger på totalt ca. 4,3 milliarder kroner.
- ▶ 1,32 milliarder gikk til norskopplæring av voksne innvandrere.
- ▶ 10 millioner gikk til prosjekter som skal forebygge tvangsekteskap, i regi av frivillige organisasjoner. Dette er en del av regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap.

NY ENHET: Fire av de ansatte i IMDis nye enhet, Forebyggingsenheten. Fra venstre: Farrah Ghazanfar, Tatjana R. Felberg, Vigdis P. Vassbotn og Parminder K. Bisal.

Kunnskapsutvikling:

- ▶ IMDi har finansiert publiseringen av 21 rapporter, hvorav 10 er utgitt i IMDi's rapportserie

IMDi – drift og ansatte:

- ▶ Andelen ansatte i IMDi med innvandrerbakgrunn var 30 prosent, og andelen nyansatte med innvandrerbakgrunn var 39 prosent. Tallene inkluderer ansatte i Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM).
- ▶ Drifts- og tilskuddsmidler ble forvaltet i tråd med budsjett. Regnskapet viser positive avvik på henholdsvis 1,3 prosent for driftsmidler og 0,1 prosent for tilskuddsmidler.

Tolk i offentlig sektor:

- ▶ 927 tolker på 65 språk står oppført i Nasjonalt tolkeregister. Tolker med tolkeutdanning, statsautorisasjon eller med begge deler utgjør nå 58 prosent av alle registrerte.

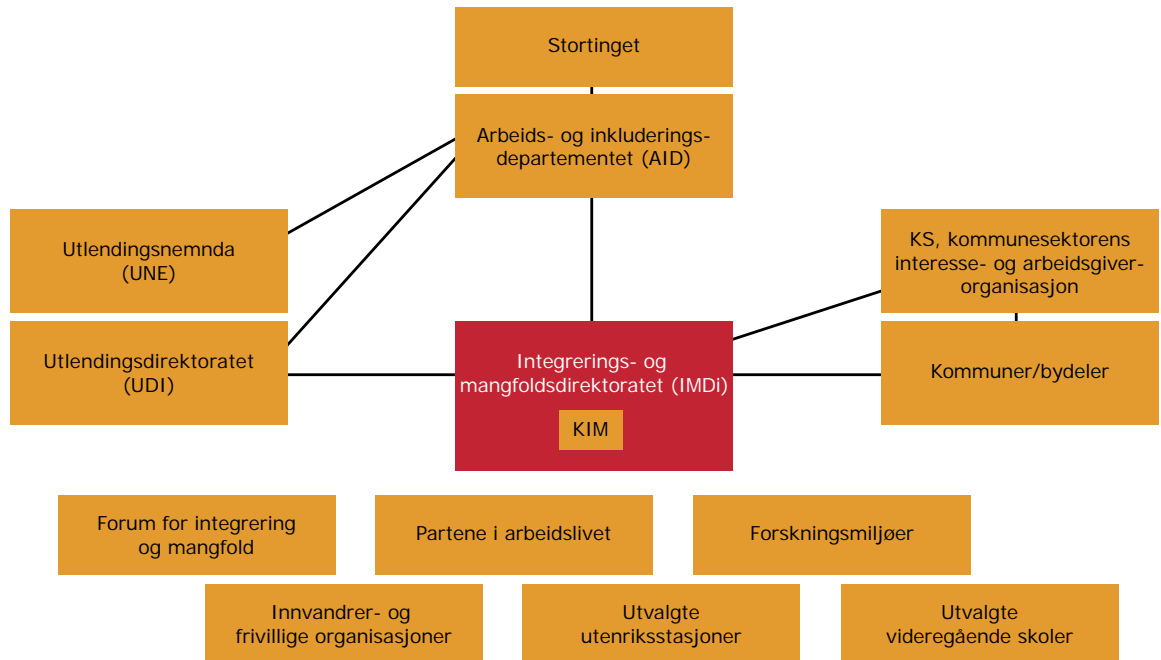
Rekruttering og ledelse i 26 statlig heleide virksomheter:

- ▶ 18 av de 26 heleide statlige virksomhetene har som fast praksis at deres stillingsannonser oppfordrer innvandrere om å søke.
- ▶ 14 av virksomhetene har som fast praksis å innkalle minimum en kvalifisert person med innvandrerbakgrunn til intervju per utlyst stilling.
- ▶ 12 av de 26 virksomhetene har ledere med personalansvar som enten selv er innvandrere eller som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Ny sjanse:

- ▶ 22 prosjekter har mottatt støtte i 2007.
- ▶ 46 prosent av de som deltok i Ny sjanse-prosjektene i perioden 2005–2007 gikk over til arbeid eller utdanning etter endt deltakelse (Kilde: IMDi-rapport 4-2008).
- ▶ Beregninger gjort av Econ Pöyry viser at den samfunnsmessige gevinsten av prosjektene kan være på 450 millioner kroner (Kilde: IMDi-rapport 10-2007).

IMDi og samarbeidspartnere

Stortinget

Det er Stortinget som fastlegger rammene for flyktning-, innvandrings- og integreringspolitikken. Stortinget legger også rammer for kommunenes integreringsarbeid gjennom introduksjonsloven og gjennom å fastsette størrelsen på integreringstilskuddet kommunene får når de bosetter flyktninger. Det er også Stortinget som fastsetter hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta imot.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID)

AID har det overordnede ansvaret for flyktning-, innvandrings- og integreringspolitikken. Departementet styrer IMDi, UDI og UNE blant annet gjennom lov, forskrift, budsjetter og tildelingsbrev.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

IMDi skal iverksette integrerings- og mangfoldspolitikken på AIDs ansvarsområde – som bosetting av flyktninger, oppfølging av introduksjonsloven og forvaltning av viktige økonomiske virkemidler innenfor integrerings- og mangfoldsarbeidet. Videre skal IMDi være et kompetansesenter for integrering og mangfold og være pådriver for kommuners og andre aktørers arbeid på feltet.

Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM)

KIM er et regjeringsoppnevnt utvalg som skal tilrettelegge for dialog mellom minoriteter og myndig-

heter og gi myndighetene råd og innspill i saker som er av prinsipiell betydning for minoritetssamfunnene. KIM er administrativt tilknyttet IMDi, men er faglig og politisk uavhengig.

Kommunesektoren

Kommunene er sentrale i arbeidet med å legge til rette for integrering og mangfold på lokalplan. Kommunene bosetter flyktninger i samarbeid med IMDi. KS har en sentral rolle i samarbeidet mellom IMDi og kommunene. Det er først og fremst IMDis regionale enheter som samarbeider og er i dialog med de enkelte kommunene. Fra 1. september 2004 ble kommunenes integreringsarbeid lovregulert gjennom introduksjonsloven, som skal sørge for at flyktninger og deres familiegjenforente får individuell opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og at det finnes tiltak som forbereder dem til arbeidslivet. Kommunene skal også sørge for at det generelle kommunale tjenestetilbudet er tilpasset en flerkulturell befolkning.

Utlendingsdirektoratet (UDI)

UDI skal sørge for regulert innvandring gjennom behandling av søknader etter utlendingsloven og utlendingsforskriften. For de som får innvilget en oppholds- og arbeidstillatelse i Norge, vil det være ulike rettigheter og plikter – avhengig av hvem som søker, og hva det er søkt om. UDIs regionkontor og IMDis regionale enheter er samlokalisert

BINDELEDD: Møte i Forum for integrering og mangfold. Forumet er et bindeledd mellom sektor-myndighetene og IMDi og ledes av direktøren i IMDi, Osmund Kaldheim.

og samarbeider tett i arbeidet med bosetting av flyktninger.

Utlendingsnemnda (UNE)

UNE er et politisk uavhengig forvaltningsorgan som behandler klager på UDIs vedtak etter utlendingsloven og utlendingsforskriften.

Forum for integrering og mangfold

Forum for integrering og mangfold skal være et bindeledd mellom sektormyndighetene og IMDi for å sikre systematisk arbeid med integrerings- og mangfoldsarbeidet. Forumet består av representanter for Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Husbanken, Politidirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Utlendingsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Forumet ledes av direktøren i IMDi, Osmund Kaldheim.

Partene i arbeidslivet

Arbeidslivets parter er viktige samarbeidspartnere i oppfølgingen av tiltak for å fremme økt rekruttering og mangfold i arbeidslivet. Partene er også representert i nasjonalt introduksjonsutvalg (NIU), som er et rådgivende utvalg for IMDi i arbeidet med oppfølgingen av introduksjonsloven.

Forskningsmiljøer

IMDi er i nær kontakt med de aktuelle forskningsmiljøene i arbeidet med kunnskapsutvikling på integrerings- og inkluderingsfeltet og ved bevilgning av midler til forskning og utvikling (FoU). IMDi deltar

også i referansegruppen til forskningsprogrammet IMER (Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner) som ligger under Forskningsrådet.

Innvandrerorganisasjoner og frivillige organisasjoner

Gjennom statlige tilskuddsordninger støtter IMDi innvandrerorganisasjoner og frivillige organisasjoner som kan bidra til å øke innvandreres deltagelse i samfunnet. Det kan gis støtte både til drift og til tiltak og prosjekter.

Utenriktjenesten

Norges utenriksstasjoner spiller en viktig rolle som førstelinjetjeneste for informasjon om regelverk og prosedyrer for utlendinger som ønsker å besøke eller flytte til Norge. Noen utenriksstasjoner behandler også visumsøknader og enkelte andre oppholdstillatelser. Ved seks av Norges utenriksstasjoner har IMDi utplassert en integreringsrådgiver som skal skape økt bevissthet om tvangsekteskap, bygge kompetanse og bidra til at saker om tvangsekteskap identifiseres og håndteres ved utenriksstasjonen.

Utvalgte videregående skoler

Ved 29 utvalgte videregående skoler har IMDi utplassert 30 minoritetsrådgivere som skal rette søkelyset mot tvangsekteskap og være tilgjengelig kompetanse i skolene. Minoritetsrådgiverne inngår som en del av den ordinære rådgivertjenesten i skolen, men med en spesialkompetanse som skal bidra til at saker som gjelder tvangsekteskap blir identifisert.

IMDis ledergruppe

Osmund Kaldheim
Direktør

Skjoldvor Fjeldvær
Ass. direktør /
Forebyggings-
enheten

Bjørn Holden
Enhet for Analyse
og tilskudd

Maria Brit Espinoza
Kommunikasjons-
enheten

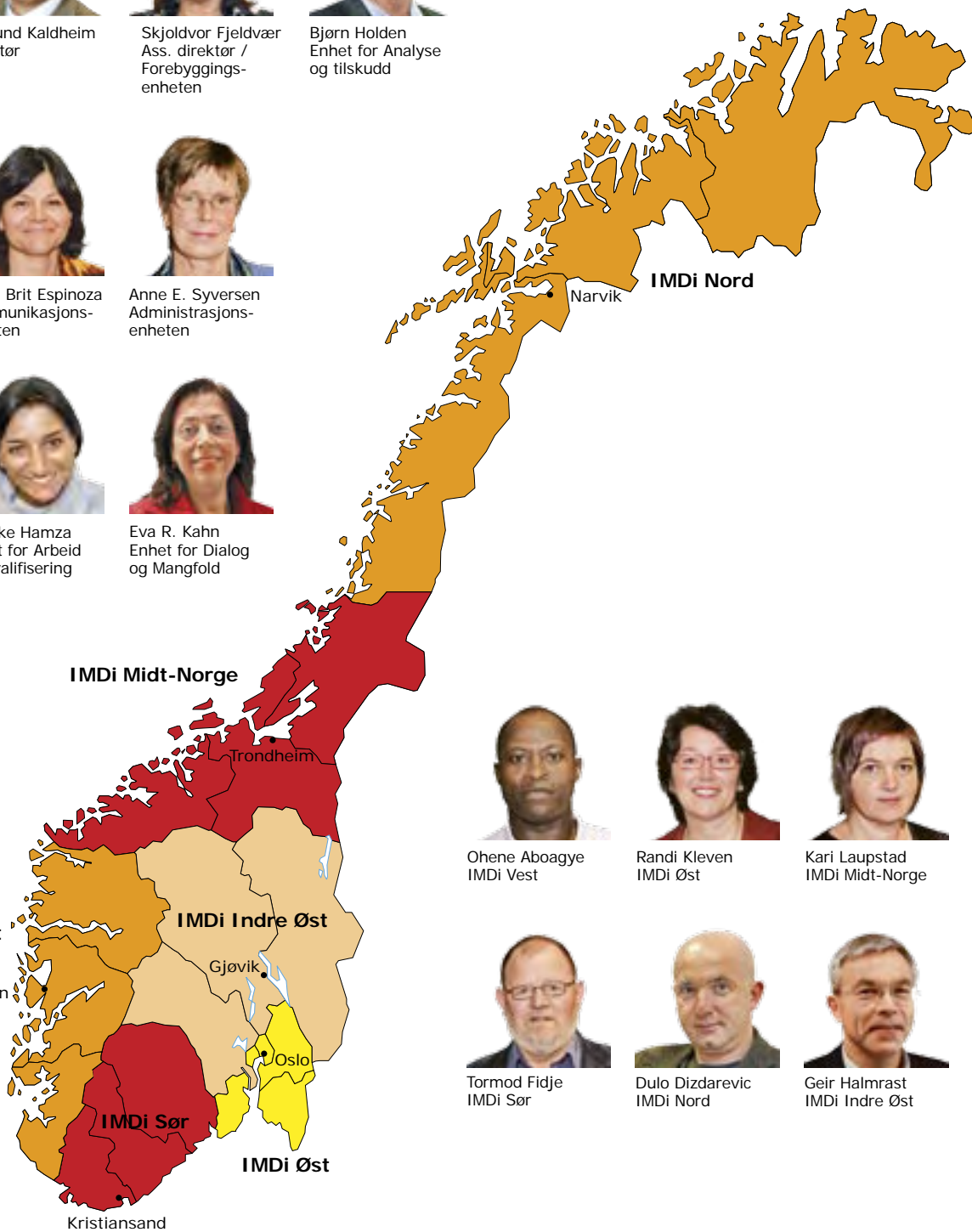
Anne E. Syversen
Administrasjons-
enheten

Dyveke Hamza
Enhet for Arbeid
og kvalifisering

Eva R. Kahn
Enhet for Dialog
og Mangfold

Ohene Aboagye
IMDi Vest

Randi Kleven
IMDi Øst

Kari Laupstad
IMDi Midt-Norge

Tormod Fidje
IMDi Sør

Dulo Dizdarevic
IMDi Nord

Geir Halmrast
IMDi Indre Øst

IMDis organisasjon

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har kontorer i Hausmannsgate i Oslo med regionale enheter i Narvik, Trondheim, Bergen, Kristiansand, Gjøvik og Oslo. IMDi har 201 ansatte, hvorav 18 er ledere. Det er ansatt 130 personer ved enhetene i Oslo og 71 personer arbeider ved de regionale enhetene rundt om i landet. Ved inngangen til 2009 var andelen ansatte med innvandrerbakgrunn 30 prosent i IMDi, inkludert ansatte i Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM).

Fagenhetene

Fagenhetene er organisert etter ulike faglige ansvarsområder og oppgaver. Områdene dekker analyse og tilskuddsforvaltning, kommunikasjon, administrasjon, rekruttering og kvalifisering til arbeidslivet, dialog og mangfold, og forebygging av tvangsekteskap.

De regionale enhetene

De regionale enhetenes viktigste oppgave er å bosette flyktninger. De har også oppgaver i tilknytning til introduksjonsordningen og lokalt integrerings- og mangfoldsarbeid. Alle de regionale enhetene har i tillegg ulike nasjonale koordineringsoppgaver for utvalgte fagområder. Kommunene er de regionale enhetenes viktigste samarbeidspartnere, både når det gjelder å bosette nye flyktninger som har fått oppholdstillatelse og i det generelle integreringsarbeidet i kommunen. Andre viktige samarbeidspartnere er fylkesmennene, fylkeskommunene, NAV, Vox, Husbanken og andre sektormyndigheter.

På de neste sidene følger en presentasjon av IMDis enheter og deres viktigste aktiviteter i 2008.

MANGFOLDIG STAB: IMDi har 201 ansatte ved inngangen til 2009, hvorav 61 har innvandrerbakgrunn.

Fra sosialhjelp til arbeid

– Enhet for Arbeid og kvalifisering

2008 gav gode resultater i kvalifiseringsordningene, og sysselsettingen blant innvandrerbefolkningen var rekordhøy. Rapporten «Fra sosialhjelp til arbeid» viser at den samfunns-økonomiske gevinsten av kvalifiseringsprogrammet Ny sjanse kan være på hele 450 millioner kroner.

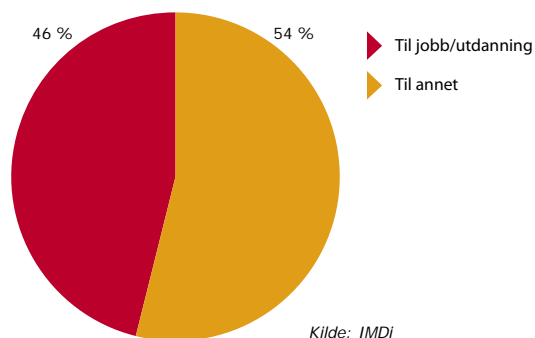
IMDi har rettet aktiviteter og tiltak både mot innvandrere og mot arbeidslivets parter. Det vil si at enhet for Arbeid og kvalifisering (AK) samarbeider med arbeidsgivere og deres organisasjoner, arbeidstagerorganisasjoner, rekrutteringsfirmaer og andre offentlige etater for å legge til rette for integrering av innvandrere i arbeidsmarkedet. Blant annet har vi inngått et samarbeid med de 26 heleide statlige virksomhetene om å øke rekrutteringen av innvandrere. Vi har også koordineringsansvaret for kvalifisering på ulike nivåer og for ulike målgrupper. AK fokuserer særlig på kvinner. Målet er at flere innvandrerkvinner skal komme i jobb. I tillegg skal AK bidra til økt karrieremobilitet for innvandrerkvinner.

Ny sjanse – fra sosialhjelp til arbeid

Ny sjanse er forsøk med kvalifiseringsprogram for innvandrere som etter flere år i Norge ikke har fast tilknytning til arbeidsmarkedet, og som er avhengige av sosialhjelp. Disse går gjennom et toårig kvalifiseringsløp på lik linje med introduksjonsordningen. AK har koordineringsansvaret for Ny sjanse.

Fra sosialhjelp til arbeid er en rapport som gir ny kunnskap om Ny sjanse-prosjektene (IMDi-rapport 4-2008). Rapporten viser at resultatene er gode. 901 deltagere fulgte ett av i alt 25 prosjekter i perioden 2005–2007. Av disse gikk 46 prosent over til arbeid eller utdanning etter endt deltagelse. Econ Pöyry har gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse av Ny sjanse (IMDi-rapport 10-2007 Det lønner seg!).

46 prosent av dem som deltok i Ny Sjanse gikk over i arbeid eller utdanning. 2005–2007.

Rapporten viser at den samfunnsøkonomiske gevinsten av prosjektene ble vurdert til å kunne være på hele 450 millioner kroner. I tillegg har de som har gått over i jobb, fått økt livskvalitet og levekår for seg og sin familie.

Introduksjonsordningen – kvalifisering av nyankomne flyktninger

Introduksjonsordningen er et toårig kvalifiseringsprogram for nyankomne flyktninger som skal bidra til en lettere og raskere integrering i det norske samfunnet. Alle kommuner som bosetter flyktninger, har plikt til å tilby introduksjonsprogrammet.

I 2008 var 53 prosent av deltagerne kommet i arbeid eller utdanning etter avsluttet/avbrutt program. Rundt tre av fire deltakere av de som var arbeidssøkende etter avsluttet/avbrutt introduksjonsprogram, var kommet i arbeid eller utdanning ett år etter. IMDi har løpende veiledning og oppfølging av kommuner, fylkesmenn og enkeltpersoner om introduksjonslovens ordninger, tilskuddene og NIR (Nasjonalt introduksjonsregister). For å heve programrådgivernes kompetanse har IMDi i 2008 utviklet et utdanningstilbud for disse rådgiverne.

Voksne innvandrere med en oppholdstillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har rett og plikt til å gjennomføre 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det er kommunene som har ansvaret for å tilrettelegge opplæringen. AK samarbeider med Vox for at flest mulig innvandrere gjennomfører norskopplæringen og består norskprøvene.

2000 lærere på kurs

Høsten 2008 gikk startskuddet for en treårig plan for kompetanseutvikling for lærere og ledere i norskopplæringen. 2000 lærere har satt seg på skolebenken igjen for å fordype seg i emner som samfunnskunnskap, familielæring, språkpermeterdikk og vurdering av språkferdigheter.

Totalt har det blitt arrangert 21 kurs i 2008, og lærere i alle fylker har fått tilbud om å delta. Kurs-evalueringen viser at lærerne mener at tilbudet har vært relevant, at det har gitt dem ny kunnskap, og

ENHET FOR ARBEID OG KVALIFISERING: Samarbeider med arbeidsgivere og deres organisasjoner, arbeidstakerorganisasjoner, rekrutteringsfirmaer og andre offentlige etater for å tilrettelegge for integrering av innvandrere i arbeidsmarkedet.

at de har fått bedre innsikt i læreplanen. Kursene er en del av «Plan for kompetanseutvikling for lærere og ledere i norskopplæringen 2008–2010», som Vox og IMDi samarbeider om.

Registrering i Nasjonalt introduksjonsregister
Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) skal gi en nødvendig oversikt over opplæringen til personer som faller inn under introduksjonsloven. Formålet med registeret er å kunne dokumentere enkeltpersoners rettigheter til – og deltagelse i – ulike ordninger som følger av introduksjonsloven. AK har driftsansvaret for NIR.

Kommuner/bydeler er pålagt å registrere en rekke personopplysninger om deltagere i norskopplæring og introduksjonsprogram. Det har vist seg å være vanskelig å få kommunene/bydelene til å registrere opplysninger i NIR på en tilfredsstillende måte. Årsaken til dette handler dels om manglende rutiner for registrering, dels om manglende kompetanse og dels om manglende ressurser i kommunene. Mangelfull registrering har til nå gjort det vanskelig å benytte NIR som en pålitelig kilde for å måle resultater og måloppnåelse av introduksjonslovens ordninger. En annen utfordring er at dersom kommunene ikke registrerer antall timer norsk og samfunnsfag som innvandrerne gjennomfører, kan det få betyd-

ning når de søker om bosettingstillatelse. For å få innvilget bosettingstillatelse må innvandrerne gjennomføre 300 timer norsk og samfunnsfag. Dette blir vanskelig om de ikke kan dokumentere deltagelsen.

IMDi har høsten 2008 lagt ned en stor innsats for å bevisstgjøre kommunene/bydelene om hvor viktig det er at de registrerer måloppnåelse for introduksjonsdeltagerne. Vi jobber også kontinuerlig med kompetanseheving og opplæring av nye og eksisterende superbrukere rundt om i kommunene. Dette har resultert i at IMDi for første gang har valgt å legge NIR-tall til grunn for årets resultatrapportering fra introduksjonsordningen.

Arbeid og kvalifisering har kontorer i Oslo og har 15 ansatte. Enhetens oppgaver er:

- ▶ kvalifisering av innvandrere
- ▶ rekruttering av innvandrere til stillinger
- ▶ kulturorienteringsprogrammet (KO)
- ▶ etablerervirksomhet
- ▶ introduksjonsordningen
- ▶ norskopplæring
- ▶ Ny sjanse
- ▶ kvinner og arbeid

Stadig bedre tilgang på tolk

– Enhet for Dialog og mangfold

Tilgangen på kvalifiserte tolker økte i 2008. I tillegg har IMDi startet et systematisk arbeid for å sørge for at etniske minoriteters erfaringer med offentlige tjenester blir ivarettatt i brukerundersøkelser.

Dialog og mangfold

God kommunikasjon er viktig for at det offentlige skal gi et reelt likeverdig tjenestetilbud til alle, uavhengig av hvilken bakgrunn brukeren har. Da vil det i noen situasjoner være behov for tolk. Enhet for Dialog og mangfold (DiM) arbeider med å drive frem tiltak som bedrer tolkingens kvalitet i offentlig sektor.

Mangfoldet i befolkningen er noe tjenesteapparatet må ta innover seg. IMDi ønsker å være en støtte-spiller for offentlige instanser og jobber derfor med å utvikle og formidle kunnskap, verktøy og metoder det offentlige tjenesteapparatet kan bruke.

DiM jobber også for at majoritets- og minoritets-befolkningen etablerer møteplasser for dialog. IMDi har i 2008 jobbet spesielt med å stimulere til etablering av lokale møteplasser mellom innvandrerbefolkningen og myndigheter. Dette skal bidra til å sikre innvandrerbefolkningens innflytelse på samfunns-utviklingen, å øke treffsikkerheten på offentlige tiltak og å fremme inkludering. I denne forbindelse har DiM hatt dialog med forskjellige organisasjoner, grupper og trossamfunn for å få kjennskap til ulike miljøer i det norske samfunnet, blant annet barn og unge som selv har innvandret, eller som er født i Norge med innvandrerforeldre.

Talking – et offentlig ansvar

Fagpersoner og saksbehandlere på offentlige kontorer og i tjenesteytingen generelt har en lovpålagt kommunikasjonsplikt. Når brukere av tjenestene har dårlige norskkunnskaper, er fagpersonen nødt til å kommunisere via tolk.

Hjelp for offentlige instanser

IMDi har samlet verktøy og metoder for styrket tverrkulturell kompetanse i en «verktøykasse» på nettet: www.imdi.no/loft. Her ligger lenker til elektroniske versjoner av håndbøker og annet materiell, beskrivelser av verktøyene, kontaktadresser og bestillingsinformasjon. De fleste produktene kan bestilles gratis fra bestilling@imdi.no.

Statsautorisasjonsordningen for tolker og permanent tolkeutdanning er igangsatt for å heve tolkenes kompetanse og bidra til å profesjonalisere tolkeyrket. Som nasjonal fagmyndighet for tolking i offentlig sektor anbefaler IMDi at det offentlige alltid prioriterer de best kvalifiserte tolkene. Dette gjelder uansett om tolkene blir formidlet gjennom et byrå, en tolketjeneste eller om tolken blir kontaktet direkte. På www.tolkeportalen.no vil du finne nyttig informasjon og pedagogisk materiell, både for tolkebrukere og for tolker, blant annet en veileder for kjøp av tolketjenester.

IMDi har gjennomført undersøkelser som avdekker at rettssikkerheten til minoritetspråklige i møte med det offentlige svekkes på grunn av for lite bruk av kvalifisert tolk. Rapporten *Bruk av tolk i barnevernet* viser at 1 av 4 i barnevernet mener det brukes tolk for sjelden ved deres arbeidsplass (IMDi-rapport 5-2008). Over 70 prosent mener at manglende tolkebruk fører til svekket rettssikkerhet og svekket mulighet for å gjøre en faglig forsvarlig jobb.

Nasjonalt tolkeregister

For å øke tilgangen til kvalifiserte tolker, har IMDi drifts- og utviklingsansvaret for Nasjonalt tolkeregister. Registeret gir en landsdekkende oversikt over praktiserende tolker og innsyn i hvilken kompetanse den enkelte tolk besitter. 927 tolker i 65 språk står oppført i Nasjonalt tolkeregister. IMDi jobber kontinuerlig for å tilby kvalifiseringsmuligheter i flere språk. Av alle oppførte i registeret har 58 prosent enten tolkeutdanning, statsautorisasjon eller begge deler.

Hvordan opplever brukerne tjenestene?

Det er brukerne av offentlige tjenester som opplever hvordan tjenestene fungerer i praksis, og de kan ofte komme med de beste forslagene til forbedringer. Ved å innhente brukererfaring der også synspunktene til etniske minoriteter kommer frem, vil tjenestene kunne tilpasses slik at minoriteter også blir ivarettatt.

Etter forespørsel fra Forum for integrering og mangfold opprettet IMDi i 2008 et nettverk for de som jobber med brukerundersøkelser i etatene. Temaet for de to nettverksmøtene som ble holdt i 2008, var

DIALOG MED RELIGIØSE MILJØER: Religion er en viktig identitetsmarkør. Ved å ha kunnskap om og dialog med religiøse miljøer treffer IMDi et bredere lag av befolkningen.

hvordan man best kan fange opp minoritetsbefolkningen i brukerundersøkelser.

I samarbeid med Fornyings- og administrasjonsdepartementet utlyste IMDi høsten 2008 midler til utvikling av en veileder som skal gi en oversikt over gode grep, råd, metoder og fallgruver ved gjennomføring av brukerundersøkelser rettet mot offentlig sektor, hvor også minoritetsbefolkningen fanges opp. Veilederen skal også inkludere en mal for utforming av brukerundersøkelse og minst ett fullstendig eksempel på en brukerundersøkelse. Veilederen skal være ferdig høsten 2009.

Brakerundersøkelser i utlendingsforvaltningen

Utlendingsforvaltningen har utviklet en servicestrategi for perioden 2008–2010. Her er ett av satsingsområdene at det skal gjennomføres en felles brukerundersøkelse for utlendingsforvaltningens instanser i 2008 og 2010. Det overordnede servicemålet er å utvikle en effektiv og brukervennlig utlendingsforvaltning som brukerne har tillit til.

Målgruppen for IMDis undersøkelse er personer som har fått oppholdstillatelse, og som har blitt bosatt i en kommune gjennom IMDi i løpet av de tre siste månedene. Endelig rapport kommer i januar 2009.

Lær mer om religion på imdi.no

IMDi skal som fagdirektorat ha kunnskap om ulike religiøse miljøer. Religion er en viktig identitetsmarkør for mange som har innvandret eller er barn av innvandrere, og mange deltar aktivt i religiøse miljøer. Ved å ha kunnskap om og dialog med religiøse miljøer treffer IMDi et bredere lag av befolkningen. I arbeidet mot rasisme og diskriminering er det også viktig å fokusere på religion som mulig diskrimineringsgrunn. I løpet av 2008 har vi utarbeidet enkel

og lettfattelig informasjon om flere religioner. Denne informasjonen har vi lagt ut på www.imdi.no.

Hvordan bruke Nasjonalt tolkeregister

Tolkene er oppført i 5 nivåer etter kvalifikasjoner:

Nivåene 1 til 3 er tolker med statsautorisasjon og/eller tolkeutdanning.

Nivåene 4 til 5 er personer som har fått testet tospråklige ferdigheter, og som har fått en innføring i tolkeetikk og -teknikk.

Du kan søke etter land, språk, tolkens navn og kjønn og etter fylke.

Tolkene kan kontaktes/ringes direkte via oppgitt kontaktinformasjon. (Husk, Nasjonalt tolkeregister er ikke et bestillingsregister.)

Bruk alltid den best kvalifiserte tilgjengelige tolken!

Enhet for Dialog og mangfold har kontorer i Oslo og har 12 ansatte. Enhetens hovedoppgaver er:

- ▶ Tolk
- ▶ Forum for integrering og mangfold
- ▶ Dialog
- ▶ Likeverdige offentlige tjenester (LOFT)
- ▶ Barn og unge

Satsing mot tvangsekteskap

– Forebyggingsenheten

For å forebygge tvangsekteskap, er det i 2008 etablert to nye tjenestetilbud. 30 minoritetsrådgivere er plassert ved utvalgte skoler, og 6 integreringsrådgivere ved norske ambassader.

Handlingsplan mot tvangsekteskap

Med regjeringens Handlingsplan mot tvangsekteskap 2008–2011 fikk IMDi ansvar for fire tiltak:

- ▶ etablere ordning med minoritetsrådgivere ved videregående skoler
- ▶ øke støtten til frivillige organisasjoners holdningsskapende arbeid
- ▶ styrke og videreføre Kompetanseteamet mot tvangsekteskap
- ▶ etablere en ordning med integreringsrådgivere ved utenriksstasjoner

I løpet av våren 2008 ansatte IMDi 30 minoritetsrådgivere og 6 integreringsrådgivere. Rådgiverne representerer et stort mangfold med hensyn til utdanning, arbeidserfaring, alder og etnisk bakgrunn. De er mellom 24 og 62 år og er blant annet

antropologer, sosiologer, statsvitere, politi og sosialarbeidere, og mange har internasjonal erfaring. 30 prosent av rådgiverne har minoritetsbakgrunn.

Omfattende opplæring

Rådgiverne gjennomgikk et omfattende opplæringsprogram før de tok fatt på sitt arbeid. Opplæringen inkluderte en gjennomgang av norske og internasjonale erfaringer i arbeidet mot tvangsekteskap, eksisterende kunnskap og forskning på feltet, gjeldende lovverk og konvensjoner, offentlig forvaltning og en introduksjon til deres fremtidige arbeidsplasser ved skoler og utenriksstasjoner.

Minoritets- og integreringsrådgiverne er ansatt i IMDi, men har sitt daglige arbeid utenfor direktoratet. Minoritetsrådgiverne arbeider på videregående skoler og integreringsrådgiverne på utenriksstasjoner (ambassader). IMDi har samarbeidsavtaler med skoleeierne og Utenriksdepartementet (UD) og har jevnlig oppfølgingsmøter med Utdanningsdirektoratet og UD. I konkrete saker samarbeider minoritets- og integreringsrådgiverne direkte og etter behov.

De første erfaringene

I juni startet minoritets- og integreringsrådgiverne sitt arbeid på de respektive skolene og utenriksstasjonene. Rådgiverne gjorde seg kjent med forholdene på arbeidsstedet ved blant annet å sette seg inn i hvordan saker relatert til tvangsekteskap ble håndtert. En viktig oppgave for både minoritets- og integreringsrådgiverne er kompetanseheving på egen arbeidsplass. Siden oppstart har minoritets- og integreringsrådgiverne til sammen fått 381 henvendelser hvor de har gitt rådgivning. Det var klart flest henvendelser fra kvinner (se tabell). 14 saker gjaldt gjennomført tvangsekteskap og 63 gjaldt frykt for tvangsekteskap.

Minoritetsrådgiverne

Minoritetsrådgiverne inngår som en del av den ordinære rådgivertjenesten i skolen, men med en spesialfunksjon. Noen minoritetsrådgivere fikk allerede de første ukene henvendelser fra elever som ba om råd eller hjelp. Av 28 saker som ble meldt inn til Kompetanseteamet i juni, kom 18 fra minoritetsrådgiverne. Dette tyder på at mer oppmerksomhet

Minoritetsrådgiverne er ansatt på følgende skoler:

Akershus:	Rud, Lillestrøm, Lørenskog og Dønski
Buskerud:	Åssiden og Drammen
Hordaland:	Bergen katedralskole og Årstad
Oslo:	Stovner, Sofienberg, Sandaker, Hellerud, Holtet, Sogn, Etterstad, Manglerud, Bjerke, Oslo handelsgymnasium, Elvebakken, Ulsrud og Bjørnholt
Rogaland:	Bergeland og Sola
Sør-Trøndelag:	Tiller og Gerhard Schøning
Vest-Agder:	Kvadraturen skolesenter
Østfold:	Greåker, Glemmen og Fredrik II

Integreringsrådgiverne er utplassert på følgende utenriksstasjoner:

Amman, Jordan	(dekker Jordan, Irak og Syria og ev. andre land i Midtøsten)
Ankara, Tyrkia	(dekker Tyrkia og Iran)
Colombo, Sri Lanka	(dekker Sri Lanka, Bangladesh og India)
Islamabad, Pakistan	(dekker Pakistan og Afghanistan)
Nairobi, Kenya	(dekker Øst-Afrika og Afrikas horn)
Rabat, Marokko	(dekker Marokko og andre aktuelle land i Nord-Afrika)

FOREBYGGINGSENHETEN: Minoritets- og integreringsrådgiverne representerer et stort mangfold med hensyn til utdanning, arbeidserfaring, alder og etnisk bakgrunn.

Henvendelser til minoritets- og integreringsrådgivere

Antall saker jobbet med	381
<i>Fordelt på personer:</i>	
Kvinner	282
Menn	107
Ukjent	2
Totalt personer	391

Kilde: IMDi

rundt tvangsekteskap og tilgjengelig kompetanse i skolene medvirker til at elever tar kontakt, og at saker som gjelder tvangsekteskap blir identifisert. En av de viktigste strategiene i arbeidet mot tvangsekteskap er å forebygge frafall i videregående skole, som er stor blant elever med minoritetsbakgrunn. Fullført videregående skole åpner for utdannings- og arbeidsmuligheter og bidrar til økt selvstendighet. Dette kan være viktig for å stå imot press om ekteskap hjemmefra. Dette er en problematikk de fleste skolene er opptatt av og har satt i gang ulike tiltak mot. Skolenes arbeid med frafall utgjør derfor et viktig utgangspunkt for minoritetsrådgivernes arbeid mot tvangsekteskap.

Integreringsrådgiverne

Integreringsrådgiverne skal skape økt bevissthet om tvangsekteskap, bygge kompetanse og bidra til

at saker identifiseres og håndteres ved de utvalgte utenriksstasjonene. I dette arbeidet samarbeider de for eksempel med visumattacheene (som blant annet behandler søknader om familiegjenforening) i familierelaterte saker, et felt hvor man også kan avdekke tilfeller av tvangsekteskap.

Integreringsrådgiverne skal også etablere et samarbeid med lokale myndigheter og andre relevante aktører som jobber med menneskerettigheter, likestilling, tvangsekteskap, familierelatert vold og andre relaterte spørsmål. Dette omfatter også ambassader, internasjonale og lokale organisasjoner og forskningsinstitusjoner. Rådgiverne er godt i gang med å bygge slike lokale nettverk og har i konkrete saker hatt nytte av samarbeid med andre aktører lokalt.

Forebyggingsenheten er lokalisert i Oslo og har 45 ansatte. Enhetens hovedoppgaver er:

- ▶ arbeid mot tvangsekteskap
- ▶ veiledning
- ▶ informasjon
- ▶ nasjonalt arbeid
- ▶ internasjonalt arbeid

Samarbeid mellom minoritets- og integreringsrådgiver

Noen enkeltsaker har illustrert hvor viktig samarbeid mellom minoritets- og integreringsrådgiverne er. Et typisk eksempel er en elev som tar kontakt med minoritetsrådgiveren fordi hun er redd for å bli giftet bort under et feriebesøk i foreldrenes hjemland. Integreringsrådgiveren i det aktuelle landet blir informert og følger opp eleven og familien der. Eleven får informasjon om hvor hun kan henvende seg for bistand dersom det oppstår problemer under oppholdet.

Andre saker er langt mer komplekse og involverer flere instanser, som for eksempel barnevern, politi og Utlendingsdirektoratet (UDI) her i Norge, i tillegg til integreringsrådgiver og ambassade i det aktuelle landet. Det at ungdommen er ute av Norge kompliserer i de fleste tilfeller hjelpearbeidet, men integreringsrådgivernes tilstedeværelse kan bidra til at slike saker løses.

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap videreføres i IMDi

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap ble opprettet i 2004. Fra 1. januar 2008 ble koordineringsansvaret overført fra Utlendingsdirektoratet (UDI) til IMDi. Teamet består av representanter fra UDI, Politidirektoratet (POD), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og IMDi. Kompetanseteamets hovedoppgave er å gi råd, veiledning og assistanse til førstelinjetjenesten i saker som omfatter tvang, ekstrem kontroll fra familien eller æresrelatert vold knyttet til ekteskapsinngåelse. I tillegg bidrar teamets medlemmer med kompetanseheving og erfaringsformidling gjennom å delta i seminarer, konferanser og opplæringsvirksomhet.

Det har vært en økning i antall henvendelser til Kompetanseteamet på 28 prosent i forhold til 2007.

Henvendelser til Kompetanseteamet og personer involvert

	Henvendelser	Personer involvert
Nov. – des. 2004	11	13
2005	93	105
2006	116	129
2007	177	196
2008	248	269
Sum	645	712

Kilde: IMDi

De fleste henvendelsene kommer fra ulike deler av førstelinjen i tjenesteapparatet, som for eksempel barnevern, politi og flyktningtjenesten. I tillegg har minoritetsrådgivernes arbeid ved utvalgte skoler ført til flere henvendelser. Kompetanseteamet mottar også noen få henvendelser direkte fra enkeltpersoner.

I tillegg til henvendelser som gjelder konkrete saker mottar Kompetanseteamet også mer generelle spørsmål om tvangsekteskap og regelverk rundt dette. Henvendelser til Kompetanseteamet kommer gjennom teamets telefon og e-post og direkte til representantene i teamet. Opplysningene anonymiseres. Det må derfor tas noen forbehold i forhold til de oppgitte tallene i rapporten.

Kompetanseheving og erfaringsformidling, i første omgang for tjenesteapparatet, er en viktig del av teamets arbeid. I 2008 gjennomførte representantene i teamet ca. 40 foredrag og andre kompetansehevingstiltak.

Støtte til frivillige organisasjoner

Samarbeid med frivillige organisasjoner er viktig for å nå ut til foreldre og unge i miljøer hvor tvangsekteskap forekommer. IMDi gir derfor tilskudd til innvandrersorganisasjoner som har en god forankring i lokalmiljøet, og som på forskjellige måter jobber med forebygging og holdningsskapende arbeid mot tvangsekteskap.

Forebygging og samarbeid med frivillige organisasjoner

Minoritetsrådgiverne jobber også med forebygging av tvangsekteskap overfor foreldre og unge. Noen rådgivere har kommet i gang med planlegging og gjennomføring av prosjekter i samarbeid med andre på skolen, med representanter for idretten eller med andre frivillige. Prosjektene varierer fra samtalegrupper for elever til foreldrenettverk, film- og fotogrupper, ulike aktiviteter i midttimen, dans og teater med mer.

Minoritetsrådgiverne følger også opp prosjektene til de frivillige organisasjonene som jobber forebyggende, og som støttes av IMDi. Dette samarbeidet er også en viktig døråpner inn i de ulike lokalmiljøene.

Kunnskap og økonomiske virkemidler – Enhet for Analyse og tilskudd

IMDi forvalter i 2008 en tilskuddsportefølje på nær 4,3 milliarder kroner. Tilskuddene utgjør viktige økonomiske virkemidler for å nå sentrale mål som rask og god bosetting, god opplæring i norsk, rask overgang til arbeid og høyere sysselsetting i innvandrebeholdningen.

Handlekraft forutsetter kunnskap

IMDi ønsker å være et handlekraftig direktorat som fokuserer på anvendt kunnskap i rollene som iverksetter, pådriver og premissleverandør. Kunnskaps- og analysearbeidet involverer hele IMDi og samordnes av enheten Analyse og tilskudd.

Gjennom rapporter og prosjekter ble det i 2008 satt søkelys på en rekke aktuelle forhold av betydning for iverksetting og politikkutvikling. Prioriterte temaer var tilgang til arbeidslivet, kvinner og arbeid, bruk av innvanderes kompetanse, norskopplæring, introduksjonsprogram, bosetting, arbeidsinnvandring, brukerperspektiv, tolketjenester, holdningsundersøkelser, tvangsekteskap og faktainformasjon som for eksempel rapporten «iFAKTA», som samler utvalgte begreper, tall og informasjon om innvandring og integrering.

IMDi disponerte i 2008 21,7 mill kr til Forskning og utvikling (FoU). IMDis arbeid med FoU koordineres i Analyse og tilskudd. IMDi utformet oppdrag til en rekke forskningsinstitusjoner og andre leverandører som konkurrerte om oppdrag i henhold til lov om offentlige anskaffelser.

«Rett tilskudd til rett mottaker til rett tid – og med riktig resultat»

Tilskuddene utgjør viktige økonomiske virkemidler for å nå sentrale mål som rask og god bosetting, god opplæring i norsk, rask overgang til arbeid og høyere sysselsetting i innvandrebeholdningen. Mesteparten av midlene kanaliseres til kommunenes bosettings- og integreringsarbeid, men også frivillige organisasjoner mottar betydelige midler. IMDi overtok i 2008 ansvaret for forvaltning av tilskuddet til norskopplæring fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID). Nye ordninger i 2008 var tilskudd til frivillige organisasjoners forebyggende arbeid mot tvangsekteskap og en forsøksordning med informasjon og veiledningstiltak rettet mot arbeidsinnvandrere.

Arbeidet med tilskudd og økonomiske virkemidler involverer hele direktoratet, men styres av enheten Analyse og tilskudd. Vi vektlegger god service

gjennom tidlig informasjon og rask saksbehandling, og vi fokuserer på å formidle kunnskap, erfaringer og gode grep. Gjennom utvikling av eTilskudd skjer gradvis mer av søknadsbehandling og rapportering elektronisk.

Analyse og tilskudd har 18 ansatte og har kontorer i Oslo. Analyse og tilskudd har følgende ansvarsområder:

- ▶ analyse
- ▶ dokumentasjon
- ▶ statistikk
- ▶ kunnskapsutvikling – FoU
- ▶ forvaltning av tilskudd
- ▶ beregningsutvalget
- ▶ datasystem for utlendingsforvaltningen (DUF)
- ▶ høringer

Gjør kunnskapen tilgjengelig – Kommunikasjonsenheten

50 prosent flere besøkte IMDi nettside i 2008 enn året før, og stadig flere oppdaterer seg på integreringsfeltet gjennom Migrasjons- og mangfoldsbiblioteket.

Flere besøkere IMDi nettsider

Kommunikasjonsenheten gjør ny kunnskap tilgjengelig og forteller om sentrale aktiviteter via www.imdi.no, som er vår hovedkanal for kommunikasjon. Her finnes all relevant informasjon om IMDi satsingsområder, om alle publikasjoner vi gir ut, og om konferanser, seminarer og aktiviteter.

I 2008 har vi arbeidet særlig med å informere om bosetting gjennom ulike informasjonsaktiviteter som filmproduksjon, presseseminar og arbeid generelt mot media. Vi har utformet klare budskap som IMDi saksbehandlere kan benytte for å gi god informasjon til kommunerepresentanter om bosetting av flyktninger. Vi har også produsert en egen avis om bosetting som er formidlet gjennom Kommunal Rapport. På www.imdi.no er bosettingskalkulatoren presentert, slik at alle som jobber med bosetting kan få hjelp til å beregne økonomiske konsekvenser ved bosetting av flyktninger.

IMDi oppdrag i forbindelse med regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap har også stått sentralt i kommunikasjonsarbeidet gjennom 2008. Viktig arbeid i denne sammenhengen er utvikling av nettside, brosjyrer, aktiviteter mot media og seminar for presse. Vi har også hatt kommunikasjonstrening for IMDi integrerings- og minoritetsrådgivere, i tillegg til informasjon til skoler og andre samarbeidspartnere. Integreringskartet 2008, der temaet var tvangsekteskap, er en av årets sentrale publikasjoner fra IMDi.

I løpet av 2008 har trafikken på www.imdi.no økt med 50 prosent. I løpet av 2009 skal nettsidene og

BIBLIOTEKET: Stadig flere blir kjent med integreringsfeltet gjennom Migrasjons- og mangfoldsbiblioteket.

en ny publikasjonsportal utvikles slik at alle skal få ta del i IMDi kunnskap og aktiviteter på en best mulig måte.

Migrasjons- og mangfoldsbiblioteket ønsker deg velkommen

Migrasjons- og mangfoldsbiblioteket (MoM) er et fagbibliotek som har den beste samlingen av litteratur og tidsskrifter innen utlendings- og integreringsfeltet i Norge. Bibliotekarene er erfarne når det gjelder å søke etter riktig og god informasjon. De er ofte til stede på konferanser i regi av UDI eller IMDi. I MoM har vi en målrettet satsing på økt bruk av elektroniske tidsskrift og databaser. Stadig flere blir bedre kjent med integreringsfeltet gjennom biblioteket.

I 2008 lånte biblioteket ut nær 5 300 artikler og bøker, en økning fra rundt 4 700 i 2007.

IMDi publiserer også et elektronisk nyhetsbrev, www.inytt.no, rundt 30 ganger i året. Alle med interesse for innvandrings- og integreringsfaglig informasjon er hjertelig velkomne til å abonnere på dette.

Media er viktige formidlere av hva som skjer i samfunnet på innvandringsfeltet. I løpet av 2009 vil sannsynligvis tema som inkludering, dialog, integrering og innvandring stå høyt oppe på dagsorden både i det løpende nyhetsbildet, gjennom debatt i media og på andre samfunnsarenaer. Vår jobb er å informere på en best mulig måte om fakta, analyser, tilskuddsforvaltning og de aktivitetene IMDi til enhver tid er engasjert i.

Kommunikasjonsenheten er plassert i Oslo og har 9 ansatte. Enhetens oppgaver er:

- ▶ IMDi nettsider
- ▶ presse/informasjon
- ▶ profilering
- ▶ arkiv/bibliotek
- ▶ kunnskapsformidling

Rekrutterer mangfold

– Administrasjonsenheten

I 2008 rekrutterte IMDi 90 nye ansatte. Hele 35 av disse har innvandrerbakgrunn.

Administrasjonsenheten skal sørge for administrative tjenester og systemer som sikrer at resten av organisasjonen i størst mulig grad kan fokusere på arbeidet med integrering, inkludering og mangfold. Dette innebærer å bidra til gode arbeids- og utviklingsvilkår i direktoratet, god økonomi- og ressursforvaltning, god styringsinformasjon og gode systemer for informasjons- og dokumentforvaltning. Enheten initierer og bistår i mange ulike administrative prosesser. Vi har lagt spesiell vekt på å styrke arbeidet med rekruttering og intern kompetanseutvikling.

En mangfoldig stab oppstår ikke av seg selv

IMDis mål er at andelen ansatte med innvandrerbakgrunn skal gjenspeile befolkningen. Gjennom en bevisst rekrutteringsprosess har IMDi i dag et stort mangfold blant sine ansatte. IMDis personalreglement fastsetter at 50 prosent av de som innkalles til intervju, skal ha innvandrerbakgrunn, forutsatt at de fyller kompetansekravet i kunngjøringen. Resultatet av den målrettede innsatsen er at 35 av 90 nyansatte i 2008 hadde slik bakgrunn (39 prosent). Dermed økte andelen ansatte med innvandrerbakgrunn fra 24,4 prosent i 2007 til 30,3 prosent i 2008.

Flytting til nye lokaler

Siden etableringen av IMDi i 2006 har oppgavemengden økt, og antall ansatte har økt fra 110 ved etableringen til 201 ved utgangen av 2008. Økningen i antallet ansatte har gjort at vi har vokst ut av våre lokaler i Hausmannsgate. Fra våren 2009 vil vi bli å treffe i Tollbugata 18–20, og Administrasjonsenheten leder arbeidet med flytteprosessen.

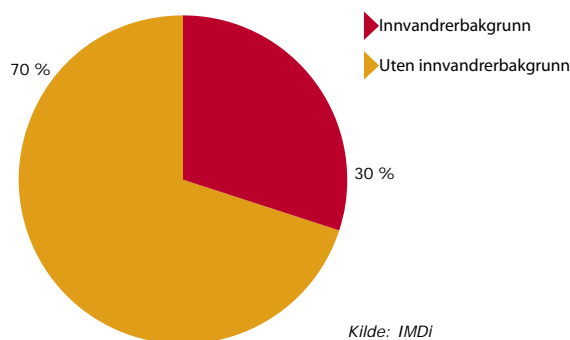
Administrativ enhet har 18 ansatte og er lokalisert i Oslo. Enhetens oppgaver er:

- ▶ kontakt mellom IMDi og AID
- ▶ personalarbeid
- ▶ HMS
- ▶ kontordrift
- ▶ IKT
- ▶ kompetanseutvikling
- ▶ økonomi

Elektronisk saksbehandling

IMDi ønsker å være et digitalt direktorat. I april i 2008 innførte IMDi et helt nytt elektronisk saksbehandlingssystem. Med denne innføringen har IMDi fått et av de aller mest moderne systemene for saksbehandling i det offentlige.

En av tre IMDi-ansatte har innvandrerbakgrunn.

Ansatte

Antall ansatte totalt: 201
 Antall ansatte med innvandrerbakgrunn: 61 (30 prosent)
 Antall nyansatte totalt i 2008: 90
 Antall nyansatte med innvandrerbakgrunn i 2008: 35 (39 prosent)
 Antall søkere på ledige stillinger i 2008: 3 386
 Antall søkere med antatt innvandrerbakgrunn i 2008: 1 186 (35 prosent)

IMDis rekrutteringsprosess:

Alle ledige stillinger i IMDi blir publisert blant annet på www.imdi.no, gjennom NAV og i dagspressen.

For å gjenspeile mangfoldet i befolkningen oppfordrer vi personer med innvandrerbakgrunn til å søke.

IMDi gjennomfører en tredelt rekrutteringsprosess med førstegangsintervju, skriftlig oppgave relatert til aktuelt arbeidsområde og annengangsintervju.

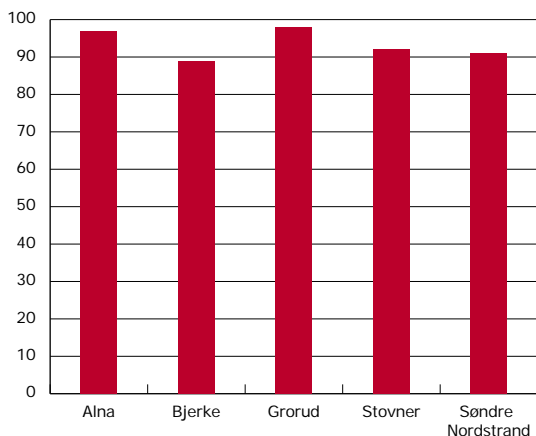
Satser stort i Groruddalen

– IMDi Øst

Groruddalsatsingen har ført til at de aller fleste 4- og 5-åringene i området går i barnehage.

Det skjer for tiden mye positivt i Groruddalen og Søndre Nordstrand i Oslo, hvor staten og Oslo kommune satser stort. Groruddalsatsingen er det største forsøket på å løfte et byområde her i landet

Nær alle 4–5-åringene i Groruddalen og Søndre Nordstrand i barnehage. September 2008.

Kilde: IMDi

noensinne. Tiltak som er satt i gang, er språkkartlegging, språkstimulering, gratis kjernetid i barnehage, tilrettelagt overgang til skole og utvidet skoledag. IMDi er opptatt av viktigheten av helhetlig tilnærming, og vi har langsiktige mål med den samlede innsatsen: bedre læringsresultater og å hindre frafall fra videregående skole.

Gratis kjernetid

Et av satsingens viktigste tiltak er tilbudet om gratis kjernetid i barnehager for 4- og 5-åringene. I 2008 har de aller fleste 4- og 5-åringene benyttet seg av tilbudet.

Proaktiv holdning, tett samarbeid og oppfølging av alle samarbeidspartene har bidratt til å utvikle IMDis rolle som koordinator og pådriver videre i 2008. IMDi har deltatt aktivt i Husbankens arbeid med stedsutvikling og i utviklingen av gode måter å evaluere arbeidet som gjøres i Groruddalsatsingen og for Søndre Nordstrand.

Groruddalsatsingen og Handlingsprogram Oslo Sør

Åtte departementer og fem byrådsavdelinger deltar i Groruddalsatsingen i bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner, hvor stat og kommune spleiser på innsatsen gjennom fire programområder:

- 1 miljøvennlig transport i Groruddalen
- 2 Alna, grønnstruktur, idrett og kulturmiljø
- 3 bolig-, by- og stedsutvikling
- 4 oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering

IMDi har den praktiske og administrative oppfølgingen av AIDs samordningsansvar i statlig sektor for programområde fire i Groruddalsatsingen og for Handlingsprogram Oslo Sør. I løpet av 2008 har regjeringen og Oslo kommune avsatt 71,7 millioner kroner til tiltak i Groruddalsatsingens programområde fire og 27,6 millioner kroner til tiltak i Handlingsprogram Oslo Sør.

Her kan du lese mer om Groruddalsatsingen:
<http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/>

Også oppvekst- og levekårene i Søndre Nordstrand skal bedres. Syv departementer og tre byrådsavdelinger deltar i Handlingsprogram Oslo Sør, der stat og kommune spleiser på innsatsen i Søndre Nordstrand gjennom fem innsatsområder:

- 1 oppvekst
- 2 deltagelse og medvirkning
- 3 kvalifisering til og deltagelse i arbeidslivet
- 4 kultur og bo- og nærmiljø
- 5 folkehelse

Formålet med satsingen er blant annet å styrke barnehagene, skolene og legge økt vekt på språkopplæringen. IMDi vil ha ansvaret for administrativ og praktisk oppfølging og koordinering overfor kommunen, og vi har i 2008 støttet prosjekter til frivillige organisasjoner som skal bedre oppvekstmiljøer og styrke integreringen i bydelen.

IMDi har også støttet fire forsknings- og utviklingsprosjekter knyttet til Groruddalsatsingen og Handlingsprogram Oslo Sør i 2008.

8. mars: For andre året på rad arrangerte IMDi konferansen «Kvinner er kvinner best» på kvinnedagen.

Mentornettverk i Oslo kommune

Mentornettverk går ut på at frivillige, veletablerte arbeidstakere eller næringsdrivende gir gratis veiledning til flyktninger og innvandrere som vil inn i arbeidslivet eller videre i karrieren (menteer).

En av de viktigste målsettingene for arbeidet i 2008 har vært å forsøke å utvikle en varig organisasjonsmodell for nettverksarbeidet i Oslo som forvaltes og styres av de frivillige organisasjonene Røde Kors, Sanitetskvinnene og Flyktninghjelpen. I løpet av 2008 har Oslo kommune gjennomført intervjuer, kurset og godkjent 21 mentorer og 18 menteer og foretatt 5 matcher mellom mentor og mentee. Kvinner er hovedmålgruppe i prosjektet. IMDi har gitt prosjektmidler og følger prosjektet ved å ha oppfølgingsmøter gjennom året.

Kvinner er kvinner best 8. mars

IMDi har for andre året på rad arrangert «Kvinner er kvinner best» på kvinnedagen 8. mars som en markering av direktoratets satsing på kvinner og arbeid. Over 400 personer var påmeldt, og en rekke organisasjoner har bidratt økonomisk og sittet i styringsgruppe og referansegruppe for prosjektet.

Et viktig aspekt ved arrangementet er nettverksbygging og å få i gang samarbeid med ulike aktører.

IMDi Øst holder til i Oslo og har ansvar for fylkene Oslo, Akershus, Vestfold og Østfold. IMDi Øst har 16 ansatte, og oppgavene er:

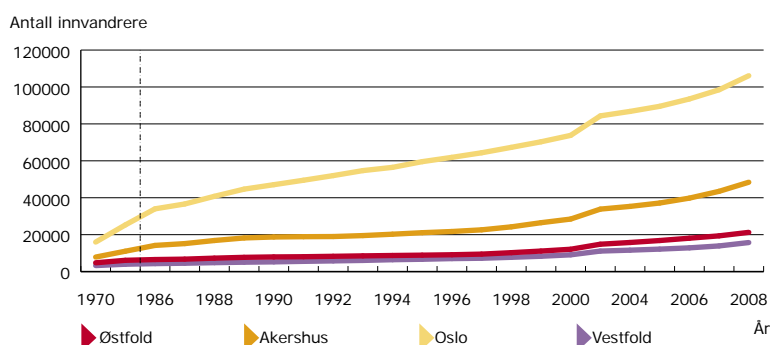
- ▶ spesialoppgave: å koordinere Groruddals-satsingen og Handlingsprogram Oslo Sør
- ▶ introduksjon/arbeid
- ▶ mangfold
- ▶ tolk
- ▶ bosetting

Noen resultater fra Groruddalssatsingen og Handlingsprogram Oslo Sør:

- ▶ Det er tilbud om gratis kjernetid i 167 barnehager eller språkopplæringsgrupper.
- ▶ Mellom 90 og 100 prosent av alle 4–5-åringer i bydelene går i barnehage.
- ▶ Opptil 20 barn i hver bydel får tilrettelagt språkopplæring som følge av språkkartlegging på helsestasjonene, og 300 foreldre har benyttet seg av tilbud om språkopplæring.
- ▶ 25 skoler i Groruddalen og Søndre Nordstrand har tilbud om utvidet / styrket skoledag.
- ▶ Vi har gjennomført seminar om samarbeidet mellom skole og bydel.
- ▶ Ulike prosjekter har styrket lag og foreningers frivillige arbeid.

Det nevnte mentornettverket i Oslo kommune ble offisielt lansert på arrangementet. Publikum fikk også møte Vibecke Hammer Madsen, som er direktør i Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon, og Shezana Islam, ett år etter at de inngikk avtale om å være mentor og mentee for hverandre. Erfaringene var positive, og Madsen oppfordret flere etablerte kvinner til å melde seg på som mentor.

Antall innvandrere i Vestfold, Østfold, Oslo og Akershus seksdoblet siden 1970

Markering av nye statsborgere

– IMDi Indre Øst

I 2008 markerte 2070 personer overgangen til norsk statsborgerskap. Et forskningsprosjekt er satt i gang for å få mer kunnskap om hvorfor folk velger å delta eller å utebli fra seremonien.

300 deltok på Maihaugenkonferansen

I 2008 arrangerte IMDi Indre Øst Maihaugenkonferansen for sjette år på rad. Tema var *Det utfordrende mangfoldet*, og konferansen samlet over 300 deltagere. Gjevest var det nok å ha kronprins Haakon på deltagerlista. Blant foredragsholderne var kjente og anerkjente personer på innvandrings- og mangfoldsfeltet, som barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt og høykommissær for etniske minoriteter i OSSE Knut Vollebæk.

Også i år var det kulturinnslag med mat, temautstilling, fengende sang, musikk og dans. Spennet var vidt – fra samisk joik til afrikansk musikk, fra fiskeboller til falafel. Konferansen er et samarbeidsprosjekt med Fylkesmannen i Oppland og institusjonen Maihaugen.

Statsborgerseremonier

Da regjeringen innførte ny statsborgerskapslov 1. september 2006, ble det samtidig startet en ordning med frivillig statsborgerseremoni. Alle nye statsborgere inviteres til å delta i en seremoni for å markere overgangen til norsk statsborgerskap. Seremonien skal ha en symbolsk og følelsesmessig betydning for deltagerne. Fylkesmannen har ansvar for å arrangere seremoniene, og IMDi har et koordinerende og rådgivende ansvar overfor fylkesmennene.

En høytidelig og verdig markering

Etter en prøveperiode i 2006 hvor det ble arrangert seremonier i fem fylker, avholdes det nå årlig en eller to seremonier i hvert fylke. Mer enn 3 700 nye statsborgere har til nå deltatt i statsborgerseremonier. I 2008 deltok 2070 personer. Under seremoniene

Maihaugen: Kronprins Haakon var en av over 300 deltakere på Maihaugenkonferansen i 2008.

Seremoni: En ny norsk statsborger mottar sin gavebok på statsborgerskapsseremoni. I 2008 deltok over 2000 nye statsborgere på seremoni.

holder fylkesmannen tale, og de nye statsborgerne avsier et troskapsløfte og får overrakt en gavebok. Tilbakemeldingen fra deltagerne er at de opplever seremonien som høytidelig og verdig.

Ønsker flere deltagere

Omtrent hver femte nye statsborger velger å delta i den frivillige seremonien, mens målet er 40 prosent. Tanken er at en større oppslutning om seremoniene kan bidra til å styrke forholdet mellom innvandrere og det norske samfunnet. IMDi har satt i gang et forskningsprosjekt for å få mer kunnskap om hvorfor folk velger å delta eller å utebli fra seremoniene.

Forberedelsen til Stortingsvalget 2009

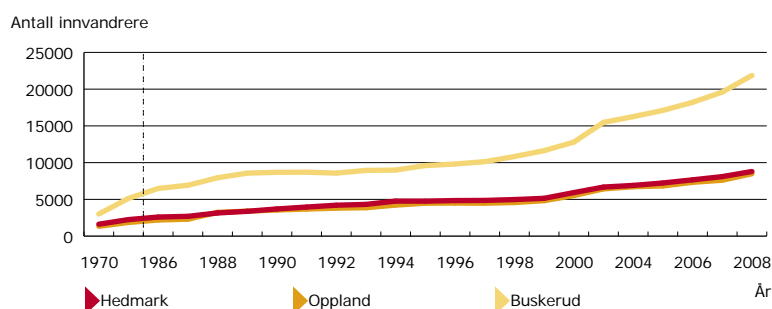
IMDi har startet arbeidet med å få flere innvandrere til å stemme ved stortingsvalget 2009. Inkludering og tilhørighet handler også om politisk deltagelse. Kunnskap om hva de politiske partiene står for, og det å være trygg på selve fremgangsmåten ved valg vet vi har stor betydning for valgdeltagelsen. IMDi skal bidra til å bedre denne kunnskapen, og vi retter arbeidet særlig mot nye statsborgere, unge velgere og grupper som har særlig lav eller synkende valgdeltagelse. Vi har inngått et samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet og Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM), og vi har hatt møte med de politiske partiene for å klarlegge hvordan vi sammen kan bidra til økt valgdeltagelse. I tillegg vil vi forsøke å fange opp nye velgere ved statsborgerseremoniene og

oppfordre innvandrersorganisasjonene til å mobilisere i egne rekker.

IMDi Indre Øst er lokalisert på Gjøvik og dekker fylkene Buskerud, Hedmark og Oppland. Enheten har 10 ansatte, og oppgavene er:

- ▶ spesialoppgaver: å koordinere statsborgerskapsseremoni og å arbeide for økt valgdeltagelse blant innvandrere
- ▶ introduksjon/arbeid
- ▶ mangfold
- ▶ tolk
- ▶ bosetting

Antall innvandrere i Hedmark, Oppland og Buskerud økt fra 6 000 til 40 000

Kilde: SSB

Hvordan skaffe nok boliger til flyktninger?

– IMDi Sør

I 2008 arrangerte IMDi Sør og Husbanken kurs for å øke kompetanse på boliganskaffelse for ansatte i norske kommuner.

Uten boliger stanser bosettingen

I 2008 var det behov for å skaffe bolig til rundt 5000 flyktninger. Nyankomne flyktninger er i en etableringsfase, og de første årene har de vanligvis en langt lavere inntekt enn resten av befolkningen. De aller fleste trenger derfor hjelp fra det offentlige for å skaffe seg bolig. Mange kommuner sliter med å finne nok boliger til flyktninger, og dette bidrar til å forsinke bosettingstakten. Enkelt kan det sies slik: «Uten bolig blir det ingen bosetting av flyktninger.»

Kunnskapsløft om boliganskaffelse

Husbanken har stor kompetanse og mange virkemidler som kommunene kan benytte seg av, og er en sentral medspiller for IMDi. I 2008 har Husbanken og IMDi Sør arrangert kurs for å øke kompetansen på boliganskaffelse blant ansatte i norske kommuner og blant IMDis medarbeidere. Gjennom dette

kunnskapsløftet skal IMDi, kommunene og Husbanken i samarbeid finne frem til ulike løsninger, slik at nyankomne flyktninger ikke må vente unødige lenge på å bli bosatt i en kommune. Skal vi klare bosettingsutfordringen fremover, må flere virkemidler tas i bruk. Kommunene må bruke det private leiemarkedet, og frivillige organisasjoner og flyktningene selv kan bidra til å finne gode boligløsninger.

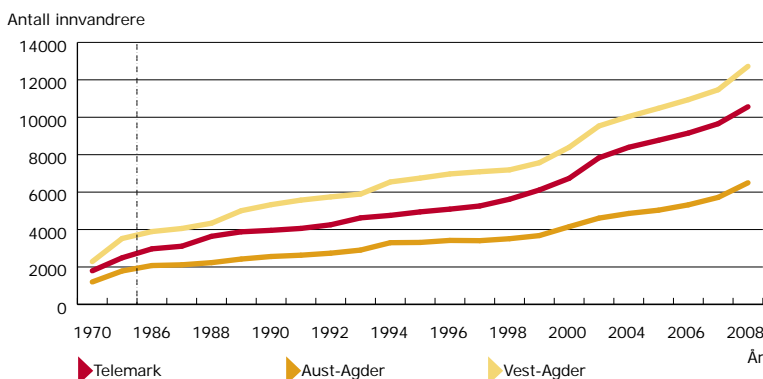
«It's NAV or never»

Etableringen av NAV er en av de største organisatoriske omveltninger i offentlig sektor i Norge noensinne. For mange som arbeider med flyktninger i kommunene, innebærer dette at de må tilpasse seg en ny virkelighet. Ifølge en undersøkelse IMDi Sør gjorde for ett år siden, er det behov for et tett samarbeid mellom NAV, kommunene og IMDi for å sikre at både mangfoldskompetansen og den flyktningfaglige kompetansen forblir i systemet. I samarbeid med Universitetet i Agder arrangerte derfor IMDi Sør tredagersseminaret «It's NAV or never», hvor ansatte fra IMDi, NAV og kommunene sammen laget en plattform å jobbe målrettet videre fra, slik at tjenestene til den enkelte bruker blir best mulig.

IMDi Sør er lokalisert i Kristiansand og dekker fylkene Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder. IMDi Sør har 9 ansatte, og oppgavene er:

- ▶ spesialoppgave: å koordinere boligfinansieringssaker
- ▶ introduksjon/arbeid
- ▶ mangfold
- ▶ tolk
- ▶ bosetting

Antall innvandrere i Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder økt fra 5 300 til nær 30 000

Kilde: SSB

Rask bosetting

– IMDi Vest

I samarbeid med kommunene bosatte IMDi 600 flere flyktninger i 2008 enn året før, men ventetiden økte med en måned. IMDi Vest arrangerte flyktningkonferanse der temaet var rask bosetting.

Koordinering av bosettingsarbeidet

I tillegg til ansvaret for bosetting i «sine» fylker, på lik linje med de andre regionale enhetene, har IMDi Vest ansvaret for den nasjonale koordineringen av bosettingsarbeidet. Disse oppgavene består av å:

- ▶ være sekretariat for Nasjonalt utvalg for bosetting
- ▶ følge opp bosettingsarbeidet i IMDi, som arbeidet med enslige mindreårige
- ▶ rapportere til departement og ledelse
- ▶ samarbeide med KS og andre aktører
- ▶ arbeide med analyse, utvikling, FoU
- ▶ ha ansvaret for IMDis arbeid med overføringsflyktninger
- ▶ utvikle det juridiske rammeverket for bosettingsarbeidet

I 2008 ble det bosatt over 4 400 flyktninger – 600 flere enn i 2007. I snitt ventet de bosatte 5,9 måneder fra de fikk positivt vedtak om opphold til de var bosatt i en kommune. Dette er en økning fra 2007, da gjennomsnittlig ventetid var 4,8 måneder. Neste år skal det bosettes enda flere. Utfordringene knyttet til å bosette flere flyktninger enn på mange år og hvordan IMDi jobber med disse utfordringene, kan du lese mer om andre steder i årsrapporten.

500 deltok på flyktningkonferanse

Av store arrangement IMDi Vest hadde ansvaret for i 2008, var flyktningkonferansen det største. Konferansen gikk av stabelen i Grieghallen 9. og 10. juni, med om lag 500 deltagere som jobber med flyktninger. Tema for konferansen var rask bosetting. Her møttes representanter fra stat og kommuner, in-

IMDi Vest holder til i Bergen og har ansvaret for fylkene Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. IMDi Vest har 13 ansatte, og oppgavene er:

- ▶ spesialoppgave: å koordinere bosettingsarbeidet
- ▶ introduksjon/arbeid
- ▶ mangfold
- ▶ tolk
- ▶ bosetting

Nasjonalt utvalg for bosetting

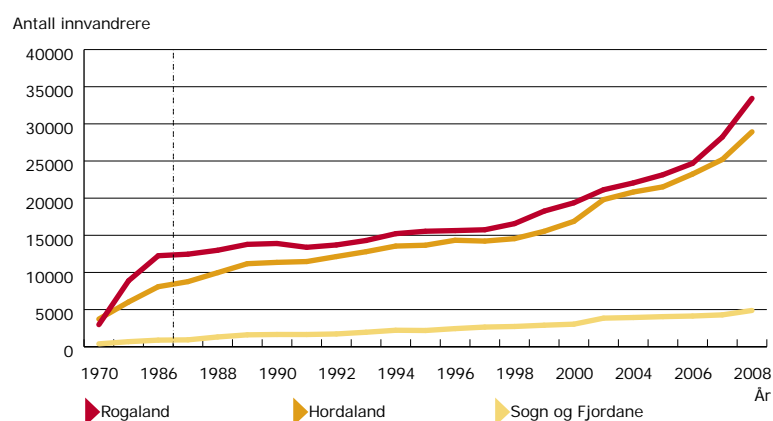
Nasjonalt utvalg for bosetting har ansvaret for å planlegge hvor mange flyktninger IMDi skal anmode kommunene om å bosette hvert år. Anmodningstallene settes blant annet på grunnlag av prognoser utarbeidet av UDI. Det nasjonale utvalget møtes fire ganger årlig. På møtene gjennomgår utvalget problemstillinger knyttet til bosettingsarbeidet som stat og kommune kan løse i fellesskap. Utvalget er sammensatt av fem representanter fra staten og fire representanter fra kommunene. Det ledes av IMDis direktør Osmund Kaldheim, og IMDi Vest er utvalgets sekretariat.

teresseorganisasjoner, private aktører og akademien, med ulik innfallsvinkel til problemstillingen.

Vi var stolte over å ha innledere som statsråd Bjarne Håkon Hanssen, Anna-Carin Ost fra UNHCR og professor Victor Norman. Ifølge deltagerne fungerte konferansen som et godt møtested for de involverte i bosettings- og integreringsarbeidet, både i form av faglig påfyll og for å knytte nye kontakter.

Konferansen ble avsluttet med at Vadsø ble tildelt prisen som årets beste bosettingskommune. Hele 12 kommuner var nominert til Bosettingsprisen. Kåringen er med på å skape positiv oppmerksomhet rundt den svært viktige og krevende samfunnsoppgaven som bosetting av flyktninger er.

Antall innvandrere i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane økt fra 7 000 til 67 000

Økt kunnskap om arbeidsinnvandrere – IMDi Midt-Norge

Rapporten «Vi blir» og informasjonsmessen «Velkommen til Trondheim» har økt kunnskapen om arbeidsinnvandrere, og tydeliggjort behovet for bedre tilrettelagt informasjon til denne gruppen.

Vi blir ...

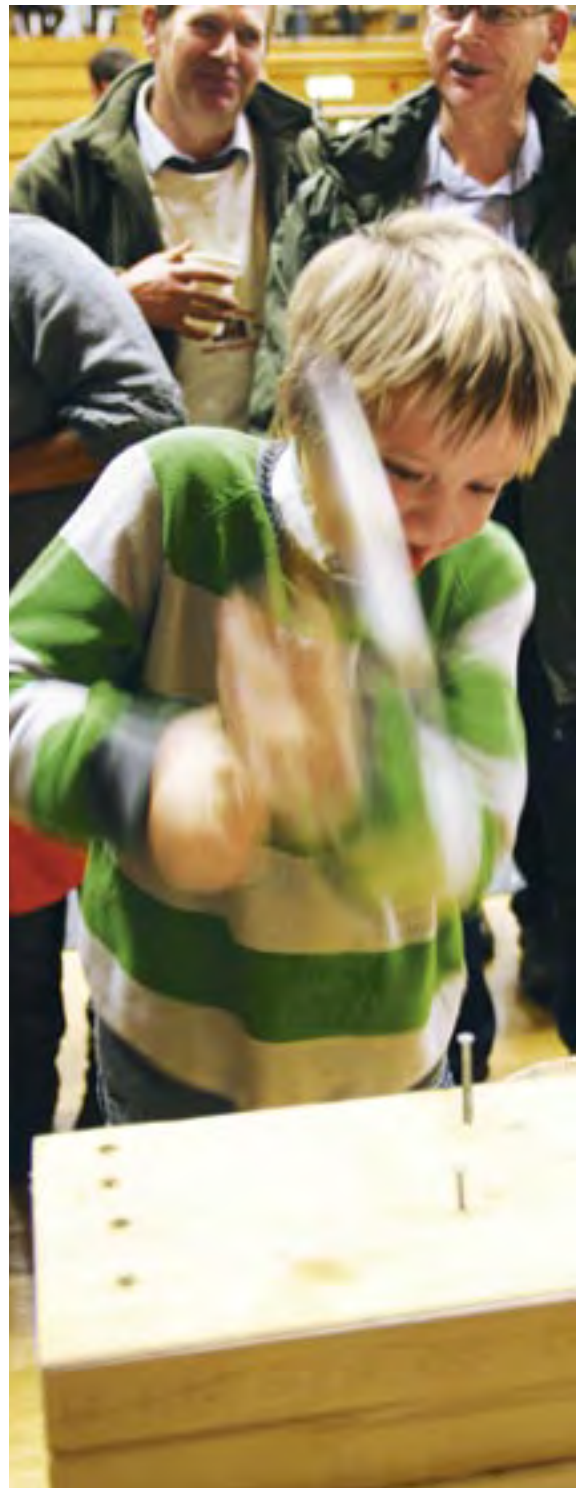
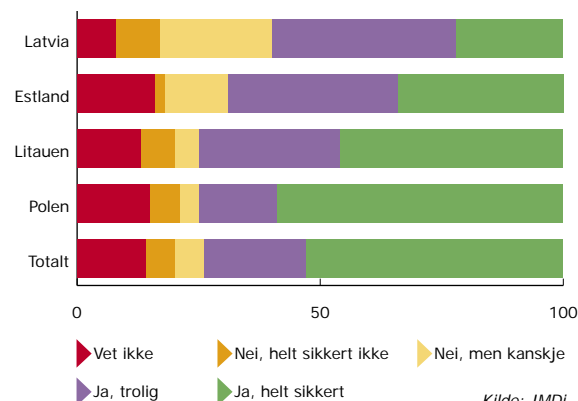
IMDi Midt-Norge har ansvaret for å koordinere direktoratets arbeid med arbeidsinnvandring. Dette innebærer å følge med på de integreringsmessige konsekvensene arbeidsinnvandring fører med seg, både for individet og for samfunnet for øvrig.

Årets første IMDi rapport *Vi blir ...* handlet om arbeidsinnvandrere fra Polen og Baltikum (IMDi-rapport 1-2008). Arbeidsinnvandrere har utgjort hovedtyngden av innvandringen til Norge siden 2004, og i undersøkelsen som lå til grunn for rapporten, spurte vi etter hvilke erfaringer og behov de hadde fått ved å arbeide og bo i Norge. Rapporten har vakt stor interesse, og den vil bli fulgt opp av en tilsvarende rapport i 2009.

Startpakke til arbeidsinnvandrere

I april 2008 lanserte regjeringen en egen stortingsmelding om arbeidsinnvandring. En utfordring som ble trukket frem i meldingen, var mangelen på oversiktlig og lett tilgjengelig informasjon som passer for arbeidsinnvandrere som vil arbeide og bo i Norge. IMDi er nå i gang med å lage en startpakke med skriftlig informasjon om nøkkelspørsmål ved arbeid og opphold i Norge. Både statlige etater, kommunesektoren og ulike lag og organisasjoner skal bidra med informasjon fra hvert sitt felt. Startpakken skal foreligge både i skriftlig form og på Internett 1. august 2009.

I 2007 mente over halvparten av et utvalg arbeidsinnvandrere at de kom til å være i Norge om fem år.

Godt besøkt: Informasjonsmessen «Velkommen til Trondheim» ble besøkt av over 600 polske arbeidsinnvandrere

Informasjonsmessen «Velkommen til Trondheim»

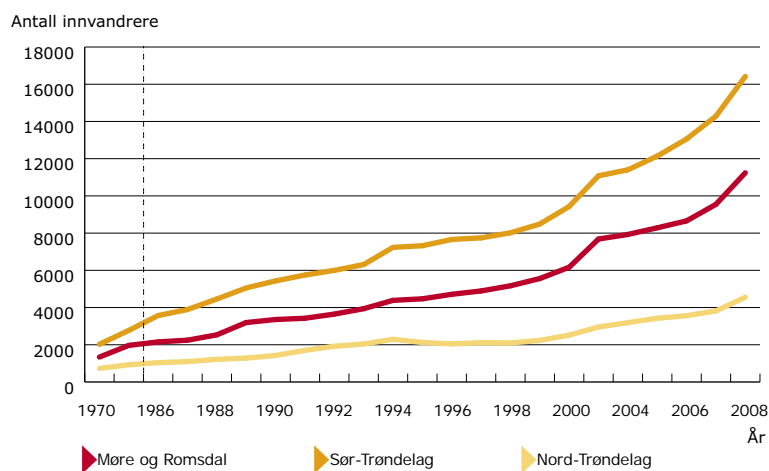
Over 600 polske arbeidsinnvandrere deltok på informasjonsmessen «Velkommen til Trondheim» som IMDi arrangerte i Trondheim Spektrum 30. november 2008. Trondheim kommune, en rekke statlige etater og frivillige organisasjoner sto på stand hvor de svarte på spørsmål og orienterte om arbeidsinnvandreres rettigheter, plikter og muligheter i det norske samfunnet. I tillegg skapte juleverksted, konkurranser, kunstneriske innslag og smaksprøver av polske spesialiteter en fin ramme rundt dagen.

IMDi Midt-Norge holder til i Trondheim og dekker fylkene Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal. IMDi Midt-Norge har 12 ansatte, og oppgavene er:

- ▶ spesialoppgave: å koordinere IMDis arbeid med arbeidsinnvandring
- ▶ introduksjon/arbeid
- ▶ mangfold
- ▶ tolk
- ▶ bosetting

Alle de positive tilbakemeldingene fra de som besøkte og deltok på informasjonsmessen, viste med all tydelighet at det er et stort behov for oversiktlig og samlet informasjon, og at dette var en fin og effektiv måte å nå mange på. Erfaringene og spørsmålene som kom opp denne dagen, skal systematiseres og brukes i startpakken til arbeidsinnvandrere.

Antall innvandrere i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag nær åttedoblet

Innvandrerkvinnens utfordringer

– IMDi Nord

IMDi Nord startet i 2008 et forskningsprosjekt om kvinner som flytter til Norge for å gifte seg med norske menn.

Likestilling for innvandrerkvinner

Som gruppe skiller innvandrerkvinner seg ut på viktige likestillingsindikatorer som sysselsetting, inntekt og som ofre for seksualisert vold. Arbeidet for å fremme likestilling mellom kjønnene i Norge krever derfor en særskilt satsing på innvandrerkvinner.

Som fagdirektorat har IMDi ansvar for å gjøre utfordringene knyttet til likestilling og integrering av alle kvinner som bosetter seg i Norge, om til innspill til statlig politikk og utvikling av tiltak. Målet er å fremme samfunnsdeltagelse og bekjempe diskriminering av kvinner med innvandrerbakgrunn for å fremme reell likestilling mellom kvinner og menn i Norge.

Stadig flere ekteskap over landegrensene

Over halvparten av kvinnelige innvandrere kommer til Norge på grunn av familieinnvandring. Særlig har antall ekteskap mellom utenlandske kvinner og norske menn økt sterkt.

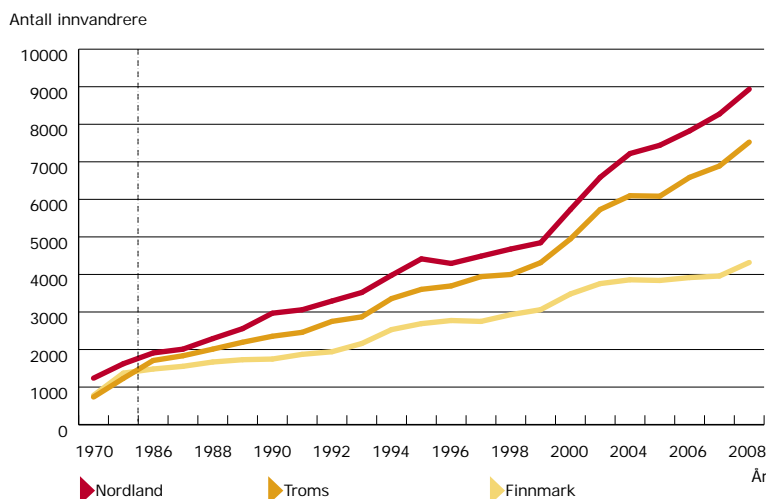
De siste 12 årene har over 21 000 norske menn uten innvandrerbakgrunn giftet seg med kvinner bosatt i utlandet, og dette gjelder særlig ekteskap der kvinnen har thailandsk, filippinsk eller russisk statsborgerskap. (SSB-rapport 2008/41).

Relevant informasjon

En viktig forutsetning for vellykket integrering er kunnskap og informasjon om utfordringene som kvinnene møter når de gifter seg med norske borgere og blir boende i Norge over tid. Det er også viktig at kvinnene får relevant informasjon om de rettighetene og pliktene de har i Norge.

På oppdrag fra IMDi skal derfor forskningsstiftelsen Fafo forske på utenlandske kvinner som gifter seg med menn uten innvandrerbakgrunn. Målet er å identifisere forhold som virker inn på mulighetene for deltagelse i samfunnet og integrering i lokalsamfunnet og i arbeidslivet. Fafo skal også kartlegge hvilke tiltak som finnes i noen utvalgte kommuner, og hva slags muligheter kommunene har for å møte utfordringene som kvinnene møter. I tillegg skal Fafo lage forslag til tiltak overfor denne gruppen. Oppdraget skal være avsluttet mai 2009. Vi vil da vite mer om hvordan vi kan jobbe videre for å sikre integrering og likestilling for denne gruppen.

Antall innvandrere i Nordland, Troms og Finnmark økt fra under 3000 til 21 000

IMDi Nord holder til i Narvik og dekker fylkene Nordland, Troms og Finnmark. IMDi Nord har 11 ansatte, og oppgavene er:

- ▶ spesialoppgave: å koordinere arbeidsfeltet kvinner og likestilling
- ▶ introduksjon/arbeid
- ▶ mangfold
- ▶ tolk
- ▶ bosetting

Økonomiske virkemidler i IMDi

IMDi har en rekke økonomiske virkemidler i form av tilskuddsordninger og prosjekt-/utviklingsmidler. IMDi har i 2008 hatt forvaltningsansvaret for ca. 4,3 milliarder kroner, en økning fra 2,8 milliarder kroner i 2007. Økningen skyldes blant annet at direktoratet i 2008 tok over forvaltningen av norsktilskuddet fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

IMDi disponerer følgende tilskuddsmidler (kapittel 651 i statsbudsjettet):

- ▶ tilskudd til prosjekter som bidrar til faglig og pedagogisk utvikling i opplæring i norsk og samfunnskunnskap
- ▶ integreringstilskudd, som skal bidra til rask og god bosetting og integrering av flyktninger
- ▶ tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne og innvandrere
- ▶ tilskudd til kommunale innvandrer tiltak, som språkkartlegging av førskolebarn på helsestasjoner og Ny sjanse
- ▶ tilskudd til gjennomføring av bosettingsordningen og integreringstilskudd

- ▶ tilskudd til innvandrersorganisasjoner / annen frivillig virksomhet
- ▶ tilskudd til gjennomføring av statsautorisasjonsordningen for tolker

I tillegg har IMDi midler til kunnskapsutvikling (FoU).

IMDi har hatt en disponibel driftsbevilgning på 157,7 millioner kroner i 2008 (kapittel 650).

Statsbudsjettets bevilgninger på de ulike budsjettpostene står i Stortingsproposisjon nummer 1 (2007–2008) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, i resultatområde 6 Integrering og mangfold. Gjennom det årlige tildelingsbrevet gir Arbeids- og inkluderingsdepartementet spesifikke krav til hvordan direktoratet skal disponere bevilgningene. I tildelingsbrevet stiller departementet de vedtatte bevilgningene formelt til disposisjon for IMDi.

Oversikt over bevilgninger i statsbudsjettet for 2008 (tall i 1000 kroner)

	Tildelings- brev	Endring i bevilgning (*)	Overført fra 2007 (**)	Disponibel bevilgning
Kap. 650				
Post 1 Driftsutgifter	144 600	12 524	640	157 764
Sum kapittel 650	144 600	12 524	640	157 764
Kapittel 651				
Post 21 Kunnskapsutvikling, kan overføres	15 500	4 300	1 867	21 667
Post 22 Faglig og pedagogisk utvikling i norsk og samfunnskunnskap	5 100			5 100
Post 60 Integreringstilskudd, kan overføres	2 917 400	-117 100	670	2 800 970
Post 61 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 238 700	81 300	-	1 320 000
Post 62 Kommunale innvandrer tiltak	30 000	-800	-	29 200
Post 70 Bosettingsordningen og integreringstilsk., oppfølg.	3 300	-	-	3 300
Post 71 Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	43 800	-	-	43 800
Post 72 Statsautorisasjonsordningen for tolker m.m.	2 000	-	-	2 000
Sum kapittel 651	4 255 800	-32 300	2 537	4 226 037

(*) For endringer i statsbudsjettet for 2008 se St.prp. nr. 59 (2007–2008) / Innst. S. nr. 270 (2007–2008) og St.prp. nr. 16 (2008–2009) / Innst. S. nr. 80 (2008–2009).

(**) Dette gjelder bevilgninger som er overførbare til kommende budsjettermin. Inntil 5 prosent av driftsbevilgningen er overførbart til kommende budsjettermin.

Kunnskapsutvikling

I 2008 har IMDi bevilget midler til over 60 ulike prosjekter innenfor forskning og utvikling. Kunnskapen om innvandring og integrering blir stadig bedre.

IMDi disponerte i 2008 21,7 millioner kroner til forskning og utvikling – FoU. Formålet med bevilgningen er å bidra med kunnskap til kommuners og andre aktørers arbeid med integrering og inkludering. Midlene skal bidra til å styrke IMDis rolle som kompetansesenter på integrerings- og mangfoldsfeltet.

Midlene benyttes i all hovedsak til prosjekter som gjennomføres av eksterne leverandører, som konsulentfirmaer og forskningsinstitutter, og kommunale utviklingsprosjekter og prosjekter i den frivillige sektoren.

FoU-porteføljen i 2008 omfattet over 60 store og små prosjekter, inkludert videreførte prosjekter fra tidligere år. Her presenteres kort noen av de prosjektene som ble gjennomført innenfor våre satsingsområder. En mer detaljert oversikt finnes på IMDis hjemmesider.

Norsk

For å få bedre kunnskap om de reelle kostnadene ved gjennomføring av norskopplæring ble det i 2008 gjennomført en kartlegging av kommunenes kostnader.

Introduksjonsprogrammet

Som bidrag til kompetanseheving for programrådgivere i introduksjonsprogrammet ble det i 2008 utviklet et utdanningstilbud, som settes i drift fra 2009.

Ny sjanse

Evalueringer av Ny sjanse-programmet har kunnet vise til svært gode resultater. På oppdrag fra IMDi gjennomfører Høgskolen i Oslo en undersøkelse av årsaker til frafall og metoder for å redusere frafall.

Rekruttering og inkludering i arbeidslivet

Verdalsprosjektet mottar midler i arbeidet med å realisere en ny og næringslivsdrevet modell for inkludering, kvalifisering og integrering av innvandrere i arbeidslivet gjennom utprøving av modell og følgeforskning.

Arbeidet med Mangfoldsportalen har også fått støtte til kunnskapsutvikling– det er utviklet et nettsted til støtte for virksomheter og arbeidsgivere som ønsker å tilrettelegge for mangfold i sin organisasjonsutvikling.

Arbeid mot tvangsekteskap: Elever ved Sofienberg videregående skole får informasjon om arbeidet mot tvangsekteskap.

Kvinner og arbeid

Kvinner og arbeid er en av de større satsingene i IMDi, og SSB gjennomførte på oppdrag fra IMDi en kartlegging av kvinner som ikke har meldt seg arbeidsledige, og som heller ikke mottar offentlige overføringer.

Mentorprosjektet «Velkommen inn» ved Kvinneuniversitetet i Hamar ble videreført fra 2007, og i 2008 er det også iverksatt forsøksvirksomhet med mentorordning i Oslo. Formålet med prosjektene er å fremskaffe kunnskap om mentornettverk som metode og som virkemiddel for å øke innvandrerkvinnens deltagelse og synlighet i samfunnslivet.

Barn og unge, utdanning og kvalifisering

IMDi har ansvaret for forsøksordningen med språkkartlegging av fireåringer ved helsestasjoner i 12 kommuner. I 2008 har ordningen blitt evaluert av Oxford Research. Evalueringen viser at ordningen med språkkartlegging fungerer godt, men at selve verktøyet for kartleggingen – SPRÅK 4 – bør videreutvikles slik at man bedre kan fange opp språkutviklingen til de flerspråklige barna.

Det store frafallet i videregående opplæring har vært gjenstand for omfattende debatt i 2008, og Nifu Step har på oppdrag fra IMDi gjennomført analyser av frafallet blant elever med innvandrerbakgrunn. En rapport fra dette arbeidet kommer i februar 2009.

Tolk

IMDi gjennomfører årlig en sektorundersøkelse om bruk av tolk. Tolkeundersøkelsen i 2008 har fokusert på bruk av tolk i rettsvesenet. En rapport fra dette arbeidet kommer våren 2009.

Bosetting

I 2007 igangsatte IMDi et prosjekt der Agderforskning undersøkte hvordan man kan styrke arbeidsperspektivet i bosettingsprosessen. Rapporten *Arbeidsrettet bosetting av flyktninger* forelå i april 2008 og er et bidrag til å sikre hensynet til arbeidsrettet bosetting ved kobling av flyktning og kommune.

På oppdrag fra IMDi gjennomførte konsulentfirmaet Da Vinci i 2008 prosjektet *Utvikling av effektiv saksflyt for bosetting av flyktninger*. Formålet med prosjektet har vært å gjennomgå saksflyten i bosettingsarbeidet og å foreslå hvilke tiltak som må til for at bosetting skal kunne skje langt raskere enn i dag.

Tvangsekteskap

Det årlige integreringskartet hadde i 2008 temaet tvangsekteskap, og fungerte som en kunnskapsstatus på dette området.

Andre prosjekter som bidrar til kunnskapsutvikling på feltet

For å få bedre kjennskap til årsakene til lav deltagelse ved statsborgerseremoniene gjennomfører Fafo på oppdrag fra IMDi en målgruppeanalyse og en undersøkelse av bakgrunnen for at nye statsborgere velger å delta eller ikke å delta ved seremonien.

Kvinner som er familiegjennforent med norske menn, er i fokus når Fafo på oppdrag fra IMDi gjennomfører en undersøkelse av integrering og samfunnsdeltagelse blant kvinner i denne gruppen.

IMDi har brukerundersøkelser som et generelt satsingsområde. I 2008 har IMDi, i samarbeid med Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD), bestilt en veileder for brukerundersøkelser med sikte på å sikre inkludering av innvandrerbefolkningen i offentlig sektor og deres tjenestetilbud. Det forskes også på hvilke metoder man bør benytte slik at man best kan fange opp innvandreres erfaringer.

IFAKTA har blitt en stor suksess – IMDi har oppdatert og videreutviklet sitt informasjonshefte om innvandrere og innvandring, og nytt av året er at heftet er oversatt til ti ulike språk. Engelsk, polsk, fransk og norsk versjon eksisterer i trykt form, mens de øvrige språkene finnes i elektronisk versjon på IMDis nettsider.

Oversikt over rapporter fra IMDi i 2008

Rapportene kan lastes ned fra www.imdi.no eller bestilles fra bestilling@imdi.no.

IMDis rapportserie – utgivelser i 2008

IFAKTA 2008

IMDi-rapport 1-2008

Vi blir ... Om arbeidsinnvandring fra Polen og Baltikum

IMDi-rapport 2-2008:

Årsrapport 2007

IMDi-rapport 3-2008

Rekruttering av innvandrere og arbeid med mangfold i 26 heleide statlige virksomheter i 2007

IMDi-rapport 4-2008

Fra sosialhjelp til arbeid – Resultater fra 25 Ny sjanse-prosjekter

IMDi-rapport 5-2008

Bruk av tolk i barnevernet

IMDi-rapport 6-2008

Integreringskart 2008. Tvangsekteskap – en kunnskapsstatus

IMDi-rapport 7-2008

Deltakelse og måloppnåelse. Resultatrapportering fra introduksjonsordningen 2007

IMDi-rapport 8-2008

Hva koster norsken? Kostnader i syv kommuner til norskopplæring for voksne innvandrere

IMDi-rapport 9-2008

Integrert, men diskriminert

IMDi-rapport 10-2008

Ungdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg – en kunnskapsstatus

Øvrige rapporter utviklet på oppdrag av / med støtte fra IMDi i 2008:

SSB-rapport 2008/37

Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn

SSB-rapport 2008/26

Ikke-vestlige innvandre- res forhold til arbeids- markedet, utdanning og velferdsordninger i ulike livsfaser

SSB-notat 2008/43

Monitor for sekundær- flytting. Flytting blant flyktninger bosatt i Norge 1997–2006

UngKul-rapport 1/2008

Når hverdagen normaliseres: Psykisk helse og sosiale relasjoner blant unge flyktninger som kom til Norge uten foreldrene sine

Agderforskning 2008

Arbeidsrettet bosetting av flyktninger

Rambøll Management 2008

Evaluerer av Mangfoldskilden

UiO/Nifu Step 2008

Overgang fra utdanning til yrke blant ingeniører

NINA 2008

Kartlegging av barrierer for deltakelse i friluftsliv i Groruddalen

Norske kvinners sanitetsforening 2008

Sesam-heftet (norsk for innvandrerkvinner)

HiO-rapport 2008 nr. 19

Å se hele personen. En studie om årsaker til frafall og gode grep for å forhindre frafall i Ny sjanse prosjektene

